

**101 SORUDA
DEMOKRATİK ÖZERKLİK**

Serdar ZİRİÇ

Aram Araştırma

101 SORUDA
DEMOKRATİK ÖZERKLİK

Serdar ZİRİĞ

Aram-Araştırma

Editör: Ulaş GÜLDİKEN

Mizanpaj: Zafer TÜZÜN

Kapak Resmi: AKA

1.Baskı: Ocak 2014

Baskı ve Cilt:

Gün Matbaacılık

Reklam Film Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şti.

Beşyol Mah. Akasya Sok. No: 23/A

Küçükçekmece-İstanbul

Tel: 0 (212) 580 63 81

ISBN: 978-9944-222-99-0

Aram Basım Reklam ve Yayıncılık

Sanayi Ticaret Limited Şirketi

Huzurevleri Mah. Sıtkı Gör  l Cad. Kurdi-Der Binası Kat3/3

Kayapınar / Diyarbakır

Tel: 0 (412) 238 30 71

email: info@aramyayinevi.com

www.aramyayinevi.com

Serdar Ziriğ 1980’de Şırnak’ın İdil İlçesinde doğdu. Orta Öğrenimini tamamlamadan 90’lı yılların yoğun çatışmalı ortamında, önce Cizre’ye oradan da ailesiyle birlikte Avrupa’ya göç etmek zorunda kaldı. Orada öğrenimini devam ettirirken aynı zamanda ülkesinde gelişen ‘Özgürlük Mücadelesine’ karşı ilgi ve sempati duymaya başlamıştı. 2003 yılında döndü ve 2008 yılına kadar legal siyasal alanda faaliyetler yürüttü. 15 Kasım 2008’de PKK Üyeliği iddiasıyla tutuklandı ve “KCK ANA DAVASI” dosyasından hala tutuklu olarak yargılanmaktadır.



İÇİNDEKİLER

Sunu.....	7
Önsöz.....	11
1.Bölüm:	
Dünyada devlet modelleri ve bazı özerklik uygulamaları.....	15
2.Bölüm:	
Tarihte Kürt-Türk ilişkileri ve özerklik.....	39
3.Bölüm:	
Demokratik Özerklik Projesinin Genel Çerçevesi.....	57
4.Bölüm:	
Demokratik Özerklik projesinin boyutları.....	89
a)Hukuki Boyut.....	89
b)Siyasi Boyut.....	100
c)Kültürel Boyut.....	106
d)Öz-Savunma Boyut.....	111
e)Diplomasi Boyutu.....	115
f)Ekonomik Boyut.....	119
5.Bölüm:	
Demokratik Özerklik projesine dair bazı güncel soru ve tartışmalar.....	135
SONUÇ.....	149
KAYNAKÇA	163

Teşekkür

Elinizdeki eser komünal olarak hazırlanmış, Diyarbakır D Tipi Cezaevinin bir ürünüdür. Diyarbakır cezaevinin ortak çalışmasının sonucu olarak açığa çıkan bu çalışmaya önyak olduğum için ziyadesiyle mutluyum. Hem soruların derlenip düzenlenmesinde hem de cevapların hazırlanmasında katkılarını esirgemeyen tüm arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim. Özellikle cevapların hazırlanmasında katkı sunan Turan Genç, Engin Kotay, Bayram Altun, Kamuran Yüksek, Fırat Anlı, Ahmet Birsin ve baştan sona inceleyip zihin açıcı önerileriyle destek veren Tayip Temel'e minnettarım. Tüm bu çalışmayı kol gücüyle yazıya döken, adını sayamayacağım tüm arkadaşlarıma şükran borçluyum.

Kürt Özgürlük Mücadelesinde

Biricik evlatlarını yitiren tüm

Anne ve Babalara ithaf olunur.....

SUNU

Kürtler arasında 2007'den bu yana, Türkiye kamuoyunda ise daha çok 2010 Aralık ayından itibaren, Diyarbakır'da DTK tarafından düzenlenen çalıştay ile birlikte, Demokratik Özerklik Projesi tartışılmaya başlandı. Her konuda olduğu gibi bu konuda da hemen sahipleneler ve karşı çıkanlar oldu. Fakat şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki ne savunanlar hakkını vererek savunabildiler, ne de eleştirenler ve karşı çıkanlar anlayarak karşı çıktılar. Tartışmalar böylelikle bir kısır döngüye dönüştü. Buna rağmen, aradan geçen bu süre zarfında projenin değerinden hiçbir şey kaybetmediğini görüyoruz.

Kürt sorununun demokratik çözümü yönünde ortaya konulmuş en somut proje niteliğinde olduğu için, Demokratik Özerklik Projesi en çok Kürtler arasında etki uyandırmıştır. Bugün Kürtler içerisinde farklı çözüm düşüncelerine sahip olan partiler bile azami düzeyde bu projeyi desteklemektedir. Farklı düşüncelere sahip olan bireyler olmakla birlikte Kürtlerin örgütlü partilerinin bu projeyi desteklediklerini görüyoruz.

Kürtler içerisinde de değişik dünya görüşüne sahip insanlar elbette vardır. Bu anlamda Kürtlerin çoklu bir yapıya sahip olduklarını söyleyebiliriz. Bütün farklılıklarına rağmen Kürtlerin ezici bir çoğunluğunun 4 temel noktada/talepte birleştiklerini görüyoruz:

1- Kürtler bir halk olarak vardır ve halk olmaktan kaynaklanan bütün hakları teminat altına alınmalıdır, Kürt kimliği özgür olmalıdır.

2- Kürtlerin yoğunluklu olarak tarihten günümüze üzerinde yaşadıkları coğrafya anavatanlarıdır ve Türkiye'nin bütünlüğü içerisinde bu vatan toprağı (Kürdistan) herhangi bir ayrımcılığa, asimilasyona ve yasaklamaya uğramamalıdır. Kürt ve Kürdistanlı olan her şey özgür ifade ve örgütlenme hakkına sahip olmalıdır.

3- Kürtler çoğunlukta oldukları bölgede kendi kimlikleri ve anadilleriyle kendi kendilerini yönetebilmeli, bulundukları her yerde demokratik ilkeler çerçevesinde yönetime katılabilmeliler.

4- Anadilde eğitim ve kamusal alanda anadilin kullanımı temel bir insan hakkıdır. Kürtlerin bu haktan bir bütün olarak ya da kısmen herhangi bir gerekçeyle vazgeçmeleri düşünülemez. İsteyen her Kürt bireyine anadilinde eğitim imkanı tanınmalıdır. Kürtçe kamusal alanda, özellikle Kürtlerin yoğunlukla yaşadıkları bölgelerde kullanılabilir.

Yukarıda dile gelen talepler Kürtlerin büyük bir bölümünün üzerinde hemfikir olduğu taleplerdir. Özü itibarıyla Demokratik Özerklik Projesi de, bu temel taleplerin, Türkiye'nin birlik ve bütünlüğü korunarak, demokratik yol ve yöntemlerle birlikte, evrensel demokratik ilkeler temelinde nasıl hayat bulabileceği üzerine inşa edilmiştir. Bir nevi Kürtlerin temel taleplerinin ete-kemiğe bürünmüş ya da içi doldurulmuş ve ayrıntılandırılmış halidir. Kürt sorununun demokratik anayasal çözümü kendini her geçen gün daha fazla dayatmaktadır. Yeni Anayasa çalışmaları bu konuda bir çıkış olabilme niteliğine sahiptir. Çözüm niyeti asıl olarak kendini burada açığa vuracaktır. Her geçen gün daha net anlaşılmaktadır ki Kürtler bir yüzyıl daha bu durumda (statüsüz) kalmayı kabul etmemektedirler. Kürtler 21. yy'da da inkâr-ımha-asimilasyon ve isyan kısır döngüsüyle yaşamak istemiyorlar. Yine sadece kendileri için yeterli olabilecek bir çözümü değil, Türkiye'nin bütünlüğü ve demokratikleşmesi temelinde, herkes için ortak bir çözüm paydasının arayışındadırlar. Bunun da yegâne yolu, mevcut durumda yürütülen yeni anayasa çalışmasıdır. Bu kapsamda çözüm, Kürtlerin de taleplerinin karşılandığı kapsayıcı, demokratik ve özgürlükçü bir anayasa ile mümkündür.

Demokratik özerklik üzerine kamuoyunda süregelen tartışmaları ve yapılan tüm değerlendirmeleri iç içe ele almak gerekir. Zira, ne kafalardaki kuşklar ve sorular, ne de yapılan yorum ve değerlendirmeler birbirinden bağımsız değildir diye düşünüyorum. Tüm bunlar göz önünde bulundurularak soru ve cevaplar 5 bölüm halinde derlenmiştir.

Özü bir olsa da dünyada çeşitli devlet modelleri bulunmaktadır. Bunlar en genel anlamda Federal ve Üniter devlet modelleri olmaktadır. Yine 'bölgeci devlet' modellerine de rastlamaktayız. Özellikle demokratik ilerlemeyi yaşamış devlet ve ülke modellerinin geliştirdiği yerel yönetim/özerklik uygulamalarını inceleyerek belli bir ön bilgiye birinci bölümde yer verdik.

İkinci bölümde ise Kürt-Türk ilişkilerinin tarihsel şekillenişine eğilerek, günümüzü anlama ve Demokratik Özerklik Projesini bu kapsamda değerlendirme çabasına zemin olabilecek temel hatları bir araya getiriyoruz. Özellikle 'Kurtuluş Savaşı' sürecinde Kürt-Türk ilişkilerine yönelik değerlendirmeler dikkat çekicidir. Belgeleriyle birlikte bu yorumlar günümüz için hala belirleyici bir nitelik taşımaktadır.

Demokratik Özerklik projesinin genel çerçevesi 3. bölümün ana konusudur. Genel çerçeveden kasıt; bu projenin ideolojik, teorik ve felsefi arka planı olmaktadır. Bu projenin esas gücü de bu niteliği ve çerçevesinden kaynaklanmaktadır.

Dördüncü bölümde ise hatları daha da somutlaştırılmış bir biçimde, boyutlarıyla birlikte açıklanmaktadır. Bunları hukuki, siyasi, ekonomik, kültürel, sosyal, diplomatik ve öz-savunma boyutları olarak ifadelendiriyoruz. Dolayısıyla her boyutu üzerinde etraflıca durmayı hak eden bir proje ile karşı karşıyayız.

Son olarak bazı hususlar soru işaretleri olarak kamuoyunda hâlâ tartışılmaktadır. Özellikle de bu projenin siyasi amaçları. Bu konuda bazı kaygı ve kuşklar söz konusudur. Bu tartışmalara değinmek ve bir çıkış noktası olarak Demokratik Özerklik Projesini temel alıp doğru bir sonuca ulaşmak önemlidir. Türkiye'de özellikle Kürt meselesinde artık söylenmedik hiçbir şey kalmamıştır. Yazılmadık cümle, söylenmedik bir söz yoktur ama yazılanlar suya yazılmış, söylenenler havaya söylenmiş gibidir. Elimizde avucumuzda acıdan, gözyaşından başka bir şey bulamıyoruz maalesef. Tam da bu noktada adım adım, ilmi ilmi örülen, tüm yönleriyle 30 yıldır yaşadıklarımızın, deneyimlerimizin sonucu olarak açığa çıkan bir projemiz neden bulunmamaktadır? Bu konudaki ihtiyaç neden bir türlü görülmemektedir?

Bu temelde Demokratik Özerklik Projesi Kürtler cephesinden somut bir cevap olmuştur. Tek dileğimiz demokratik bir ülkede, özgürce ve bir arada yaşamak için hamaset ve önyargılardan arınmış düşüncelerimizle, çözümlerimizi birleştirmek suretiyle ortak geleceğimizi inşa etmektir. Umarım bu çalışma bir nebze de olsa buna hizmet edecektir.

ÖNSÖZ

Kürt sorununun, Türkiye Cumhuriyeti'nin başta genel sorunu olduğu konusunda genellikle herkes hemfikirdir. Halen ardında 40 bini aşkın kaybı ve bir trilyon dolar savaş maliyeti bırakan bu derin sorunun, zaman geçirilmeden demokratik bir çözüme kavuşturulmasının zorunluluğu ise apaçık ortadadır. Nitekim 2013 yılı başlarından itibaren siyasi gündemimize oturan ve kamuoyu nezdinde adına kısaca "çözüm süreci" denen ve geçmişteki benzerlerine daha büyük umutlar vaade eden yeni barış arayışının itici gücü de, işte bu tarihsel zorunluluktur.

Bu süreçte bir kez daha açığa çıktı ki, uzun yıllardır imralı Adası'nda tek kişilik bir hücrede fiziken tutsak olarak kalmasına rağmen, adil, kalıcı ve onurlu bir barışın stratejik ve taktik mimarlığını yapan Sayın Abdullah Öcalan'ın öncülüğü ve çözüm sürecinde büyük risk olarak kendine olan özgüvenini ortaya koyan kararlı önderliği olmadan; otuz yıllık silahlı mücadelenin sona ermesi ve merkezinde demokratik siyaset olan yeni bir mücadele startı olarak, HPG gerillalarının Türkiye sınırlarının dışına çekilmesi mümkün olamazdı.

İşte elinizdeki kitap, başta Ortadoğu'daki Kürt sorunu olmak üzere, benzer birçok ulusal sorunun çözümünde "Demokratik Özerklik" projesinin fikir babası olan Sayın Öcalan'ın büyük emeği ve yoldaşlarının bu proje üzerindeki düşünsel yoğunlaşmalarının ürünüdür. Bu proje çerçevesinde akla gelebilecek 101 sorunun yanıtlanmasıyla "Demokratik Özerklik" modeli büyük ölçüde tüm boyutlarıyla bir netlik kazanmakta, okuyucunun katkı, öneri ve eleştirilerine açık hale getirilmektedir.

Bilindiği gibi bin yıllık Türk-Kürt ilişkilerinin yaklaşık 800 yılın uzlaşma ve barış ağırlıklı geçerken; son 200 yıllık savaş ve çatışma sürecinin özünde, Kürtlerin en doğal haklarının ve kendi kendilerini yönetme

iradelerinin hiçe sayılması bulunmaktadır. Zaten bu tarihi hakikat bilince çıkarılmadan, Türkiye’de Kürt sorunun gönüllü birlik ve eşitlik temelinde demokratik ve barışçı bir çözüm de ne yazık ki bulunamaz. İşte bu gerçeklik göz önüne alınarak hazırlanan şüphesiz ki tartışma ve müzakereye de açık olan “Demokratik Özerklik “projesinin, her iki halkın bin yıllık tarihsel ilişki ve ortak geçmişleriyle birlikte, ortak gelecek hedefleriyle de uyumlu olduğunu düşünmekteyiz.

Dünyadaki benzer deyimler dikkate alındığında, geliştirilebilecek her demokratik çözüm formülü, asgari olarak;

a) Ulusal sorunu yaşayan toplum veya halkların, tarihsel ilişkilerinin oluşturduğu zemin ve koşullardan esinlenmeli, güç almalıdır.

b) Dünya toplumlarının, bu tür sorunların çözümüyle ilgili geliştirdikleri evrensel hukuka dayalı formülasyonlarına uygun olmalı, onlarla çelişmemeli; bir başka ifade ile zamanın ruhuna denk düşmelidir.

c) Sorunun cereyan ettiği ülke ve toplumun, güncel somut durumunun bilimsel analizi ve reel politik üzerinden kurgulanmış olmalıdır.

İşte bu tespitler ve çıkarımlar temelinde, Türkiye’de Kürt sorununun çözümünü de içine alacak tarzda önerdiğimiz” Demokratik Özerlik” modelinin asgari olarak bu üç şartı da karşıladığı ve üzerinde tartışılabilir, müzakere edebilir bir proje olduğu kanaatindeyiz.

Öncelikle belirtmeliyiz ki tarih boyunca tüm toplumsal ve devletsel yönetimlerde, kentin, yerelin ve bölgelerin kendine has yönetimleri, özerklikleri hep olagelmıştır. Katı merkezîyetçilik esas olarak, bir ulus-devlet hastalığıdır. Bunu en iyi anlayan ve uygulamaya geçiren oluşum, AB üyeleridir. Özellikle 2.Dünya Savaşı sonrası, ilk uygulamaya koydukları adımların kent, yerel ve bölgesel özerklik yasaları olması tesağüfı değildir. Günümüzde de katı merkezîyetçi ulus-devlet yapılarının üstten küresel sermaye, alttan tek tipleştirmeye direnen kültürel hareketler tarafından sıkıştırmasıyla yaşadığı çözümlemeler, daha çok kent, yerel ve bölgesel özerklik yönetimleriyle aşılmaya çalışılmaktadır. Tarihsel koşullar nasıl 19.yüzyılda daha fazla ulus devletçilikten yana idiyse,21.yüzyıl gerçekliği de demokratik uluslarda ve her düzeyde güç kazanmış kent, yerel ve bölgesel özerk yönetimlerden yanadır. Bu yalın gerçeğin görülmesi, Kürt sorununda çözümün de anahtarıdır.

Bu durumda dünya genelinde yaşanan deyimler ve halihazırda Ortadoğu’da yaşanmakta olan fiili olguları ve olaylar da gözününde bulundurularak; her ulus için ayrı bir devlet etme gibi, felsefik ve konjoktürel gerçeklikten uzak ve halkların birbirinizi boğazlamasına kadar gidebilecek kanlı bir süreci tetikleyecek siyaset anlayışı yerine, halkların özerk, demokratik iç örgütlenme ve birliğini esas alan, demokrasiyi Ankara’daki TBMM’ye hapsedmeyen, halkın tartışma ve karar mekanizmalarına katılımını kolaylaştıran, toplumun bütün temel sorunlarının en iyi bir şekilde ve yerinde çözüme kavuşturacağı yeni bir siyasi-idari yapılanma modelinin, Türkiye’de kendini büyük bir ihtiyaç olarak dayattığı inancındayız.

Türkiye Cumhuriyeti’nin siyasi-idari yapılanmasında köklü bir zihniyet dönüşümü anlamın da gelen bu model, aralarında farklılıklar taşıyarak veya modelimizle farklılıklar arz ederek, günümüzde İspanya, İtalya, İngiltere ve Portekiz gibi AB’nin demokratik ülkelerinde başarıyla yürürlüktedir. Bu anlamıyla da modelimiz, öz olarak dünya toplumlarının bu tür sorunların çözümüyle ilgili geliştirdikleri, evrensel hukuka dayalı çözüm örneklerine uygundur. Yani zamanın ruhuna da denk düşmektedir.

Bir diğer iddiamız ise, bu modelin, Türkiye toplumunun halihazır-daki güncel durumu, bilimsel analizi ve reel politik üzerinden kurgulanmış olduğu gerçeğidir. Bir kere Türkiye toplumu, sosyolojik açıdan etnik ve inançsal tarzda birbirine çok karışmış, çok renkli heterojen bir toplumdur. Örneğin Kürtler Kürdistan coğrafyasında halen %70-80 gibi demografik bir çoğunluğu oluşturmaktadır. Hatta Hakkari gibi bazı illerde bu oran %100’e dayanmaktadır. Ancak bunun yanında Edirne’den Muğla’ya oradan Adana ve Samsun’a kadar çok geniş bir coğrafyaya da çeşitli demografik oranlarda dağılmış durumdadır. Daha da önemlisi, Irak’ta olduğu gibi Kürtlerin büyük çoğunluğu halihazırda Kürdistan’da yerleşik değil, tam aksine neredeyse nüfus oranları Batı coğrafyasıyla yarı yarıya dağılmış bir demografik fotoğraf sunmaktadır. Ya da Kürdistan coğrafyasında önemli bir Türk nüfusu, çeşitli illere dağılmış durumda;hatta 80 yıllık zor –asimilasyon sürecinde tamamen eritilmiş ve artık kendini etnik açıdan “Türk” olarak tanımlayan önemli

bir nüfus ortaya çıkmış durumdadır. Öte yandan Mardin. Siirt, Urfa, Hatay gibi illerde önemli bir Arap azınlık yaşamakta; ağırlığı Mardin ili sınırlarında bulunan Asuri-Süryani, Asuri-Keldani azınlığını da bu tabloya eklemek gerekmektedir. Diğer taraftan Kürdistan toplumu inançları açısından da renklilik arz etmekte, Kürt veya Türkmen Alevilerle, Şii, Azeri, Ezidi veya Hristiyan azınlıklar, Müslümanlarla iç içe yaşamaktadırlar.

Türkiye ve Kürdistan coğrafyasında her açıdan çok renkliliği yansıtan bu gerçek fotoğraf, aslında büyük bir zenginliği de ortaya çıkarmaktadır. Demokratik ulusun bileşenleri olan her kesim özgürce, demokratik tarzda oluşturulan meclisler yoluyla örgütlenip sorunlarını tartışarak ortaya koyduğunda ve kendi çapında çözümlere ulaştığında, katılımcı demokrasinin gerçekleştirilmesinde büyük mesafeler alınacağı da açıktır. Zira bu durum, gerçek manada demokratik toplum ve demokratik özerkliği yaşamsallaştırma anlamına gelmektedir. Bu süreçte devletin de, 1921 Anayasası'nın ruhu ve yerinden yönetimi esas alan ademi merkezi bir yaklaşımla, zihniyet ve idari yapılanma alanında, kendini reformlara tabi tutarak, bir demokratik anayasa temelinde yeniden reorganizasyon, devlet+demokrasi formülasyonu hayat bulması demektir.

Özcesi bu model Demokratik Türkiye Cumhuriyeti, Demokratik Özerk Kürdistan" formülasyonu ile Kürt sorunun demokratik çözümü ve Kürtlerin kendi kendilerini yönetme, kendi geleceklerini özgürce belirlemelerine demokratik bir zemin sunacak; cumhuriyetin demokratikleştirilmesinde de büyük bir hamle anlamına gelecektir. Bu demokratik zemin üzerinde halkların kardeşliğinin güçlenmesi ve bir bütün olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin 1923+100.yıl kuruluş yıldönümüne büyük atılımlarla ulaşması, bir hayal olmaktan çıkıp gerçeklik kazanacaktır. Ve bu anlamda bu yol, takip edilmeye değer bir yoldur. Kazan-kazan politikalarıyla, Türkiye ve Kürdistan toplumu ile tüm Ortadoğu halklarının birlik ve kardeşleşmelerinin en garantili, en güvenli yoludur. Velhasıl bu yol demokrasi ve barışın yoludur.

D Tipi Cezaevi

8.Mayıs 2013 DİYARBAKIR / Hatip DİCLE

1. BÖLÜM:

DÜNYADA DEVLET MODELLERİ VE BAZI ÖZERKLİK UYGULAMALARI

1. Soru: Üniterlik nedir, akademik literatürde 'üniter devlet' nasıl tanımlanmaktadır?

Üniterlik kavram olarak tek tip, tekil, bütün, bütünleşmiş sözcüklerini karşılar. Üniter devlet ise kavramın kendisinden de anlaşılacağı gibi tek tip, tekil devlet sistemidir. Anayasal olarak egemenliği paylaşmayan (federe yönetimlerle / eyaletlerle), birden fazla merkeze sahip olmayan, tek merkezde yapılan yasaların ülkenin tümünde uygulandığı ve ülkede bulunan tüm kişilerin uymakla sorumlu olduğu, merkezden yönetilen devlet türüdür. Yasama, Yürütme ve Yargı erkinin formel bir biçimde örgütlenmesi ve uygulamalarının da simetrik oluşu üniter devletin asıl niteliğini oluşturmaktadır. Fakat bu durum çağdaş dünyada büyük oranda geçerliliğini yitirmiştir/yitirmektedir. Özellikle 20. Yüzyılın ikinci yarısıyla birlikte katı yapı ve uygulamaların yumuşatıldığını ve demokratikleşmenin geliştiğini görmekteyiz.

Bir doğrusal çizgi üzerinde üniter devletleri derecelendirecek olursak; çizginin bir ucunda Türkiye tipi merkezden yönetimde ısrar eden tekçi devletler, diğer tarafında ise İngiltere, İspanya, İtalya vb. görece daha demokratik devletler bulunmaktadır. Üniter devletin bu genel tanımından sonra daha ayrıntılı izahı, üniter devletlerle ilgili örneklerle birlikte yeri geldikçe yapmaya çalışacağız.

2. Soru: Üniter devletteki ‘devletin tekliğı ve bölünmezliğı’ ilkesi, bünyesinde hangi bölünmezlikleri barındırır?

Üniter devletteki ‘devletin tekliğı ve bölünmezliğı’ ilkesi bünyesinde 3 bölünmezliğı barındırır. Bunlar;

- 1- Egemenliğın tekliğı ve bölünmezliğı
- 2- Ülkenin tekliğı ve bölünmezliğı
- 3- Ulusun tekliğı ve bölünmezliğı ilkeleridir.

Bunlardan egemenliğın tekliğinin ve bölünmezliğı; siyasal yetkiler düzeyinde hiçbir topluluğın veya devlet altı birimlerin hiçbir biçimde siyasal yetkilere sahip olmaması durumudur. Yasama, Yürütme ve Yargı erklerinin bölünmezliğı ve buna bağılı olarak merkezi iktidarın tekliğıdir. Ülkenin ve ulusun tekliğı ve bölünmezliğı ilkeleri ise bu bağlamda değerdendirilmelidir.

Burada sorunlu olan husus, bu ifadelerin günümüzde sürdürülebilir olmamasına rağmen, amentü denilerek 1930’ların mantalitesinde ısrar ediliyor olmasıdır. Çağdaş dünyada üniter devletin görünümü (yapı ve uygulamalarıyla) büyük oranda değışmiştir, değışmektedir. Örneğın; İngiltere üniter bir devlet olmasına rağmen başkent Londra dışında İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda’nın kuralları, parlamentoları ve hükümetleri vardır. Üniter devlet olan bir diğerdörnek ise üniter devletin mabedi kabul edilen bugünkü Fransa’dır. Fransa anayasasının 72. maddesinde; Fransız topraklarında çok çeşitli etnik, dinsel vs. kültürel farklılıkların yaşadığını kabul eder ve bunların kendi özelliklerine göre nasıl yerinden yönetileceğini anlatır. Yine federal olmayan İspanya anayasasının 2. maddesi; ‘bu anayasa İspanya milletini oluşturan milliyetlerin ve bölgelerin özerkliğini ve bunların arasındaki dayanışmayı tanıır ve garanti eder’ diyor.

Ulusun tekliğı ve bölünmezliğı daha problemlidir. Bu husus ulus-devletin tezahürüdür. Ulus’un tekliğı çoğu zaman farklılıkların reddi ve zorla asimilasyon temelinde yorumlanır. Ancak 1950’lerden (2. dünya savaşıından) sonra Avrupa’da gelişen demokratikleşmeyle birlikte bu yaklaşım yumuşatılarak, etnisite temelli bir ulus tanımı yerine, görece daha çoğulcu modeller benimsenmiştir. İspanya ulusu,

İsviçre ulusu gibi nispeten daha kapsayıcı, demokratik ulusa yakın tanımlamalar geliştirilmiştir. Üniterlik ve ulus-devletin adeta anavatanı olarak görülen ve çoğunlukla bu yapıdaki devletlerce modellenen Fransa örneğini Türkiye'yle karşılaştırmak öğretici olacaktır.

1950'lerin başına kadar Fransa'da görülen ulus-devlet tanımı ile Türkiye'nin bugüne kadarki uygulamasından çıkan tek bir ulus-devlet tanımı vardır; ulus'u tek kimlikli kabul eden ve bunu gerçekleştirmek için duruma göre asimilasyon (eritme) ve/veya etnik-dinsel temizlik uygulayan devlettir. Bu hususu ayrıntılandırarak olursak, iki ayrı devlet tipinden bahsedilebilir:

Fransa tipi; Belli bir etnik gruba değil, belli bir kültürel yapıya asimile olunmasını ister, dayatır (Fransa'da Fransız diye bir etnik grup yoktur), homojenliği (tek tipli yapı) böyle sağlamaya çalışır. Fransa bu zararlı ve zorlayıcı modeli 60 yıldır aşama aşama terk etmiştir.

Türkiye tipi; Belli bir etnik gruba asimile olunmasını ister (Türkiye'de Türk diye başat bir etnik grup vardır). Bu tip ulus-devlet ırkçı olmayabilir ama ırkçılıktan bir önceki istasyondur. Çünkü homojenliği asimilasyonla sağlayamaz ise etnik hatta etno-dinsel temizlik politikasına girişebilir. Bu tip devletlerde ifade edilen bu uygulamaların farklı boyutlarda uygulandığını, uygulanmakta olduğunu görüyoruz.

Bu bölümle ilgili son olarak anayasal düzeyde bölünmezlik ilkesine Türkiye'de nasıl yaklaşıldığını kısaca değinelim; 'Devlet Tek, Ülke Tüm ve Ulus Bir' formülasyonu her şeyi özetlemektedir. Özellikle 1961 anayasasında yer alan (1971–1973 değişiklikleriyle anayasanın birçok maddesine eklenmiş ve 1982 anayasa'nın temel ilkelerinden biri olarak düzenlenmiştir) 'devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü' formülasyonu, sistemin tekçi yapısını gösterir. Uygulamalardan azade olarak anayasada milletin tek parça (monolitik) olduğunu söylemek sistemle ilgili bir görüş edinmemize kâfidir.

3. Soru: Federalizm nedir, genel olarak federal devlet nasıl tanımlanmaktadır?

Federal sözcüğü; anlaşma, sözleşme anlamındaki Latince 'foe-

dus'dan geliyor. Kavram olarak ele alındığında federalizm çeşitli grupların işbirliği yapmak üzere birlik oluşturmalarını ifade eder. Federalizm, kamu hukuku terminolojisi ve siyaset biliminde ise belirli bir siyasal örgütlenme biçimini ifade etmektedir.

ABD, Almanya, Avustralya, İsviçre, Kanada, Hindistan, Arjantin, Brezilya vb. birçok ülke birbirinden çok farklı özelliklere sahip federal devletlerdir. Bu örnekler üzerinden, ortak özellikleri bakımından bir tanım yapmanın bazı güçlükleri vardır. Yöntem olarak (tekil örnekler dışında) bu devletlerin tek tek veya karşılaştırmalı değerlendirilmesi üzerinden tanımımızı güçlendirme çabası içerisine girmeyeceğiz. Geçmişten günümüze siyaset biliminin ve bu yapıların uygulamalarının ayırt edici özelliklerinin gösterdiği temel esaslar üzerinden tanımımıza açıklık getirebiliriz.

Federal devlet iki farklı yönetim alanından oluşur. Bu iki yönetim alanında yetkilerini doğrudan halktan alan çok sayıda iktidar merkezi vardır. Birinci yönetim alanı ulusal ölçekte kurulmuştur. Burada genel yönetim, ulusal yönetim veya merkezi yönetim olarak da adlandırılan federal yönetim faaliyette bulunur. Federal yönetimin yetki alanı ülkenin tamamını ve yurttaşların bütününe kapsar. İkinci yönetim alanı ise ulus altı ölçekte örgütlenmiştir. Bu alanda faaliyet gösteren yönetimler de eyalet yönetimleri, bölgesel yönetimler gibi adlarla anılan federe yönetimlerdir. Federe yönetimlerin yetki alanı ülkenin belirli bölgeleri veya yurttaşların belli bir kısmıyla ilgilidir. Her iki yönetim alanının yetkileri konu ve kapsam bakımından anayasa ile sınırlandırılmıştır.

Federal devlette egemenlik ve iktidar federal yönetim ile federe birimler arasında bölünür. Federal devlette, federe devletler federeasyondan önce de vardır. Bunlar belirli yetkilerini merkezi otoriteye devrederek özelliklerini korurlar. En genel anlamda dış ilişkiler, savunma, ulusal para biriminin ve ilgili konuların belirlenmesi vb. gibi konular federal yönetimin yetki alanına girerken; sağlık, eğitim, kültür, sosyal güvenlik, ulaşım ve asayiş gibi diğer birçok konuda da federe yönetimler yetkilidir.

Federal devletlerde federe birimler, coğrafik bölge veya topluluk

esaslarına göre oluşur. Federe birimlerin sayısı ülkeden ülkeye değişmektedir. Federal devletten bahsedilebilmesi için en az iki federe yönetim gerekirken, Rusya’da bu federe birimlerin sayısının 89’a kadar çıktığını görmekteyiz.

Coğrafi bölge esasına dayanan federe birimler, yersellik (territorialite) ilkesine göre birbirinden ekonomik çıkarlar, sosyal-siyasal kurumlar, etnisite, dil ve din gibi yönlerden farklılaşabilmektedir. Burada önemli olan husus, hangi nedenle ortaya çıkmış olursa olsun sosyal yapılarıdaki farklılıkların belirli bölgelerde kümelenmesidir. Bugüne kadar bazı istisnalar dışında federal devletlerin tamamı coğrafi bölge esasına dayanan yönetimler şeklinde oluşmuştur. Geçmişte Kıbrıs cumhuriyeti ve günümüzde Belçika’da görüldüğü gibi topluluk esasına dayanan federalizm de mümkündür. Buradaki temel fark, topluluk esasına dayanan federalizmde coğrafi sınırlara bağlı kalmaksızın, nüfus ögesi göz önüne alınarak ülkenin tümünde geçerli olmak üzere kamusal hizmetlerin ve belirli sosyal gruplara ilişkin yetkilerin federe yönetimler arasında bölünmesidir.

Federalizmin temel özelliği ister coğrafi bölge ya da topluluk esasına dayalı olsun, anayasanın üstünlüğüdür. Federal ve federe yönetimlerin yetki sınırları anayasada açıkça yer alır. Yönetimlerin birbiri üzerinde üstünlükleri yoktur. Federal devletin, federal yönetimin ve federe yönetimlerin genel hukukunu oluşturan temel bir anayasası vardır. Aynı zamanda federe yönetimlerin de kendi bölgelerinde bağlayıcı olan anayasaları vardır. Aynı şekilde federal yönetim ve federe yönetimlerin ayrı ayrı parlamentoları vardır ve bunların birbirilerine yönelik üstünlükleri yoktur. Burada belirleyici olan federe birimlerin her birinin kurucu iktidar olmasıdır. Federe yönetimler, federal anayasanın belirlediği çerçevede yetki paylaşımına girer ve anayasanın üstünlüğünü tanırlar.

Sonuç olarak; federal devletlerde yetki bölüşümü derecelerinde ve uygulamalarında bazı farklılıklar vardır. Tüm bu farklılıklardan bağımsız olarak söyleyebileceğimiz, çeşitlilikle birlik esasına dayanan federalizm, kurucu birlikler arasındaki farklılıkların ve her birinin ayrı ayrı egemenlik haklarının uygun bir şekilde birleştiği siyasal bir sistemdir.

4. Soru: Üniter ve federal devlet yapılanmaları arasında erkler açısından hangi farklılıklar bulunmaktadır?

Üniter devlette tek bir kurucu iktidarın, federal devlette ise birden fazla kurucu iktidarın bulunması yasama, yürütme ve yargı erklerinde belirleyici olmaktadır. Tek tek ana hatlarıyla inceleyelim;

Yasama: Federasyonlarda yasalar iki ayrı yönetim alanının (federal ve federe yönetimler) birleşmesiyle ortaya çıkar. Bunlar hem ülke halkını temsil eden nispi temsil esasına göre oluşturulmuş temsilciler meclisi ve federe yönetimlerin temsilcilerinden oluşan senatodur (senato tüm halkı değil, federe birimleri temsil eder). Senatoların oluşturulmasında ülkeler arası farklılıklar bulunmaktadır. Fakat burada esas olan senato ve temsilciler meclisinin yasama işlemlerinde, birlikte belirleyen olmalarıdır. Birbirilerine üstünlükleri yoktur. Ayrıca federal yasama meclisleri (senato ve temsilciler meclisi) dışında her bir federe yönetimin, federal anayasanın çizdiği sınırlar çerçevesinde yasama faaliyetlerini gerçekleştiren meclisleri bulunmaktadır.

Üniter devletlerde ise, tek bir kurucu iktidar mevcut olduğundan, yasama faaliyetleri de tek bir meclis tarafından yürütülür. Bu meclis federal devletlerdeki temsilciler meclisine de tekabül eder. Bazı üniter devletlerde (örneğin Fransa'da ve bir zamanlar Türkiye'de) ikinci bir meclis, yani senato da vardı. Fakat üniter devletlerde, federal devletlerin tersine bu ikinci meclisler yani senatolar eşit yetkiye sahip değildir. Senatonun üniter devletlerdeki temel görevi meclis karşısında fren işlevi görmesidir. Bir nevi kontrol ve denge sistemidir.

Yürütme: Üniter devletlerde yürütme erki tektir. Yani tüm iktidarsal yetkiler nihayetinde tek bir elde toplanmıştır. Bu yönüyle güçlendirilmiş, her yönüyle tahkim edilmiş bir merkezi iktidar söz konusudur. Federal devletlerde ise yürütme yetkileri federal ve federe yönetimler arasında paylaşılmıştır. Daha doğrusu federeler federal yönetime bazı idari-siyasi yetkilerini devretmişlerdir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki federal devletlerin yürütmesi çok merkezli, üniter devletlerin yürütmesi ise tek merkezlidir. Fakat bu tek merkez bazı idari ve siyasi yetkilerini demokratikleşme pers-

pektifi ile çeşitli yerel yönetimlere devredebilmektedir.

Yargı: Üniter devlette tek bir kurucu iktidar, tek bir egemenlik olduğu gibi tek bir yargı sistemi de mevcuttur. Bu yargı sistemi yasama organı tarafından çıkarılan yasaları ülkenin tümünde aynı biçimde uygular. Tüm yurttaşlar aynı yasalara ve usullere tabidirler. Federasyonlarda ise iki ayrı yönetim alanında (federal-federeleler) çok sayıda iktidar merkezleri bulunur. Bu iktidar merkezleri kendi yetki alanlarına göre gerekli organlarını oluştururlar. Yasama faaliyetlerinde olduğu gibi yargı alanında da hem federal hem de federe yönetimlerin yargı organları bulunmaktadır. Bu, öğretilerde böyle olmasına rağmen, uygulamada yargı sisteminin tamamen federal yönetime de bırakıldığı görülebilmektedir. Örneğin; ABD’de iki ayrı yargı sistemi (federal ve federe) bulunur. Meksika ve Brezilya’da da benzer bir sistemin (federe yönetimlerin yargı sistemleri arasında da farklılıklar olabilir) uygulandığını görüyoruz. Fakat yargının özgünlüğünden dolayı iki ayrı sistemin genel olarak birbirinden tamamen bağımsız uygulandığını söyleyemeyiz. Hukukun uygulanmasında bütünlük sağlanması gereksinimi böyle bir farklılaşmaya izin vermemektedir.

Federal devletlerde birbirine paralel yargı sistemini kuranlar olduğu gibi kurmayanlar da bulunmakta ve bunlar nispeten çoğunluktadır. Böyle olanlarda federal ve federe mahkemeler aynı sistemin birbirini tamamlayan parçaları olarak tasarlanmıştır. Genellikle eyalet mahkemeleri (federe-bölge) üzerinde federal temyiz mahkemeleri kurularak bu parçalar arasında bütünlük oluşturulmaktadır. Ayrıca bazı uygulamalarda da yargının tamamen federal yönetime bırakıldığı görülmektedir.

5. Soru: Üniter ve federal devlet modelleri arasında bir model olan ‘bölgeci devlet’ modeli akademik literatürde nasıl tanımlanmaktadır?

Sorudan da anlaşıldığı gibi bölgeci devlet; üniter devlet ile federal devlet arasında yer alır. Egemenlik yönü ölçü alındığında üniter devlete daha yakındır. Ayrıntılandırarak olursak; bölgeci devlet öğelerini üniter ve federal devletlerde görmek mümkündür. Varoluş esaslarına göre

üniter devlet üzerinden tanımlamak daha doğrudur. Zira federasyonlarda egemenlik bölüşümü esasına dayalı bir sistem mevcuttur. Federe yönetimlerin kendi içinde bölge/özerklik vb. uygulamaları da olabilmektedir. Buradaki temel fark, federe yönetimler belli yetkilerini federal yönetime devrederler. Federe yönetimler dış ilişkiler; savunma ve maliye ile ilgili bazı konular (ulusal ölçekte olanlar) dışında, kendi içinde üniter bir yapıya sahiptirler. Federe yönetimlerin kendi içinde federe yönetimlere bölündüğü ve federal olarak örgütlendiği bazı örnekler de vardır. Bu federe birimlerin üniter olma esaslarını değiştirmez.

Bölgeci devlet modelinde herhangi bir bölge kurucu iktidar vasfına sahip değildir. Üniter devlet bazı bölgelere bir kısım yetkilerini devredererek idari yapılanmasını bölge esaslarına göre oluşturur. Bölgeler idari olarak yetkilendirilmekle birlikte bir kısım siyasi yetkiler de devredebilir. Bazı ortak özellikleri taşıyan iller bir araya getirilir veya coğrafi bir bölge esas alınarak bölgeler oluşturulur. Örneğin İspanya devleti İspanya'yı 'özerklikler devleti' olarak tanımlarken, İtalya ise kendisini 'bölgeci devlet' olarak tanımlar. Uygulamalar (sosyal, siyasal, ekonomik, etnik, dinsel, coğrafi vb.) ülkelerin koşullarına göre bir ülkeden diğer ülkeye farklılık gösterebilir.

Bölgeci devletlerde bölgeler ve merkezi iktidarın eşit yetkileri yoktur. Bölgeler merkezin idari çevresi ve parçasıdır. Bu bağlamda bölgeler devlet değildir. Burada bazı yetkilerini yerele/bölgeye devreden üniter devlet vardır. Örnek uygulamaların özerklikle ilgili konu başlıklarında buna ayrıntılı olarak eğileceğiz.

6. Soru: Özerklik nedir? Temel olarak kaç tür özerklikten bahsedilebilir?

Özerklik, kendi kendine yetmek, kendi kendini yönetmek anlamında kullanılan, Yunancada otonomi, Arapçada muhtariyet kavramlarıyla ifade edilir. Akademik literatürde devlet-altı bir bölgeye, merkezi iktidarın belirlediği ölçüde kendi işlerini yürütme, genel anlamda kendini yönetme yetkisinin verilmesidir.

Özerklik günümüze özgü bir olgu değildir. Burada ifade edecekle-

rimiz günümüzdeki yeridir. Ancak şunu kısaca ifade etmekte fayda olduğu kanısındayız; tarih bir nevi tekelci merkezileşme ve bunu egemenlik ilişkilerinin tesisinde kullanarak mutlak belirleyici olmak isteyenler ile buna direnen, kendi olmaktan vazgeçmeyen, kendi yaşam çevresinde bireysel ve/veya kolektif olarak belirleyen olmak isteyenlerin mücadelesinin ürünüdür. Klan, kabile, aşiret, etnisite, din/cemaat/tarikat, kent/bölge ve ülkelerin, farklı kimlik ve kültürel öğelerin hepsi tarih boyunca benzer/farklı nedenlerle, benzer/farklı süreçler içinde egemenliklerinin tesisi, bedelleri oldukça ağır, sancılı ve zorlu olan bir yolculuğun sonucudur. Her dönemde sosyal katmanların, grupların farklı düzeylerde de olsa kendi özgünlüklerine ısrarla sahip çıktıklarını görüyoruz. Son yüzyıllara damgasını vuran üniter ulus-devletin de bu dinamğin yaratmış olduğu direnç ve değişim isteğinden etkilendiği ve mevcut yapısının zamanın ruhuna uygun düşmediğini gözlemliyoruz.

1950'lerle birlikte Avrupa'da devletler idari ve siyasi yapılanmalarını yeniden gözden geçirmeye başladılar. Aşırı merkeziyetçiliğin totaliter-otoriter rejimlere çanak tuttuğu ve aşırı kontrol, yozlaşmış bürokratik elitist yönetimin sürdürülebilir olmadığı görülmüştür. Üniterlikten federalizme ve konfederalizme kadar ara formların bol olduğu bir zeminde zaman ve uygulama farklılıklarıyla bir tartışma ve yapılanma süreci başlatılmıştır. Kuşkusuz üniter, federal, konfederal uygulamalar farklı tarihsel süreçlerin ürünü olan yönetim sistemleridir.

Burada bahsedilen modern dünyada siyasal sistemlerin yaşadığı dönüşüm süreçleri ve uygulamaların günümüze yansımalarıdır. Bunları açılırsak:

İdari yerinden yönetim: İdari yerinden yönetimlerin yasama ve yargı yetkileri yoktur. Bunun için idari özerkliği olan birimler, kendi hukuki statülerini belirleyemezler. Genel uygulamada (ülkelere göre farklılık gösterebilmektedir) yerinden yönetim birimleri; belediye, il, bölge (birkaç ilden oluşabilmektedir) olarak kademelendirilmiştir. Ara ve farklı kademeler de bulunmaktadır (ilçe, belde vs.). Fakat biz burada ana hatlarıyla değinmekle yetineceğiz. İdari birimlerin hukuki sta-

tüsünün belirlenmesinde yetki, merkezi iktidarındır. Genel hizmetlerin yürütülmesinde bu birimler merkezin idari çevresidir. Kuralları merkezi yönetimce belirlenen idari mekanizma, uygulamada idari özerkliğe sahiptir. Merkezi yönetim yetkileri verdiği gibi alma tasarrufuna da sahiptir. Belediye ve il düzeyinde yerinden yönetim, yaygın bir uygulamadır. Türkiye’de sınırlı da olsa belediye ve il düzeyinde idari yerinden yönetim uygulanmaktadır.

Üniter devletlerde demokratikleşme düzeylerine bağlı olarak yerinden yönetim uygulamaları değişebilmektedir. İdari özerklik Türkiye’de çok sınırlı uygulanmaktayken, Türkiye’nin büyük oranda sisteminde esinlendiği Fransa’da daha geniş, görece demokratik ve gelişmiş uygulamalar mevcuttur.

Siyasal Yerinden Yönetim (Desantralisation): Siyasal yerinden yönetim öğretide federalizm olarak değerlendirilmektedir. Fakat burada formel bir bakış açısıyla yeteri kadar açıklayıcı sonuçlara ulaşamayız. Kestirme bir tanım bizi yanılgılara düşürebilir. Yerinden yönetimin derecelendirilmesi ve egemenlik hakkının kullanımı üzerinden yapılacak değerlendirmeler daha sağlıklı olacaktır. Federalizm konusuna daha önce değinmiştik. Konumuz ile ilgili olduğundan kısaca bir vurgu yapma ihtiyacının gerekli olduğunu düşünüyoruz. Yetkilerin merkezi iktidarda daha çok olduğu devletler üniter, yetkilerin yerel ve bölgesel yönetimlerde belli bir büyüklüğe ulaştığı devletler federasyondur. Fakat asıl ayırım noktası, federasyonlarda ulus-altı birimler kurucudur ve yetkilerde hukuki statünün belirlenmesinde iki ayrı yönetim birimi de söz sahibidir. Birbirine sahip değildir.

Üniter devletlerde ise tek kurucu iktidar, merkezdir. Tek devlet vardır. Yetkilerde merkezin, ulus-altı/devlet-altı birimlerden bariz üstünlüğü vardır. Bölgelerin/yerel yönetimlerin hukuki statüsünün belirlenmesinde tek taraflı bir irade söz konusudur. Konu başlığımızla ilgili olarak; yerinden yönetim birim-lerinin/bölgelerin kendi hukuki statülerinin belirlenmesine katıldığı bazı örnekler de vardır. Bazı siyasal yetkilere, siyasal yerinden yönetime/özerkliğe sahip olabilmektedirler. Buradan çıkaracağımız sonuç, siyasal yerinden yöne-

tim/özerklik eşittir federalizm değildir. Pekâlâ, üniter devletlerde de görece siyasal yerinden yönetim/özerklik olabilir. Şimdi siyasal haklara sahip olan yerinden yönetim birimlerini ana hatlarıyla ve pratik uygulamaların olduğu ülke örnekleriyle açalım. Ancak şu göz ardı edilmemelidir; örneklerimiz idari yerinden yönetim sistemlerini esas almakla beraber artı siyasal haklara sahip, siyasal yerinden yönetim/yerinden yönetim bölgelerinin olduğu ülkeler ve uygulamalardır.

Siyasi bölgeler siyasal yetkilere sahiptir. Anayasa, ‘statü’ ve yasaların belirlediği, kural olarak organları seçimle iş başına gelen bölge tipidir. Siyasi bölgeler için otonom/özerk tanımı da kullanılır. En geniş anlamda kendi kendini yönetme hakkına sahiptirler. Bölgeler, idari olarak belediyeler, il yönetimleri ve merkez yönetim/başkent teşkilatı arasında orta bir kademedir. Siyasal özerklik, ilk olarak kendi anayasasıyla (statü) belirtilmekte ve belirli bir alanda yasama yetkisiyle donatılmaktadır. Siyasi bölgeci devletlerde yasama iktidarının tekliği değil çokluğu esastır. Siyasi bölgelerin en temel özelliği ve farkı anayasada kendisine devredilmiş yetkiler kapsamında yasa yapma yetkisine sahip olmasıdır. Siyasi bölgelerin yasama özerklikleri bölgeden bölgeye değişebilmektedir. Bölgelerin kendi yürütme organları (yerel hükümet) ve idari aygıtları da bulunmaktadır. Yargı sistemi merkezi olarak örgütlenir. Yargı üniter devletlerin egemenliklerinin en anlamlı göstergelerindendir. Buna rağmen siyasal bölgelere tanınan anayasal haklar çerçevesinde yasama faaliyetlerinin yanı sıra yargılama faaliyetleri de yapılabilmektedir. Genel anlamda siyasal bölgelerde/yerinden yönetimlerde, idari bölgelerde olduğu gibi yetkiler merkezden aktarılmıştır. Yetkilerin denetimi de merkez tarafından yapılmaktadır.

Şimdi ana hatlarıyla farklı statülerin ve uygulamaların olduğu örnekleri inceleyelim:

FRANSA:

Danimarka, Finlandiya, Portekiz ve Fransa da yaygın olarak idari bölgeselleşme uygulanmaktadır. Modern kurumsallaşmaların olduğu devletlerde yerinden yönetim yaygın bir uygulamadır. Fakat bu uygulamalar, siyasal sistemlerin yapılarına göre idari ve/veya siyasal temelde,

minimum veya maksimum bandında, farklı derecelerde uygulanmaktadır. Fransa'da temel yerinden yönetim birimleri; belediye, il ve bölge yönetimlerinden oluşmaktadır. Konumuz gereği bölge birimlerine eğileceğiz. Bölge birimleri, merkezi yönetimin çevre/taşra teşkilatıdır. Bölge valisi, merkezi yönetim tarafından atanmaktadır (fakat yetkileri semboliktir). Yasama yetkileri yoktur.

Fransa'da 1982'den sonra yerel yönetimler yeniden düzenlenmiş ve 27 bölge yönetimi oluşturulmuştur. Bölgeler etnik, kültürel, dilsel veya dinsel öğelerle beslenen bir özerkleşme sürecinin ürünü değişimlerdir. Bölgeler daha çok uygun bir ölçekte ekonomik gelişmenin eşgüdümünü sağlamak amacıyla kurulmuşlardır. Esasında merkezi yönetimi daha işlevsel kılmak için çevrede/taşrada idari birimler/bölgeler oluşturularak bazı yetkiler devredilmektedir. Bu durum, genel sistemin görünümünü yansıtmakla beraber kıta Fransa ve deniz aşırı Fransa'da özgün özerklik uygulamaları da mevcuttur. Kısaca birkaç örnek verelim;

Korsika: Korsika özel statüsü (Collectivité Territoriale de Corse – Korsika Teritoryal Kolektivitesi) kaynağını 1982'de ki âdem-i merkeziyet ve yerinden yönetim adıyla yasallaşan düzenlemelerden alır. Fransa'da 1982 yılında yapılan anayasa değişikliği ile 'cumhuriyet âdem-i merkeziyetçidir, yerinden yönetilir' ilkesi kabul edilir. Buna paralel olarak bölgesel sistem yeniden düzenlenir. Bu çerçevede Korsika statüsü yeniden tanımlanır. Dil ve etnisite açısından Fransa'dan farklılaşan Korsika'nın özerkliği, Ocak 2002 tarihli yasa ile güçlendirilmiştir. Buna göre; ada parlamentosu ada ile ilgili konularda yetkili ve mali kaynak yönünden desteklenecek, Korsika dilinin okullarda daha iyi öğrenimi için müfredat geliştirilecektir.

1982, 1991 ve 2002'de yapılan yasalar sonucu Korsika'nın şuan ki durumunu özetle belirtecek olursak; Korsika'nın ayrı bir hukuksal varlığı, ayrı bir meclisi, ayrı bir yürütme organı vardır. Ada 1991'de geliştirilen 'Korsika Teritoryal Kollektivitesi' (Collectivité Territoriale de Corse) adlı özel bir statüyle yönetilir. Buna göre; adanın yönetimi; ekonomik kalkınma, mali işler, tarım, ormancılık, turizm, enerji, konut, her türlü ulaşım, taşımacılık, eğitim, yüksek öğretim, araştırma, mesleki

formasyon, her türlü okul inşası, yerel kalkınma, Korsika dilinin ve kültürünün geliştirilmesi, sanat, kültür vb. alanlarda yetkilidir. Korsika Teritoriyal Kolektivitesi'nin bu işleri eskiden 'ulusal statüdeyken' şimdi ise 'teritoriyal' statü kazanan dairelerce yürütülür. Adanın sorunları Korsika Meclisi tarafından tartışılır ve karara bağlanır. Korsika özerk bölgesinin Fransa'da ulusal çapta çıkartılan yasaları bölgeye uyarlama yetkisi bulunuyor. Korsika dilinde anaokulundan liseye kadar eğitim görme hakları mevcuttur. 2002'de Fransa hükümetinin çıkarttığı yasa ile Korsikalılara yasama yetkisi de tanınmıştır. Her ne kadar Anayasa Konseyi 'Fransa halkının bileşeni olan Korsika halkının canlı kültürel ve tarihsel topluluğunun kültürel kimliğini koruma hakkını ve özgün ekonomik ve toplumsal çıkarlarının korunmasını güvenceler' deyip devam ettiği gerekçeli kararında Korsika'nın da ulusal birliğe tabi olduğunu belirtse de, hükümet bu durumu kararname çıkartma yetkisini tanımakla telafi etmiştir. Bu anlamda, diğer özerk yapılardan daha ileri düzeyde yetkilerle donatıldığını söyleyebiliriz. Zira yasama ve yürütme yetkileri kısmen de olsa Korsikalılara tanınmış oldu. Gerek statü hükümleri gerekse bölgeler ve yerel yönetimlerle ilgili diğer yasalara uygun olarak kendini 'serbestçe idare' edeceği hükme bağlanmıştır. Bu yerel yönetim organları Korsika Meclisi, Meclis Başkanı, Korsika Yürütme Kurulu ve bu kurulun başkanı ile Korsika kültürel, toplumsal ve ekonomik kurullarıdır. Yasanın en önemli yeniliği, ortak hukuk bölgelerinden farklı olarak meclis içinden seçilen yürütme kurulunun Korsika meclisi karşısında sorumluluğunu korumasıdır. Böylece yerel yönetimin organlar arası ilişkisi parlamenterize edilmiştir. Ayrıca merkez tarafından Korsika'ya ilişkin hükümler içeren yasa ve kararnameler için Korsika meclisine danışılmaktadır.

Sonuç olarak Korsika adası devlet içinde kendi yönetimiyle, merkezi otorite karşısında bölgesindeki topluluğu temsil etme kabiliyetine ve yetkilerine sahiptir.

Alsace Mosella(Alsace-Lorraine): Farklı bir örnek de kıta Fransa'daki Almanya sınırında bulunan Alsace Mosella bölgesidir. Bu bölgede çok hukukluluk söz konusudur. Hem Alman hem de Fransız yasaları uygulanmaktadır. Mahkemelerde Almanca kullanılabilenekte

ve bazı hukuki metinler Almanca olarak yürürlükte kalabilmektedir. Fransa'da devlet okullarında Fransızca dışında bölgesel dillerde öğretim yapılabilmektedir. Örneğin; Bask ve Alsace-Mosella bölgelerinde isteyen anaokulları ve ilkokullar eğitimi tamamen Bask ve Alsace dilinde verebilirler. Bazı bölgelerde, bölge dili mahkemelerde kullanılabilir. Özerklik statüleri daha geniş olan, deniz aşırı topraklarda, örneğin Yeni Kaledonya bölgesinde Fransızca birinci dil değil, yerel dillerin yanında ikinci bir dil olarak kullanılmaktadır.

Fransa örneğini tamamlarken, çağımızın toplumsal sorunlarının çözümünde yerinden yönetimlerin rolü önemli bir yer tutmaktadır. Yönetim alanında daha işlevsel, daha demokratik, daha insancıl bir karaktere sahip olmasının yanında farklı kimliklerin varlığının korunmasının da ifadesi olmaktadır.

PORTEKİZ:

Portekiz'de 1974 yılındaki karanfil devriminden sonra yürürlüğe giren 1976 anayasası daha önce yürürlükte olan merkeziyetçi sistemi temelden değiştiren bir bölgeselleşmeyi öngördü. Kıtasal topraklarda idari bölgeselleşme, ada topraklarında ise siyasi bölgeselleşme sistemi uygulamaya sokuldu. Kıtadaki idari bölgeler Fransa'daki gibi birer yerel yönetim organıdır. Portekiz ulusal meclisi ise tek meclisidir. Portekiz anayasasının 6. maddesi; 'Azor ve Modere takımadaları siyasi ve idari statülerle ve kendi hükümet organlarıyla donatılmış özerk bölgelerdir' hükmünü içermektedir. Portekiz anayasasının 1. maddesi ise 'devlet üniterdir' demektedir. Hem üniter yapısıyla hem de idari ve siyasi özerk bölgeleriyle Portekiz kendi demokratik sistemini geliştirmiştir.

İTALYA:

İtalya, tarih ile bilim, felsefe ve sanatın anayurdudur. Moderniteye beşiklik etmiş bir ülkedir. Günümüzde birçok yönüyle demokratik ülkeler arasında yerini almaktadır. Faşist Musollini diktatörlüğü döneminde ağır bedeller ödemişse de, kendini toparlamasını bilmiştir. İkinci emperyalist paylaşım savaşından (2. dünya savaşı) sonra 1947'de çıkardığı anayasa ile 20 özerk bölge

oluşturmuştur; Sicilya, Sardunya, Trentina Haut Adige, Friout Veretie Jalline ile Valleed Aost bölgeleri özel statüye sahip bölgelerdir. Bunların içerisinde Valleed Aost 1945'te, Sicilya ise 1946'da, yani anayasa yapımından önce özerkliğe kavuşmuş bölgelerdir.

İtalya Komünist Partisi ile İtalyan Hıristiyan Demokratlarının uzlaşması, ülkenin kaderini değiştiren anayasanın oluşmasında belirleyici bir durum olmuştur. Anayasanın oluşturulmasında esas alınan felsefik ve teorik kaynaklar anayasanın niteliğini belirlemiştir. 1947 anayasasını hazırlayan kurucu meclisin teorik kaynakları; 1931 İspanyol anayasasının öngördüğü bölgeselleşme, İtalya'nın özerklikçi hareketinin istemleri (ki bunun başını Komünist Parti çekiyor) ve Avusturya-Almanya teorisinde tanımlanan federal devlet ile üniter devletin bir sentezi olma çabasındaki 'devletçi' kavramıdır. Bunun sonucu olarak oluşan, en geniş kapsamda farklı etnik kimliklerin tanınması, korunması ve geliştirilmesi ile idari açıdan geniş yetkilerle donatılmış özerk bölgelerin sentezleşmiş hali ortaya çıkmıştır. Anayasa'da 'Cumhuriyet dil açısından mevcut azınlıkları uygun önlemlerle korur' maddesi ile çoğulculuğu esas aldığı, retçi, tekçi ve asimilasyonist politikaları terk ettiğinin ilanında bulunmuştur. Bölgeler ise iki aşamalı olarak düzenlenmiş, bunlardan yukarda ismini zikrettiğimiz 5 tane özerk bölge ve 15 adet olağan bölgeler oluşturularak bölgelerdeki tüm sorunların çözümünde yetkili kılınmışlardır. Olağan bölgeler devletin belirlediği yasal ilkeler çerçevesinde bu yetkilerini kullanırlarken özel statülü 5 bölge ise buna tabi değildir. Her bölgenin meclisi, meclis başkanı ve hükümet görevini gören bölge cuntaları ile yürütülür.

Sicilya başlı başına bir devlet gibidir. Bu bölge diğer özel statülü bölgelerden de daha geniş yetkilere sahiptir. Sicilya'daki kurumlar diğer bölge kurumlarından farklı adlandırmalara, işlev ve yetkilere sahiptir. Örneğin bölge kurulu yerine Sicilya Meclisi, Kurul üyeleri yerine Milletvekili, Cunta yerine Hükümet ve Hükümet Başkanlığı olarak tanımlanır. Anayasa'da Sicilya özerk bölgesinin yetki sınırlarını belirleme yerine, 'ulusal ve diğer bölgelerin çıkarlarını ihmal etmeme şartı' tespiti ile her alanda yetkili kılıyor. Ekonomik, toplumsal, eği-

tim, dil, kültür, ulaşım, enerji, mali, güvenlik, sağlık, ticaret vb. tüm yaşamsal konularda yasama ve yürütme yetkisine sahiptir. Bölge meclisi ile ulusal meclisin yetkisinde anlaşmazlık ve çelişki olduğunda çözüm mercii olarak anayasa mahkemesi devreye girer. Bölge meclisi, ulusal meclisin aldığı kararları uygulamak istemediğinde, bölge çıkarlarına aykırı gördüğünde referanduma götürme yetkisine sahiptir. Vergi, bütçe, af ve uluslararası anlaşmalar bunların dışındadır. Özel vergi ve devlet vergisinden pay alır.

Musollini'nin ağır faşizm rejiminden geçen İtalya bugün çok farklı bir düzeydedir. Tekleştirme, korporatif* bir toplum oluşturmak için girişilen acımasız vahşiliklere karşın İtalya bugün çok kültürlülüğü, çok dilliliği yaşıyor. Resmi dil olarak İtalyancanın yanında birçok bölgesel dil ve lehçeler de resmi dil olarak kabul edilmektedir. 1999'da çıkarılan yasa ile Hırvatça, Slovence, Almanca, Katalanca, Latince, Oksitanca, Sardunyaca, Friulanca dil ve kültürü koruma altına alınmış, gelişimi için destek verilmesi kararlaştırılmıştır. Autsa Vadisi özerk bölgesinde İtalyancanın yanında Fransızca resmi dildir. Bölgesel düzeyde tanınan Valdutain dili de ilkokula kadar öğretilmektedir.

Sonuç olarak İtalya üniter bir devlettir, bunun yanı sıra geliştirdiği bölgeselleşme sistemi ile demokratikleşme yolunda önemli mesafeler almıştır.

BİRLEŞİK KRALLIK (İNGİLTERE):

Birleşik Krallık üniter bir devlettir. İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'ya özerklik hakkı, statüsü tanınmıştır. İskoçya'nın ayrı bir kilisesi, Anglo Sakson hukukundan ayrı bir hukuk sistemi, farklı eğitim ve yerel yönetim sistemi bulunmaktadır. Kuzey İrlanda'nın Avam Kamarasında en az 100 üye ile temsil edileceği garanti edilmekte, İskoçya ve Gallerin de kendi parlamentolarını oluşturmaları sağlanmaktadır.

İSPANYA:

İspanya devlet modeli, oluşturduğu özerk bölgeleri ile üniter ulus-devlet kuramlarının fazlasıyla tartışılmasına neden olmaktadır. Klasik

* Toplumun organizmacı bir gözle görmenin bir sonucu olarak her kesimin tüm faaliyetlerinin amacını dayanışma ve ortak çıkarı indirgeyen politik bir yaklaşımdır.(ed. notu)

üniter devlet teorisiyle uyuşmayan, öte yandan federal devlet sınırlarında dolanmasıyla bu tür tartışmaları akademik çevrelerde kızıştırmaktadır. Bu yönüyle önemle üzerinde durulması gereken bir modeldir.

Kendilerini 'hiçbir halka zarar vermeyen halk' olarak tanımlayan Bask ülkesi ile tarihsel açıdan devlet geleneğine sahip olmayan Katalanların Kürtlere benzerliği vesilesiyle de İspanyanın bilinmesi, ülkemiz açısından yararlı olacak bir deneyim oluşturmaktadır. Özellikle demokratik özerkliğin yoğunca tartışıldığı bir dönemde İspanya modeli daha da önem kazanmaktadır. Yakın tarihe kadar ordunun İspanya siyasetindeki ağırlığı ile Türkiye benzerliği bu gerçekliği daha fazla pekiştirmektedir. İspanya tıp-kı Türkiye gibi bir imparatorluk geleneğine dayanmaktadır. 1800'lerden sonra Fransız ihtilalinin etkisiyle merkeziyetçi ulus-devlet yapılanmasına yönelen İspanya, kendi bünyesinde barındırdığı farklı etnisiteleriyle çelişkiye düşmüştür. İspanya'nın geleneksel bölgeselci karakteri buna direnç göstermiş, tepkilerin, rahatsızlıkların farklı düzeylerde yansımaya yol açmıştır. Özellikle geleneksel değerlere ve krallığa dayanan Carlist* akımlarıyla birlikte bu merkezci ve ulus-devlet oluşturma girişimlerine karşı durmuştur. Bu sürece Carlist akımların savaşı deniliyor. 1820'de ordunun isyanı ile birlikte askerin siyasetteki etkinliği kendisini gösteriyor. Bu isyanı askerin siyasetteki etkinliğinin başlangıcı olarak ele alabiliriz. 1923'te Kral tarafından askeri diktatörlüğün ilanı, eski sömürgeleri bir bir yitirmesi İspanya'daki toplumsal kargaşanın, siyasal krizin ve ekonomik buhranların oluşmasında belirleyici rol oynamıştır. Bunların yanı sıra Bask ülkesi (Euskuadi), Katalan ve Galisyalıların kendi kimliklerini, dillerini ve varlıklarını koruma ısrarını da eklemek gerekiyor. Tüm bunların sonucunda askeri diktatörlük başarısızlığa uğradı, hedeflenene ulaşamadı ve 1930'da krallık tarafından askeri diktatörlük fesh edildi. Toplumsal ve siyasal kriz daha da derinleşti. Katalanlar 1930'da özerkliklerini ilan ettiler. Hemen ardından yapılan seçimle monarşi yanlılarının kaybedip Cumhuriyetçilerin kazanması yeni bir anayasanın oluşmasını doğurdu.

** 1800'lerin başında birleşen sanayileşmeyle birlikte üniter devlet inşasını hızlandıran İspanya'da ortaya çıkmış anti-liberal muhafazakar akım. O dönemde tabii çıkarılmaya çalışılan İsa'bell'e karşı bir mücadele başlatılan kuzeni V. Carlos'tan alan hareket. Değişen ekonomik şartlarda hakimiyet unsurlarını kaybetmeye başlayan kral otoritesinin devamını amaçlamıştır. (ed.notu)*

Böylece 1931’de Katalanya, 1932’de de Bask ülkesinin özerklikleri anayasal düzeyde tanınmış oldu. Bu dönem İspanya’da 2. Cumhuriyet olarak tanımlanıyor. 1936’da Franco’nun askeri darbe yapması, bu döneme noktayı koydu. Franco faşizmine karşı geliştirilen direnişlerin sonuç almaması, uluslararası devrimci güçlerin, kızıl tugayların da yenilmesi Franco faşizminin baskıcı, totaliter rejiminin korporatif bir toplum oluşturma amacını daha da kamçıladı. 1936–1975 yılları arasında Franco diktatörlüğü ulus-devlet yaratmak için her türlü vahşeti uyguladı. 200.000’de fazla insanın ölümüne neden oldu. Binlerce insan kaybedildi. Yüz binlercesi işkencelerde sakat bırakıldı. Kastilya dili tek dil olarak topluma dayatıldı. Bask ülkesinin dilini, Katalancayı, Galiçya dilinin konuşulmasını yasakladı. Bask, Katalanya ve Galiçya özerkliklerine son verildi. Katı merkezizetçi politikalar en vahşi biçimiyle pratikleştirildi. Asimilasyonist, tek tipleştirici bir anlayışla tüm farklılıklar, renkler, diller, etnisiteler reddedildi. ‘İspanya ulusu yaratacağım’ adı altında toplum üzerinde acımasızca bir terör estirildi. ETA örgütü de bu koşullarda 1960’tan itibaren silahlı mücadeleye başladı. Franco diktatörlüğü bu yıllarda toplumun üzerine bir kâbus gibi çöktü. Tek dil, tek devlet, tek ulus, tek toprak, tek kimlik gömlekleri İspanya’nın çok kültürlü yapısına giydirilmeye çalışıldı. 1972’de ETA’nın Franco’nun varisi ve veliahtı olarak görülen başbakanını suikast sonucu öldürmesi Franco rejimine ciddi bir darbe oldu. Aynı paralelde ETA’nın tüm İspanya’da sempati ile karşılanmasına neden oldu. 1975’te Franco’nun ölümü ise İspanya’da yeni bir dönemin başlamasına vesile oldu. Sürgündeki kralın İspanya’ya dönüşü, 1977’de Falanjist* Partinin lağvedilmesi ile yeni bir dönem içerisine girildi. Öncelikle siyasal alanda yasaklı olan tüm partilerin önündeki engeller kaldırıldı. 1978’de yeni bir anayasa yapıldı. 1979’da ise genel seçime gidildi. Tüm bunlar geri dönüşü olmayan bir yola girildiğinin göstergesiydi. Aynı zamanda komşu ülkelerin de demokratikleşmesini tetikleyen bir olaydı. Fransa’nın 1982 anayasasıyla bölgeselleşmeye gitmesinde bu gelişmelerin etkisi yadsınamaz.

* 1933 yılında José Antonio Primo de Rivera tarafından İspanya’ya ele geçirmeye çalışan İspanyol komünistlere karşı geliştirilen, en çok Francisco Franco tarafından uygulanan otoriter-kerala faşist ideolojidir. (ed. notu)

İspanya hala 1978’de yapılan anayasa ile yönetiliyor. Bu anayasa ile geleceğini inşa ediyor. Bununla birliğini korumaya ve pekiştirmeye çalışıyor. Ve bu anayasa ile tüm devlet kurumlarında varlığının tartışılmasına neden oluyor. Bundan dolayı İspanya kâh federal devlet, kâh bölgeselleşen üniter devlet, kâh üniter devlet olarak tanımlanıyor. Her ne olursa olsun İspanya bu demokratik anayasasıyla farklılık içinde birliğini koruyor.

1978’deki anayasa ile İspanya 17 özerk bölgeye ayrıldı. Bu özerk bölgeler içerisinde üç farklı etnisiteye sahip olan Katalonya, Bask ülkesi, Galiçya ve Navarro daha geniş yetkilere sahip bölgelerdir. Anayasa, özerk bölgeler için hem etnisiteye dayalı siyasal bir tanımlamaya gidiyor hem de coğrafi esaslar doğrultusunda idari özerkliği temel alıyor. Buna göre; ‘Anayasa İspanyol ulusunun parçalanmaz birliği bütün İspanyolların bölünmez ve ortak yurdu ilkelerine dayanır ve onun parçası olan milliyetlerin ve bölgelerin özerkliğini ve kendi aralarında dayanışmasını tanıır ve güvenceler’ diyerek farklı etnisitelerin varlığını ve her türlü haklarını güvence altına alır. Bundan dolayı olsa gerek İspanyol siyaset bilimci M. Smith İspanya’yı ‘ulusların ulusu’ olarak tanımlar. Anayasa’da özerk bölgeler ülke olarak tanımlanmaktadır. Genelde ‘özerk topluluklar’ denilmesine rağmen Bask ülkesi, Katalan ülkesi diye be-timler. Özerk bölgelerin oluşturulması da son derece gerçekçi bir biçimde, bilimsel ve demokratik bir zemin üzerinden geliştirilir. Bu bağlamda özerk bir bölgenin oluşabilmesi için;

1- Özerk bölgeyi oluşturan illerin ortak tarihsel bir coğrafi bölge olmasını,

2- Ortak tarihlerinin bulunmasını,

3- Ortak kültürü

4- Ortak ekonomik karakteristiğe sahip olmayı

temel kriterler olarak belirlemiştir. Bunlarla birlikte bölge illerinin temsilcilerinin uzlaşmasını da esas alır. Bu kriterlere sahip her bölge özerklik talebinde bulunabilir. Yukarıdaki kriterlerin oluşması halinde il belediyelerinin 3/2 (3’te 2’sinin) onayı, il temsilcilerinin uzlaşmaları sonucunda anayasaya sunulur. Anayasa referandumla bölge halkının da onayına sunulur. Son olarak ulusal meclisin onayı ile resmîyet kazanır.

İspanya bu uygulamalarıyla demokratik çoğulculuğu en iyi uygulayan ülkelerden biridir. Yaşadığı acı deneyimin sonucu olarak tüm renkleri ve farklılıkları ile birlikte yaşamının en doğru tutum olduğunu herkese göstermiştir. Bu, karşılıklı hoşgörü ve tüm farklılıkların iradelerinin tanınmasıdır. Eksik ve yetersizliklerine rağmen bu böyledir. Bu doğrultuda özerk bölgeler kendi bağrında farklı kapsam ve derinlikte gelişmiştir. Özellikle Galiçya, Katalonya, Navarro ve Bask ülkelerindeki yetkiler oldukça geniştir. Her özerk bölgenin kendine özgü bir anayasası vardır. Kendi tarihi değerleri, kültürel mirasları, kimlik formları ve sosyolojik yapılarına göre oluşturulan anayasalardır bunlar. Özerk toplulukların siyasal ve toplumsal motifleri ile bezenmiş bu anayasalar merkezi düzeyde geliştirilen anayasanın bir parçası olarak kabul edilir ve bu durum İspanyol anayasasının 'statüler her özerk topluluğun temel kurumsal normudur ve devlet kendi hukuk düzeninin bütünlüyici parçası olarak tanır ve güvenceler' biçiminde somutluk kazanır.

Her özerk topluluğun seçimle oluşturduğu bir meclisi bulunmaktadır. Meclisin yasama yetkisi söz konusudur. Bu meclisin içerisinde yürütme görevini gerçekleştirmekle yükümlü bir hükümet oluşturulur. Bu hükümetin başında ve aynı zamanda özerk topluluğun başkanı da olan bir Başkan vardır. Özerk bölgeler ulusal parlamentonun ikinci kanadına (Senato) temsilci gönderirler. Temsilciler il esasına göre seçilir. İspanya'da özerk bölgeler hem siyasi hem de idari özerkliğe sahiptirler. Bölgelerin kendilerine özgü bayrak ve marşları da bulunmaktadır. Öyle katı ulus-devletçi yapılanmalardaki 'farklı bayrak talebi bölücülüktür, kötü niyetlilik'tir' demagojisi ve komplekslerine kapılmadan sembolik bir değer olarak görülür.

Özerk bölgeler kendi içlerinde illere ve belediyelere ayrılır. İller ve Belediyeler de özerk yapılardır. İlgili oldukları alan ve konularda yetkilidirler. Üstelik bunlar sadece özerk topluluğun anayasasıyla sınırlı olmadan genel anayasada da güvence altına alınmıştır. Bundan şu sonucu çıkarmak mümkün; İspanya en küçük birim olarak belediyelerden illere ve bölgelere kadar özerklik üzerinden inşa edilmiş, form kazanmış bir devlettir.

Neredeyse tüm özerk bölgelerde eğitim çift dillidir. Her bölgenin

yerel resmi dili aynı zamanda eğitim dilidir. Devletin resmi dili olan Kastilyanca dili de zorunlu olarak öğretilir. Herhangi bir kişi İspanyolca dışında kendi anadilinde eğitim görmek istiyorsa devlet bunu karşılamakla yükümlüdür. Katalanlar bir dönem kendi kimlik ve dillerini kaybetmeyle yüz yüze kaldı. Yoğun mücadeleler sonucunda bugün Katalonya'da Katalanca bilmeyenler kamu görevlerinde bulunamazlar. Katalanca bilmek bir zorunluluktur. Aynı bağlamda Katalonya hükümeti İspanyolca'yı da öğretmekle yükümlüdür. Bu konuda belki de en çarpıcı örnek Navarro özerk bölgesinde yaşanmaktadır. Kürtlere benzerliği ile de çarpıcıdır. Navarralılar etnik olarak Basklıdır, fakat birçok yönüyle asimilasyona uğramış bir bölgedir. Bask ülkesinde ayrı bir özerk bölge olarak inşa edilmesinin bir nedeni de budur. Özerk Navarra bölgesinin bir bölümünde eğitim tümenden Baskçadır. Bunun yanı sıra ülkenin resmi dili de öğretilmektedir. Asimilasyona uğramış diğer bölümünde ise eğitim dili, Kastilyanca'dır, bunun yanı sıra Baskça da öğretilmektedir. Navarra'nın başka bir bölümünde ise eğitim yarı yarıya Baskça ve Kastilyanca dillerinde verilmektedir. Katalanya'da üç adet resmi dil bulunmaktadır. İspanyolca ve Katalancanın dışında Aranca da resmi dildir. 7500 kişilik nüfusa sahip küçük bir bölgede kullanılan ve Oksitanca'nın bir lehçesi olan Aranca, resmi bir dil olmanın yanı sıra eğitim ve kamu alanında da herhangi bir sınırlamaya tabi tutulmadan özgürce kullanılabilir.

Bask ülkesi gibi bazı bölgelerde yasama ve yürütmenin yanında yüksek mahkemeleriyle de kısmen yargısal özerkliğe sahiptirler. Özerk bölgeler aynı zamanda iç asayişlerini sağlamakla da yetkilidirler. Bu nedenle özerk bölgelerin polislerden oluşan güvenlik kuvvetleri mevcuttur. Bölgeler mali açıdan da oldukça kapsamlı bir özerkliğe sahiptirler. Böylelikle ulus-devletin yerelleri sürekli merkeze bağımlı hale getirme ve böylelikle terbiye etme zihniyetinin önemli oranda kırıldığını görmekteyiz.

Özerk topluluklar ve bölgelerin oldukça geniş yetkileri bulunmaktadır. Ticaretle ilgili tüm kararları alabilmekte ve yasa çıkarabilmektedir. Kendi iç örgütlenmelerini en geniş ve en özgür bir tarzda uygulamada yetki sahibidirler. Kendi finansmanını sağlayabilmektedirler. Konut ve

mimari konularda politika oluşturup uygulamaktadırlar. Kamu hizmetlerinde, yerel yönetimle ilgili ilişkileri düzenlemede yetki ve karar sahibidirler. Kùltürlerini koruma, geliştirme ve kùltürel hizmette bulunmada herhangi bir sınırlamaya maruz kalmaları söz konusu değıldir. Tarihsel ve sanatsal miraslarını kendi topluluklarının çıkarları doğırltusunda istedikleri gibi değıerlendirebilmektedirler. Ticaret, sanayi ve tarımla ilgili konularda son söz özerk bölgelere aittir. Hakeza avcılık, iş ve istihdam politikaları konusunda da öyledir. Bundan dolayıdır ki özellikle Bask ve Katalonya bölgelerinin işsizlik oranları tüm ÷lkenin işsizlik oranının çok altındadır ve görece refah düzeyi çok daha yüksektir. Aynı paralelde sosyal güvenlikle ilgili konularda da tam yetkilidirler. Yargı alanında da Bask ve Katalonya tam bir özerkliğe sahiptirler. Güvenlik konusunda iç asayiş güçleri olarak özerk polis gücü mevcuttur. Spor, İşletmecilik, Ormanlar, Karayolları vb. daha birçok konuda özerkliklerini koruyup geliştirmektedirler. Ayrıca özerk bölgeler siyasi olarak da AB ile ilgili ulusal karar alma süreçlerine katılabilirler.

İspanya, demokratik anayasasıyla bir örnek oluşturmaktadır. Özerk bölgelerin yetkileri gün geçtikçe genişletilmektedir. Böylelikle ÷lkenin birlik ve bütünlüğü demokratik yollarla daha fazla güçlendirilmektedir. Bunun içindir ki İspanya ‘ulusların ulusu’ olma yolunda emin adımlarla gelişimini sağlamaktadır.

Sonuç olarak yukarda incelediğimiz modern dünyada geliştirilmiş bir kısım temel özerklik uygulamalarının da ortaya çıkardığı temel hususlar; öncelikli olarak her ÷lkenin özgün tarihsel yönetim geleneğine, sosyolojik yapısına ve toplumsal taleplere uygun olarak özerklik uygulamalarının geliştirilmesi gerekliliğıdir. Yanı sıra özerkleşme, çağın temel karakteri olan demokratikleşme ile birlikte ele alınıp uygulanmak koşuluyla tüm toplumsal sorunlara cevap verme potansiyeli tüm sistemlerden daha fazladır. Bir diğıer husus da toplumsal farklılıkların ayrışarak var olabilmelerinin bir zorunluluk olmadığı, tersine farklılıkların özerkleşme ve demokrasiyle gelişip güçleneceğı anlaşılmıştır. Bu temelde ne zoraki birlik ne de tüm farklılıkların ayrışması; esas olan farklılıklarımla birlikte bir arada demokratik temelde ortak yaşamdır.

7. Soru: Özerklik ilkesi Üniter ve Federal devletlerde nasıl farklılaşmaktadır?

Üniter devletlerde geliştirilen özerklik uygulamalarına ana hatlarıyla da olsa değindik. Öncelikli olarak şu ayrımı yapmak gerekir; üniter devlet içindeki özerklik uygulamalarına ilişkin düzenlemeler genelde yasa ile yapılır. Anayasa ile yapılan özgün örnekler de mevcuttur. Fakat merkezi yönetim tek yanlı bir işlemle yetki paylaşımına ilişkin anayasa hükümlerini değiştirebilir. Özerk yönetimlerin bu değişiklikleri onaylamaları gibi bir koşulu yoktur. Federal devletlerde ise federe devletlerin statüsü kaynağını anayasadan alır ve tek yanlı olarak bu durum değiştirilemez. Çok sık olarak vurguladığımız gibi üniter devletlerde ulus altı birimler kurucu iktidar niteliğine sahip değildirler. Siyasi haklar ve kısmi anayasal güvenceleri olsa bile nihai olarak egemenlik hakları yoktur. Federal yönetime veya federe birimlere bağlı özerk yapılar içinde geçerli hukuki statü üniter devletlerdeki uygulamalarla paralellik gösterir. Genelde idari anlamda özerk uygulamalar mevcuttur.

8. Soru: Özerkliklerin ‘statü’sü neyi kapsamakta ve ne anlama gelmektedir?

Özerkliklerin ‘statü’sü deyince, özerk yönetimin bağlı olduğu egemen devlet/sistem içindeki hukuki-siyasi durumu kastedilir. Hukuksal temelde çerçevesi tanımlanmış, yetkileri belirlenmiş ve konu sınırları ile genel anlamda sahip olduğu haklar anlaşılır. Bu haklar kaynağını anayasadan almakla birlikte; statü bazı devletlerde direk anayasada, bazılarında da yasalarla tanımlanmaktadır. Yasalarla tanımlanan yerlerde-ülkelerde bu haklar güçlü siyasal geleneklerle de korunmaktadır. Özerkliklerin statüleri bir nevi özerk bölgelerin anayasası hüviyetini taşır.

2. BÖLÜM:

TARİHTE KÜRT-TÜRK İLİŞKİLERİ VE ÖZERKLİK

9.Soru: Demokratik Özerklik ışığında Kürt-Türk ilişkileri tarihsel olarak nasıl değerlendirilebilir?

Kürtler, insanlığın bilinen tarihinden bu yana halen bulundukları topraklarda yerleşik ve egemen bir halk olarak yaşıyorlar. Bu topraklardan birçok medeniyet, şahlar ve padişahlar gelip geçtiği halde Kürtler dillerini, kültürlerini ve yurtlarını koruyarak bugünlere geldiler. Kürt ve Türklerin ilk önemli işbirliği olan 1071 Malazgirt savaşıyla Türklere Anadolu'nun kapısı açıldı. Malazgirt savaşından sonra Kürtlerin katkısıyla Anadolu'ya yerleşen Türkler tarihin yönünü değiştirmiştir. Anadolu'ya yerleşip imparatorluk kuran ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile şimdilik nihayete eren bu tarihi serüven boyunca Kürt-Türk ilişkileri çeşitli düzeylerde seyretmiştir. Osmanlı tarihi boyunca, hatta Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar Kürtler özerk veya yarı bağımsız yaşadılar. 600 yıllık imparatorluk (Osmanlı) tarihi boyunca Kürtler kendi yurtlarında egemenliklerini korudular. Osmanlı imparatorluğu ile ilişkileri; vergi vermek ve savaş zamanında orduya asker vermek şeklinde olmuştur. Millet bağlamında ise Kürtler "Milleti Hakimiye" den sayılıyordu. Müslüman olanlar ve olmayanlar kendi içinde ayrı bir hiyerarşiye tabi değildi. Yani Kürt, Türk, Arap vb. Müslüman halklar kendi aralarında eşit ve birinci sınıf vatandaş iken, Sırp, Rum, Yunan ve Yahudiler vb. de kendi aralarında eşit ama ikinci sınıf yurttaşlar idi.

Milleti Hakimiye'den olanlar her bakımdan gayri Müslimlere göre çeşitli imtiyazlara sahipti.

17. yy'dan başlayıp 19. ve 20. yy'da yoğunlaşan “Merkezi Devlet” ve “Ulusçuluk” akımlarından Osmanlı Devleti de etkilenmiştir. Osmanlı egemenliği altında bulunan Sırp, Yunan, Rum, Makedon gibi gayri Müslim unsurlar kendi kaderlerini tayin etme arayışları gösterirken, imparatorluk da devletin merkezileştirilmesi yönünde refleks geliştirmiştir. Nizam-ı Cedit, Tanzimat, Sened-i İttifak, Meşrutiyet gibi süreçler devletin merkezileşmesinin ve merkezi hâkimiyetin konsolidasyonunun (yayılmasının) çaba ve sonuçlarıdır. Tüm bu gelişmeler karşısında Kürtler de tarihsel statülerini koruma ve güvenceye alma saikiyle zaman zaman iş birliği yapmış, kimi zaman da isyan etmiştir.

19. yy'ın sonuna doğru yoğunlaşan ve 20. yy'ın başında cumhuriyetin ilanı ile devam eden bu merkezileşme süreci hep Kürtlerin aleyhine olmuştur. Cumhuriyetin kuruluşuyla beraber Kürtler tarihsel statülerini tamamen yitirmiştir. Cumhuriyetin kuruluşu öncesi ve sırasında (1916–1923) Kürtler yine özerk statü beklentisiyle milli mücadeleye katılmıştır. Bu süreç boyunca başta M. Kemal olmak üzere dönemin aktörleri ve güçleri tarafından Kürtlere özerklik vaat edildiği halde, sonuçta gerçekleşmemiş ve milli devletin kuruluşu ile Kürtleri ret ve inkâr süreci başlamıştır. Bu sürece ilişkin birçok belge ve beyan bulunmaktadır.

1924 anayasasıyla başlayan inkâr ve asimilasyon politikaları halen devam etmektedir. Cumhuriyet tarihi boyunca Kürtler'in çeşitli düzeyde itirazlarına (isyan, itiraz, karşı siyaset) mukabil, inkâr ve asimilasyon daha da yoğunlaştırılmıştır. İskân kanunları, istiklal mahkemeleri, isyanların bastırılması, sürgünler yoluyla her türlü itiraz ve dinamik bastırılmıştır. Tüm itiraz ve isyanlar bastırıldığı halde son Kürt isyanı olan PKK hareketinin mücadelesi halen devam etmektedir. Geldiğimiz nokta itibariyle Kürt-Türk ilişkilerinin normal seyrine girmesinin tek yolunun; tarihsel geçmişi olan özerk yapının güncellenerek “Demokratik Özerklik” şeklinde yeniden belirlenmesi, akla yatkın en gerçekçi ve güçlü çözüm olduğu büyük kabul görmektedir.

10. Soru: Osmanlı İmparatorluğundaki Kürt-Türk ilişkileri yönetim açısından nasıl biçimlenmiştir?

1071 Malazgirt savaşıyla başlayan Kürt-Türk ilişkileri 1514 Çaldıran savaşı sonrası karşılıklı tanınırlık ve hukuki bir ilişkiye evrilmiştir. Çaldıran sonrası Anadolu'ya yerleşip Osmanlı imparatorluğunu kurumsallaştıran Türkler, Kürtlerin topraklarına ve egemenliklerine karışmamışlardır. 1514 Çaldıran savaşında Safevilere karşı Kürtler Yavuz Selim'in safında yer almıştır. Çaldıran savaşını Osmanlı-Kürt ittifakının kazanması sonrası Osmanlı-Kürt ilişkisi hukuki bir ittifak ilişkisine dönüşmüştür. Çaldıran savaşına kadar Kürtler devlet olmamakla beraber otonom-özerk statüde, beylikler halinde, herhangi bir devletin egemenliği altında olmadan yaşaya gelmiştir. Bu tarihsel ittifak ve savaş başarısı sonrası Kürtler Osmanlı egemenliğini kabul etmiş ve Osmanlı devleti de Kürtlerin tarihsel olarak var olagelen statülerini tanımış ve güvenceye bağlamıştır. Verilen güvenceye göre Kürt beylerinin egemenliği altında bulunan topraklara ve halkına hiçbir suretle karışılmayacak, egemenlik tamamen beylerde olacaktır. Ancak Kürt beyleri de buna karşılık Osmanlılara vergi verecek ve savaş durumunda imparatorluk ordusuna asker verecektir. Yavuz Selim ve Kürt beyleri arasında yukarda anlatılan ilişki, daha sonra tahta geçen oğul Süleyman (Kanuni) tarafından yayınlanan ferman ile bu duruma resmîyet kazandırılmıştır. Kanuni'nin fermanı olan 'Hükmü Şerife'de şöyle denmektedir; *'Yavuz Sultan Selim zamanında Kızılbaşlara karşı cephe alarak müspet ve hayırlı hizmetleri de bulunan ve şimdi de devlete doğrulukla hizmet eden, bilhassa serasker İbrahim Paşa'nın bu defaki İran seferine katılarak Kızılbaşların yenilmesinde yararlılık gösteren Kürt beylerine her birinin öteden beri yurtları ve ocakları olduğu gibi ayrı ayrı beratlarla ihsan edilen yerleri de kendilerine verilip mutasarrıf oldukları eyaletleri, kaleleri, şehirleri, köyleri ve mezarları bütün mabsulleri ile oğuldan oğula intikal etmek şartıyla kendilerine temlik ve ihsan edilmiştir. Bu münasebetle aralarında asla anlaşmazlık ve geçimsizlik çıkmamalı, dışarıdan müdahale ve taavvuz edilmemelidir. Bu emirnameye riayet edilecek, hiçbir suretle üzerinde kalem oy-*

natılmayacaktır, hiçbir yeri değiştirilmeyecektir. Bey öldüğünde tüm hakları oğullarına geçecektir. Oğlu yoksa hak ve vasiyetlerinin kime gideceğine Kürt beyleri beraber karar verecektir. Bu haklar ebediyete kadar devam edecek, hiçbir şekilde geri alınmayacak ve başkasına devredilmeyecektir. Ebed-devran bu böyle devam edecektir...'

Görüldüğü gibi Kürtlerin egemenlik ve millet hakları güveneye alınmış ve hiçbir şekilde geri alınmayacağı şeklinde garantiye alınmıştır. Bu esas üzerinde Osmanlı tarihi boyunca Kürt-Osmanlı ilişkileri sürdürülmüştür. Savaş zamanlarında, özellikle doğuda çıkan savaş ve seferlerde Kürtler Osmanlıya katılmış ve hukukunun gereğini yapmıştır. Osmanlı da bunun dışında Kürtlerin egemenliklerine müdahale etmemiştir. Zaman zaman kendi aralarında çıkan anlaşmazlık ve çatışmalarda ise Osmanlı devleti devreye girmiş ve muhtelif yöntemlerle sorunlar çözülmüştür.

1639 Kasr-ı Şirin antlaşması ile Türkiye-İran sınırı bugünkü halinde kesinlik kazanmıştır. Bu antlaşma neticesinde oluşan sınırlarda bazı Kürt beylikleri İran tarafında kalmıştır. Kürdistan (Kürtlerin tarihsel olarak üzerinde yaşadıkları anayurtları) tarihte ilk olarak bu antlaşma ile ikiye bölünmüştür.

Daha sonra gerek Kürt beyleri arasındaki Osmanlı müdahalesinde, gerekse de Osmanlının gerileme döneminde, Kürt beylerinin egemenlikleri de giderek zayıflamıştır. Gerileme döneminde, özellikle Rumeli tarafındaki gayrı-Müslim unsurların isyanları karşısında Osmanlının daha fazla merkezileşme hamleleri ve merkezi gücün konsolidasyonu çabaları, giderek Kürtlerin statülerini de zayıflatmıştır. Batı cephesinde sıkışan Osmanlı doğuya daha da yüklenerek açıklarını kapatmaya yönelmiştir. Buna karşı Kürt beylerinin çeşitli düzeylerde itiraz ve isyanları olmuş, tüm isyanlar kanlı bir biçimde bastırılmış ve cumhuriyetin kuruluşuna kadar (1800-1920'ler boydan boya Kürt isyanlarıyla geçti) devam eden süreçte Kürtler statülerini tamamen yitirmiştir. Osmanlının ilk döneminde konfederal sayılabilecek Osmanlı-Kürt ilişkisi giderek federal, daha sonra otonom bir seyir izlemiş ve cumhuriyetin kuruluşu ile tamamen statü yitimi şeklinde seyretmiştir.

11. Soru: Osmanlı imparatorluğunun 19. yy'ın başlarında Kürt beyliklerinin statülerine son vermesinin nedenleri nelerdir?

16. yy'da Osmanlı imparatorluğu nihai sınırlarına ulaşmıştı. Avrupa'da Viyana kapılarına dayanmış, Afrika'da çöller Osmanlı sınırı olmuş, doğuda da İran sınırı nihai sınırları oluşturmaktaydı. 16. yy. kadar “fetih ve ganimet” üstüne bina edilen siyasi ve ekonomik sistem artık sürdürülemez olmuş ve imparatorluğu başka arayışlara sevk etmiştir. Bu arayış, nihai sınırları içindeki “toprak, mahsul ve toplumun yönetilmesi” sistemi ile sonuçlanmıştır. İltizam sistemi olarak adlandırılan bu durum özetle; peşin bir para karşılığı bir miktar toprağın “mültezim” denilen kişilere devredilmesi ve ayrıca bu mültezimlerin devlete belli oranda vergi vermeleri şeklinde tarif edilebilir. İltizam sistemi ile beraber taşrada yeni bir sınıf doğmuş ve zamanla bu sınıf (Ayanlar ve Mültezimler) devlet idaresinden pay istemeye başlamıştır. İltizam sisteminde toprak üzerindeki her türlü sahiplik ve kullanım hakkı ve de mültezimlere verilen her türlü siyasi-idari haklar babadan oğula geçiyordu. Mültezimlere toprağın devredildiği ilk yazılı anlaşmada bu haklar tarif ediliyor ve devamlılığı garantiye alınıyordu.

Osmanlılar iltizam sistemi ile yeni bir idari-ekonomik model üzerinden kendini sürdürmeye çabalarken Avrupa'da, başta Hollanda, İngiltere, Fransa ve İspanya olmak üzere kapitalizm hızla yükselmekte ve devlet-toplum ilişkisi, üretim ilişkileri yeniden düzenlenmekteydi. 1789 Fransız devrimi ile beraber başta Avrupa olmak üzere tüm dünyada ulusçuluk ve ulus-devlet fikriyatı yaygınlaşıyordu. Tüm bu gelişmelere hem Osmanlı devleti hem de Osmanlıların egemenliğindeki unsurlar etkilenmiştir. Osmanlı devleti daha fazla merkezileşme yönünde refleks gösterirken, egemenliği altında bulunan etnik unsurlar da milliyetçilik fikri etkisinden hareketle çeşitli düzeylerde itiraz, isyanlar ve iltizam sistemi ile elde ettikleri özerk statülerini devletleşmeye evirme yönünde arayışlara girmişlerdir. 19. yy'a geldiğimizde Osmanlı devleti merkezileşme yönünde hamlelerini hızlandırmıştır. Nizam-ı cedit, Sened-i ittifak, Tanzimat ve Meşrutiyet ile beraber bu çabalar gittikçe

artmıştır. Osmanlı devletindeki bu gelişmeler taşradaki özerk-otonom yapıların statülerinin zayıflatılması ve giderek sonlanmasını getirmiştir. Buna mukabil pozisyonlarını yitirmek istemeyen ve devletin daha fazla merkezileştirilmesine karşı olan unsurlar da isyanlar ile karşılık vermiştir. Özellikle Rumeli tarafındaki gayri Müslim unsurlar (Sırp, Yunan, Bulgar vb.) baş kaldırıp Osmanlı egemenliğinden kurtulmuş ve kendi kaderlerini artık kendileri belirlemeye başlamışlardı. Benzer nedenlerle Kürt ve Araplar gibi Müslüman halklar da aynı refleksleri göstermişlerdir. Daha sonra Araplar Osmanlıyla bağlarını adım adım koparırken Kürt isyanları çok lokal kalmış, yayılmamış, ulusal çapta gelişmemiş ve hepsi de katı bir biçimde bastırılmıştır.

Babanzade Abdurahman Paşa isyanı (1806-1808), Ahmet Paşa İsyanı (1812), Köylü Ayaklanması (1815), Êzidi Kürt Ayaklanması (1826) bu isyanlardan bazılarıdır. Osmanlı Devleti hem Rumeli'deki isyanlara hem de içerdeki Kürt, Arap kalkışmalarına cevaben, özerklik gibi tüm statüleri ve imtiyazları geri alarak daha fazla merkezileşme ile karşılık vermiştir. Bu dönemde Kürt beyliklerinin özerk statülerine de son verilmiştir. Rumeli'deki imparatorluk topraklarının yitirilmesi sonrası milyonlarca Müslüman kaçıp Anadolu'ya yerleşmiştir. Osmanlı devletinde de artık Anadolu toprakları için “nihai vatan toprakları” ve Müslüman tebaada “nihai millet” fikriyatı gelişmiş ve kabul görmüştür. Kürt beyliklerinin özerkliklerine son verilmesinde bu fikriyatın da önemli bir etkisi vardır. Binlerce yıldır kendi ana topraklarında özerk ve egemen olarak var olagelen Kürtlerin statüleri artık yoktur. Kurtuluş savaşının örgütlenmesi sürecinde ve sonrasında “yeni devlette de” Kürtler özerklik ve ortak kurucu unsur vaadiyle sürece motive ve entegre edildiği halde, cumhuriyetin ilanından sonra 1924 Anayasası ile Kürtler yok sayılmıştır.

12. Soru: Mustafa Kemal'in Kurtuluş Savaşı sürecinde (1919–1923) Kürt Politikası neydi, nasıl şekillenmişti?

Anadolu ve Kürdistan'ın bir parçası üzerinde Cumhuriyetin kurulmasıyla sonuçlanan Kurtuluş Savaşı sürecinde Mustafa Kemal'in izle-

diği temel politikalarından biri Kürtler ile ittifak kurmak olmuştur. 1919–1923 Kurtuluş Savaşı yıllarında gerçekleşen Kürt-Türk ittifakı, 1071’de Türklere Anadolu kapılarını açan Malazgirt savaşından sonra kurulan ittifak ve 1514’te Osmanlının Anadolu ve Ortadoğu’da hâkimiyetini kesinleştiren Çaldıran Savaşında kurulan ittifaktan sonra tarihte üçüncü büyük Kürt-Türk ittifakı olmuştur. Bu ittifak ile Birinci Dünya Savaşı esnasında işgal altında bulunan vatan toprakları kurtarıldığı gibi yeni bir devlet de kurulabilmiştir. Türkiye tarihi açısından en kritik, hatta varlık-yokluk süreci olan 1919–1923 yılları arasında Kürt-Türk ittifakının hangi esaslar üzerinden geliştirildiği de önemli konulardan biridir. Bu konu tartışmalı olmakla birlikte ve resmi tarih kapsamında yapılan tüm karartmalara rağmen ulaşılabilen belge, bilgi ve verilerin tamamının ortaya çıkardığı hakikat şudur; Kürt-Türk ittifakında İslamiyet gibi ortak değerler önemli bir rol oynamakla beraber esas olarak Kürtleri ülkenin asli kurucu ortağı olarak görme ve otonomi hakkı tanınarak birlikte yaşama üzerine ittifak kurulduğu anlaşılmaktadır.

Kurtuluş Savaşı sürecinde Kürt-Türk ittifakını sağlama politikasını ve Kürtlere otonomi tanınması konusunda Mustafa Kemal’in 19 Mayıs 1919 Samsun sürecinden 1923’e kadar yaşanan süreci ortaya koyan söylev ve demeçleri, 23 Temmuz 1919 Erzurum Kongresi, 4–11 Eylül 1919 Sivas Kongresi, 20–23 Ekim 1919 Amasya I. II. ve III. Protokolleri, 1 Mayıs 1920 BMM Konuşması, 20 Ocak 1921 Anayasası (Teşkilat-ı Esasiye Kanunu- TEK), 15 Temmuz 1922 BMM adına Mustafa Kemal’in El-Cezire Kumandanlığına gönderdiği emirname, 10 Şubat 1922 tarihli “Kürdistan’a Özerklik Kanunu” görüşmeleri ve 16 Ocak 1923’te İzmit’te Mustafa Kemal’in gazetecilere verdiği demeçlerin tümü incelendiğinde hakikat tüm çıplaklığıyla açığa çıkmaktadır.

Yukarıda bahsettiğimiz tüm belgeler diğer konu başlıklarında ayrıca incelenecektir. Ancak 1919–23 süreci Kürt politikası ve ortaya koyduğumuz hususların anlaşılması açısından bu sürece daha derinlikli bakmak, sürecin köşe taşı sayılabilecek bazı belgelerin bir kısım içeriğini paylaşmak yararlı olacaktır.

Resmi tarihe göre, Kurtuluş Savaşının başlama tarihi olarak kabul

edilen 19 Mayıs 1919 Samsun çıkışının hemen başında Mustafa Kemal, Doğu Orduları Komutanı ile kurduğu temasın yanı sıra birçok Kürt aşireti ve ileri gelenleriyle de temasa geçmiş, bu temelde Kürtler ile ittifak kurma arayışında olmuştur. Bu konuda Kürt ileri gelenlerinden Hacı Kaya ve Şehzade Mustafa Ağa'ya çekilen telgraf başlangıçtaki bu niyetini ortaya koymaktadır. Telgraf aynen şöyledir: “Sizler gibi din ve namus sahibi insanlar oldukça, Türk ve Kürdün birbirinden ayrılmaz öz kardeşler olarak yaşamaya devam edeceğini ve Hilafet makamı etrafında sarsılmaz bir vücut halinde dâhili ve harici düşmanlarına karşı demirden bir kale halinde kalacağı şüphesizdir” denmektedir.

Başlangıçtaki bu girişim ve temasların tamamının sonucu Nutuk'ta 18 Haziran 1919 tarihli olarak şöyle ortaya konmaktadır; “İngiliz himayesinde bir Bağımsız Kürdistan teşkili hakkında İngiliz propagandası bertaraf edildi, Kürtler ile Türkler birleşti.” Nutuk'ta geçen bu ifadeye göre, 18 Haziran 1919 tarihi itibarıyla Kürt politikası ve Kürtlerle yapılan ittifak çabaları açıkça anlaşılmaktadır.

Bu sürecin devamında Kurtuluş Savaşını örgütlemenin en temel durakları olarak, Kürdistan'da Erzurum ve Sivas Kongreleri gerçekleşir. Erzurum Kongresine gidilirken hem Kürt hem de Türk tarafının temel beklentisi, Mondros Mütarekesiyle her köşesi işgale uğramış Anadolu'da Wilson'un 14 ilkesi gözetilerek bir çıkış yolu bulmak olduğu belirtilmektedir. Wilson Prensiplerinin 12.Maddesi gereğince “Osmanlı İmparatorluğunun Türk olan kısımlarında, Osmanlı egemenliği sağlanacak, fakat Türk olmayan diğer halklara otonomi ve idareler verilecek” denmektedir.

Erzurum ve Sivas Kongreleri sonrasında 20–23 Ekim 1919 tarihinde gerçekleşen Amasya Görüşmeleri ve hazırlanan protokoller; Kürt-Türk ittifakı ve Kürtlere tanınacak haklar konusunda bu sürecin ilk resmi siyasi belgesi niteliğindedir. Amasya Protokolleri, İstanbul Hükümeti adına Bahriye Nazırı Salih Paşa ve Padişah'ın Baş Yaveri Naci Paşa ile Anadolu ve Rumeli Müdafa-i Hukuk Cemiyeti adına M. Kemal, Rauf Orbay ve Bekir Sami Paşalar arasında yapılmıştır. 3 Protokol kayıt ve imza altına alınmış, ikisi de gizli toplam 5 protokol hazırlanmıştır. Bunlardan Kürtleri ilgilendiren 22 Ekim 1919 tarihli İkinci

Protokole Tarihçi Faik Reşit Murat Başbakanlık arşivinden belgenin aslına ulaşmış ve 1961 yılında yayınlamıştır. Belgede şöyle denmektedir: “Sivas Kongresi Sonuç Bildirgesinin birinci maddesinde, Osmanlı Devletinin düşünülen ve kabul edilen sınırının Türk ve Kürtlerin oturduğu araziye kapsadığı ve Kürtlerin Osmanlı toplumundan ayrılması- nın imkânsızlığı izah edildikten sonra bu sınırın en asgari bir talep olarak kabul edilmesinin temini” müştereken kabul edildi. Bununla birlikte “Kürtlerin gelişme serbestliğini sağlayacak şekilde, ırk hukuku ve sosyal haklar bakımından daha iyi bir duruma getirilmelerine izin verilmesine ve yabancılar tarafından Kürtlerin bağımsızlığını gerçekleştirmeye amacını güder gibi görünerek yapılmakta olan karıştırmacılığın önüne geçmek için bu hususun şimdiden Kürtlerce bilinmesi uygun görülür” şeklindedir.

Amasya Protokolleri sonrasında yine Mustafa Kemal’in 28 Aralık 1919 tarihli demeci dahil birçok kez Kürt-Türk ittifakı, yeni oluşacak devletin hududu ve Kürtlere tanınacak haklar konusunun altı çizilmiştir. Kurtuluş savaşı sürecinde BMM kurulduktan sonra 72 Kürdistan mebusunun da bulunduğu BMM’nin 1 Mayıs 1920 tarihli ilk konuşmasında Mustafa Kemal konu hakkında şöyle demektedir; “Efendiler, meselenin bir kez daha tekerrür etmemesi ricasıyla bir iki noktayı arz etmek isterim. Burada maksat olunan ve meclis-i ahalini teşkil eden zevat yalnız Türk değildir, Çerkez değildir, Kürt değildir, Laz değildir, hepsinden mürrekeb anasır-ı İslami’yedir... Bu muhtelif anasır-ı İslami’ye ki vatandaşlar yek diğerine karşı hürmeti mutekabiliye ile riayetkardır. Ve yek diğerinin her türlü hukukunu ırkı, içtimai ve coğrafi hukukuna daima riayetkar olunduğunu tekrar ettik ve cümlemiz samimiyetle kabul ettik” der.

BMM’nin kuruluşundan sonra yeni ortak vatan olarak Türkiye’nin ilk Anayasası oluşturulur. 20 Ocak 1921 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunları (Anayasa) Kürt ve Türk toplumu ve diğer unsurların adem-i merkezietçi bir idari-siyasi hukuka sahip olacağını ortaya koyar. Bu ilk Anayasa, Kürt-Türk ilişkilerinin ve devletin kuruluş felsefesinin ne olduğunun en iyi ortaya konduğu belgelerdir. Bu Anayasaya göre devlet adem-i merkezietçilik esaslarına göre yönetilecek, Kürtler ise çoğun-

luk oldukları yerlerde kendi kendini yönetebileceklerdir. Bu en önemli belgenin detaylarını ayrıca işleyeceğiz.

1919–23 sürecinde Kürt politikasının ne olduğu, bu paralelde Kürtlere özerklik verilip verilmediğini aydınlatan önemli belgelerden biri de El-Cezire Kumandanlığına gönderilmiş olan emirnamedir. Kürtlere özerklik tanınması konusunda BMM zabıtlarına geçmiş en açık ve net olay, 22 Temmuz 1922 tarihinde Mecliste olunan Kürdistan hakkında BMM heyetince El-Cezire Kumandanlığına yazılmış 15 Temmuz 1922 tarihli talimattır. Bu talimatın Kürtler için özerklikten bahsedilen bölümünde şöyle denilmektedir; “1-Aşamalı olarak bütün ülkede ve geniş ölçekte doğrudan doğruya halk tabakalarının ilgili ve yetkili olduğu bir biçimde yerel yönetimlerin oluşturulması iç siyasetimizin gereğidir. Kürtlere meskun mıntikalarda ise hem iç politikamız, hem de dış siyasetimiz açısından aşamalı bir yerel yönetimin kurulmasını savunmaktayız.

2-Milliyetlerin kendi kaderlerini bizzat idare etmeleri, bütün dünyada kabul edilmiş bir prensiptir, biz de bu prensibi kabul etmişizdir. Tahmin olunduğuna göre, Kürtlerin bu zamana kadar yerel yönetime ilişkin örgütlenmelerinin tamamlamış ve başkanlarının, yetkililerinin bu amaç uğruna bizim tarafımızdan kazanılmış olması ve oylarını açık ettikleri zaman, kendi kaderlerine zaten sahip oldukları, BMM idaresinde yaşamaya talip olduklarını ilan etmelidir. Kürdistan’daki bütün çalışmaların bu gayeye dayanan siyasete yöneltilmesi El-Cezire Kumandanlığına aittir” şeklindedir.

Aynı süreçte ve aynı konu hakkında Kazım Karabekir’in anılarında şu hususlar geçmektedir; ‘Bu sırada Sovyet Dışişleri Halk Komiseri Çiçerin’in bir mektubu M. Kemal’e ulaşır ve mektup özet olarak; emperyalizme karşı verilen mücadeledeki dayanışmadan duydukları memnuniyet ifade edildikten sonra Türkiye’nin bağımsızlığından, Türk topraklarının Türkiye’ye bağlanmasından, Suriye ve Arabistan’ın bağımsız devlet olarak ilanından ve en önemlisi de Ermenistan, Kürdistan ve Lazistan’ın kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmeleri hakkının tanınması istemini içerir.’ Bu konuda Belma Akçura Amerikalı Profesör Robert Olsen’in İngiliz arşivlerinden elde ettiği belgeye dayanarak,

10 Şubat 1922 tarihli meclis oturumunda, Çiçerin'in istediği hakların Kürtlere verildiğini, hatta Kürtlere Özerklik Kanunu'nun 64'e karşı 373 oyla kabul edildiğini belirtmektedir.

1919–1923 süreci hakkında verdiğimiz örnek ve belgelerin sonuncusu ve bu sürecin son resmi açıklaması, M. Kemal'in Batı Anadolu gezisi kapsamında 16 Ocak 1923'te İzmit Kasrı'nda gazetecileri çağırarak verdiği demektir. Mustafa Kemal'in Gazeteci M. Emin Bey'in sorusu üzerine yaptığı açıklama şöyledir; 'Dolayısıyla başlı başına bir Kürtlük düşünmektense bizim Teşkilat-ı Esasiye Kanunu gereğince zaten bir tür yerel özerklik oluşacaktır. O halde hangi ovanın halkı Kürt ise onlar kendi kendilerini özerk olarak idare edeceklerdir' der. Uzun süre araştırmacılarından saklanan bu demec ilk olarak 1987'de '2000'e Doğru' dergisinde yayınlanmıştır.

Sonuç olarak tüm bu belge ve bilgiler ışığında 1919–1923 sürecinde Kürt politikasının ne olduğunu açıkça görmüş oluyoruz. Ancak 1924 Anayasası ile birlikte Kürt politikasında köklü bir değişikliğe gidilir. Türklüğe dayalı ulus-devlet inşası doğrultusunda tüm farklılıklara karşı ret, inkâr ve asimilasyona dayalı bir dönem başlar. Buna karşı Kürtlerin itirazlarını yükseltmesi ile birlikte imha politikaları da devreye konulmuştur.

13. Soru: Mustafa Kemal'in Kürtler için öngördüğü muhtariyet/özerklik neden gerçekleşmedi? Buna karşı Kürtlerin yaklaşımı ne oldu? El-Cezire kumandanlığına gönderilen talimatname tam olarak neyi içermektedir?

Tarihi açıdan Kürt-Türk ilişkilerine baktığımızda, özerk-egemen şeklinde bir ilişkinin olduğunu söyleyebiliriz. Osmanlı imparatorluğu boyunca Kürtler özerk yaşadılar. Cumhuriyetin ilanına kadar görece bu pozisyonlarını korumuşlardır. Böyle tarihsel bir geçmişe sahip olan Kürt-Türk ilişkilerini M. Kemal de benzer bir tonda sürdürmek istiyordu. 1919 Samsuna çıkış ile başlayan Kurtuluş Savaşının örgütlenme sürecinde de M. Kemal Kürtlere özerklik vaadini açık yapmıştır. Er-

zurum, Sivas Kong-releri ve Amasya Görüşme-Protokollerinde bu durum kongre bileşenlerine ve de kongre kararlarına yansıtılmıştır. Milli Müdafa-i Hukuk Cemiyeti adına M. Kemal ve İstanbul Hükümeti adına Salih Paşa arasında (1919'da) yapılan Akit'te de Kürtlere özerklik vaadinden bahsedilmektedir. 1921 Anayasası'nın 11. maddesinde, ilerde özerk meclislerin oluşturulacağı belirtilmiş ve devamla 10 Şubat 1922'de bu madde referansı ile 'Kürtlere Özerklik Kanunu' meclise sunulmuş, 64 ret oyuna karşın 373 evet oyu ile kabul edilmiştir. 1923 İzmit sözleşisinde de M. Kemal Anayasasının 11. maddesine göndermede bulunarak 'Kürtlerin özerk il meclislerini oluşturabileceğini ve kendi kendini bu meclis (şura) eliyle yöneteceklerini' belirtmiştir.

M. Kemal'in kendi imzası ile meclis heyeti adına El-Cezire Kumandanlığına gönderdiği emirnamede (22.07.1922) Kürtlere özerklik verileceğini bildirir, bu temelde kurulması istenen özerk meclisin de El-Cezire kumandanlığına bağlı olacağına işaret eder. Ancak tüm bu tarihsel geçmişe ve Cumhuriyetin Kurtuluş/Kuruluş yıllarındaki vaat ve söylemlere rağmen Kürtlere özerklik hakkı tanınmadığı gibi, 1924 Anayasası ile beraber Kürtler red ve inkâr edilmiş, zora dayalı asimilasyon politikaları yürürlüğe konulmuştur. Kürtlere özerklik verilmesinden neden vazgeçildi? Veya bu vaat yalan mıydı? gibi sorulara verilecek çok cevap olmakla beraber bu husus tartışmaya açıktır. Kürtler kandırıldı mı? İyi veya kötü bir niyet sözkonusu mudur? diye tartışmalar da yapılabilir. Ancak gerçek olan husus, özerklik hakkının sadece vaatlerde kaldığı ve verilmediğidir. Gerçek olan, 1924 Anayasasıyla inkâr, imha ve asimilasyon politikalarının devreye girdiği ve 90 yılı aşkındır devam ettiğidir. Aynı şekilde cumhuriyetin kuruluşundan önce, Kurtuluş Savaşı süreci ve cumhuriyetin kuruluşundan sonraki süreçte Kürt-Türk ilişkilerine ışık tutabilecek belge ve bilgilerin, yani gerçeklerin gizlendiği, açığa çıkanların inkâr edildiği ve yok hükmünde görüldüğüdür.

22 Temmuz 1922 tarihinde BMM heyeti adına M. Kemal tarafından El-Cezire kumandanlığına gönderilen emirname gereği Kürtler için bölgesel (mahalli) bir idarenin oluşturulmasından bahsedilir. Yine Halkların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı ilkesinden hareketle Kürtlerin de kaderlerini tayin edebilmeleri için bir bölge yönetimi-

nin oluşturulması da El-Cezire kumandanlığının siyasi sorumluluğundadır. İngiliz ve Fransızların dış kışkırtmalarına karşı Kürtlerin birliğini ve bölgesel yönetimini oluşturmak, BMM'ye kalben bağlılıklarını bu vesileyle sağlamak El-Cezire kumandanlığının görevidir. Günümüz Türkçesine böyle çevirebileceğimiz hususları içeriyordu. Kabaca baktığımızda görülen fotoğraf, Kürdistan'da bölgesel bir yönetimin oluşturulacağıdır. Bu bölge yönetimi kendi toplumu tarafından seçilecek, kendi toplumunun sevk ve idaresini ve kaderinin tayinini yapacaktır. Ancak bu bölge yönetimi (mahalli idare) BMM adına El-Cezire kumandanlığına bağlı olacaktır.

Sonuç itibarıyla Kürt-Türk ilişkilerini, tarihsel olarak olduğu gibi cumhuriyetin ilk yıllarında da yine özerk bir şekilde sürdürme çaba ve girişimleri olmuştur. Ancak tartışmaya açık birçok nedenden dolayı bu özerklik vaadi gerçekleştirilmemiş ve nihayetinde Kürt halkının toptan yok sayılmasında karar kılınmıştır.

14. Soru: 10 Şubat 1922 tarihli 'Kürdistan'a Özerklik Kanunu' hangi konuları içermektedir?

Hem cumhuriyetin kuruluşu ve hem de Kurtuluş Savaşının örgütlenmesi sürecinde Kürtlerin statüsü hep tartışma konusu olmuştur. 1921 Anayasasında bu konunun daha sonra hakkaniyetli bir biçimde çözüleceği öngörülmüştü. 1921 Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun 22. maddesinde 'illerin, aralarında ekonomik, toplumsal ve dilsel ilişkilerine ve yakınlıklarına göre birleştirilerek, umumi müfettişlik bölgelerinin oluşturulacağı' öngörülmekteydi. 10 Şubat 1922'de bu maddeden hareketle 'Kürdistan'a Özerklik Kanunu' görüşüldü. Bu kanun tasarıları kimi belgelere göre aynı gün 64 ret oyuna karşı 373 evet oyu ile kabul edildi. Bu bilgi ve belgeler devlet tarafından kabul edilmemekle beraber bazı dış devlet ve araştırmacıların arşivlerinde yer almaktadır. 18 maddeden oluşan bu kanuna göre; 'Öncelikle BMM Kürtlerin özerk yönetimini kabul ve taahhüt eder' denmektedir. Kanuna göre bölge yönetimi valisini kendisi seçer. Sınırlar karma bir komisyon tarafından belirleninceye kadar Kürdistan idari bölgesi; Van, Bitlis, Di-

yarbeker Vilayetleri, Dersim Sancağı ve kimi kaza ve nahiyeleri kapsayacaktır. Bölge idaresinin bir Yargı örgütü olacaktır. Vergileri bölge idaresi toplayacak, ancak yılda bir kez Ankara'ya vergi verecektir. Bölgenin bir Kolordusu olacak, ancak komutanı Türk olacak ve milli orduya bağlı olacaktır. Türk dili sadece Kürt meclisinde, idari işlerde ve hükümet dairelerinde kullanılacaktır. Kürt dili okullarda öğretilabilir ve bölge yönetimi Kürt dilinin gelecekte hükümetin resmi dili olma talebine temel teşkil etmeyecek şekilde bu dilin kullanılmasını teşvik edecektir. Hukuk ve Tıp fakültelerinin olduğu bir Üniversitenin kurulması bölge yönetiminin görevidir. Ve bölge yönetimi ile Ankara arasındaki ilişkileri düzenleyen, çeşitli maddelerden oluşan bu kanun tasarısı büyük bir çoğunlukla kabul edilmiştir. Her ne kadar devlet tarafından bu oturum ve ortaya çıkan kanun tasarısı resmi olarak kabul edilmese de, o dönemin kayıt ve arşivleri önemli oranda kamuoyundan gizlenmektedir. Söz konusu Kürtler olunca ve 90 yılı aşkın bir inkâr-imha ve asimilasyon politikalarının uygulandığı süreç göz önünde bulundurulursa, o dönemi aydınlatacak tüm belgelerin neden gizlenmeye çalışıldığı daha iyi anlaşılmaktadır. Ne tuhaftır ki bu belge de o dönemin esas işgalci gücü olan İngiliz arşivlerinden çıkmıştır.

15. Soru: 1921 Anayasası (Teşkilatı Esasiye Kanunu) merkezin hangi yetkilerini yerel Vilayet Şura'larına (meclislerine) devretmekteydi? Sistem nasıl işleyecekti? 1924 Anayasasıyla bu sistem nasıl tersyüz edildi?

1921 Anayasası 23 maddeden oluşmaktaydı. İlk 10 madde; devletin şekli, meclis ve kurumlarının-organlarının oluşumunu ve görevlerini tarif etmektedir. 10. madde; idarenin illerden, ilçe ve bucaklardan oluştuğu söylenmektedir. 11. madde ; 'iller, bölgesel işlerde tüzel kişiliğe ve özerkliğe sahiptir' denmektedir. Yine aynı madde de illerin meclislerinin (şura) olduğunu söylemektedir. Ve "il şuraları seçim ile belirlenir" demektedir. Yine 11. maddeye göre; iç ve dış siyaset, adalet ve askerliğe ait işler, uluslar arası ilişkiler ve genel vergiler BMM'nin görevleri arasında sayılırken eğitim, sağlık, tarım, bayındırlık işleri il şu-

ralarının görevleri arasında sayılmaktadır. Görüldüğü gibi 1921 tarihli Anayasa günümüze kıyasla çok daha demokratik ve adem-i merkeziyet ilkesini içermektedir. Anayasanın 17. 18. 19. ve 20. maddelerinde bucakların oluşum ve görevleri tarif edilir; bucaklar özerktir. Kanuna göre bucakların bir meclisi, yönetimi ve bir de müdürü olacaktır. Meclisi bucak halkı, yönetim ve müdürü de meclis seçecektir.

1924 Anayasasına baktığımızda çok katı, tekçi ve merkeziyetçi bir yapıyla karşılaşmaktayız. 1924'ten günümüze birçok kez anayasa değişiyor olmakla birlikte katı, merkeziyetçi ve tekçi ruhu hep koruna gelmiştir. 1924 Anayasasının gerekçe bölümünde; “devletimiz milli bir devlettir, çok milletli bir devlet değildir” denmektedir. Görüldüğü gibi bununla direkt 1921 Anayasası ve Kürtlere gönderme yapılarak cumhuriyetin kuruluş felsefesi ve anlaşmaları bir çırpıda yok sayılmıştır. Yine 88. maddede “Türkiye ahalisine din ve ırk farkı olmaksızın vatandaşlık itibarıyla Türk ıtlak olunur” denmektedir. Bu maddeden anlaşılacağı üzere her ne kadar çoklu bir ulus gerçekliğinin farkındalığı söz konusu ise de bu çoklu yapının kabul görmediği ve yok edileceği işaret edilmektedir. 1924 Anayasasıyla beraber başta Mustafa Kemal olmak üzere, arkadaşları ve Cumhuriyetin bütün yönetim eliti Kürtleri tamamen unutmüş, bilinçli olarak unutturulmuş, bir daha ağza dahi alınmamış ve inkâr, asimilasyon dönemi başlamıştır. Her türlü Kürt itiraz ve isyanı askeri müdahaleler, özel kanunlar, istiklal mahkemeleriyle bastırılmıştır. 1924 Anayasası, aynı zamanda PKK hareketine kadar devam ede gelen yeni bir isyanlar tarihinin de miladıdır.

16. Soru: Cumhuriyetin kuruluş sürecinde Mustafa Kemal'in Kürtler için öngördüğü özerklik ile demokratik özerklik arasında nasıl bir tarihsel ilişki söz konusudur?

Kürt-Türk ilişkisinde “özerkliğin” tarihsel bir yeri vardır. Bilinen tarih boyunca Kürtlerde “modern manada devlet” olma eğilimi olmamıştır. Ancak özgünlükleri, özellikleri ve egemenlikleri konusunda hep hassas olmuşlardır. İki ayrı unsur olsalar da Müslüman olmaları ve yaklaşık bin yıldır yaptıkları kader birliği nedeniyle Kürtleri ve Türkleri ne

ayrı ne de bütün olarak düşünmek yeterli değildir. Bin yıllık kader birliği yapmış olmaları, kültürel bakımdan çok iç içe geçmeyi ve benzeşmeyi beraberinde getirmiştir. Ancak her şeye rağmen iki ayrı millet ve kültür özellikleri de orta yerde durmaktadır. Zaman zaman çatışmış olsalar da dış müdahalelere karşı ve önemli kriz dönemlerinde hep bir olmuşlar ve ittifak halinde aynı safları tutmuşlardır. Bu ayırt edici ve ortak yanları da gözeterek tarih boyunca dışa karşı bir, içte de farklı olmak üzere bir ilişki ve sistem oluşturmuşlardır. Bu sistem, Osmanlı dönemi boyunca özerk beylikler şeklinde olmuştur. Bu sistem; dışa karşı “millet-i hakimiye”nin bir parçası, ancak içte de merkezi devlete karşı özerk yapılmıştır. Bu tarihsel geçmişten hareketle Mustafa Kemal ve Cumhuriyet’in kurtuluş ve kuruluş yıllarında benzer bir şekilde Kürt-Türk ilişkilerini sürdürmek istemiştir. Bilinen ve ifşa edilen belgelere göz attığımızda Mustafa Kemal’in bu tarihsel sisteme dair bir niyetinin olduğunu ancak somutlaştırılmış bir yapıdan söz edilemeyeceğini belirtebiliriz. Otonomi, muhtariyet, özerklik veya bölge yönetimi olarak farklı isimlerle çeşitli tartışmaların yapıldığını görmekteyiz. Sonuçta hepsi de aynı kapıya çıkmaktadır; “dışa karşı bir, içte de farklı” olma üstüne inşa edilecek bir sistem arayışından söz ediyoruz.

Demokratik Özerklik ve Mustafa Kemal’in özerklik anlayışında, tarihsel olarak gelişen Kürt-Türk ilişkileri itibarıyla şekil ve içerik bakımından benzerlikler olduğu gibi farklılıklar da bulunmaktadır. Mustafa Kemal’in öngördüğü özerklik daha çok şekil yönü öncel ve başattır. Bunu siyasi ve idari bir sistem olarak değerlendirmek mümkündür. Yani egemenliğin kullanımının kısmen yerelle paylaşılması olarak tarif edilebilir. Ancak Demokratik Özerklik Projesi, demokratik ulus felsefesine dayanır. Zamanın ruhuna uygun, Cumhuriyetin demokratikleşmesini hedefleyen, demokratik toplumun bedenleşmesidir. Tüm farklılıkların eşit, özgür ve birlikte yaşamını ifade eden demokratik ulus, cumhuriyetin kuruluşunu sağlayan kardeşlik hukukunun güncellenmesidir, yeneden tesis edilmesidir. Ulus devlet ile zehirlenen kardeşlik hukukunun yeniden tarihi temelleri üzerinden inşa edilmesidir. Demokratik ve çoğulcu ulus perspektifini esas alan demokratik

özerklik projesi, bir demokratik toplum paradigmasıdır. Siyasi ve idari boyutu olmakla beraber tüm toplumsal alanlarda demokratikleşmeyi ve özgürlüğü hedefler. Şekli bir idari yapı oluşturmaktan ziyade, toplumun demokratik değerler etrafında yeniden örgütlenmesini ve kendini sürdürebileceği mekanizmalar oluşturmalarını ifade eder. Yani sadece kendisini yönetecek kişi ve organları kendisinin seçmesi değil, aynı zamanda neyin kim ve hangi organlarca idare edileceğini de belirlemeyi esas alır. Demokratik Özerklik çoklu bir toplum paradigmasına dayanan dil, kültür, cins, sınıf ve her bakımdan çokluğun birliği anlamına gelir. Farklılıklar arasında nicelikten veya farklı özelliklerden kaynaklı herhangi bir hiyerarşiyi ve ayrımcılığı reddeder. Bu açıdan demokratik özerklik, “farklı, eşit ve birlik içinde” şeklinde üç sözcükle tarif edilebilir.

Sonuç olarak Demokratik Özerklik ile Mustafa Kemal’in ön gördüğü özerklik arasında şekil itibarıyla benzerlikler bulunmakla beraber, felsefi açıdan ayırt edici yanları çok önemlidir. Kürt-Türk ilişkilerinin tarihine ve günümüz gerçekliğine baktığımızda ne ayrılarak bir çözüme bağlanabilmekte, ne de doksan yıldır olduğu gibi, sürdürülemez bir noktaya gelmiştir. Tek çözüm; “farklı, eşit ve birlik içinde” diye özetlediğimiz demokratik özerklik sisteminde yeniden hukukumuzu güncelleyerek sürdürmektir.

3. BÖLÜM:

DEMOKRATİK ÖZERKLİK PROJESİNİN GENEL ÇERÇEVESİ

17. Soru: Devlet nedir?

Devlet, çıkışı ve hâkimiyeti, insanlık tarihimizin son 5000 yılını kapsayan, başlangıçta koordinasyon işlevi önde olan fakat sınıflarla birlikte eşitsizliğin gelişimine paralel şekilde bir tahakküm aygıtına dönüşen, çok çeşitli açık-örtülü zor yöntemlerinden oluşmuş, artı-ürün ve değer gaspını gerçekleştiren, kendini toplumsal ilişkilerde durmadan üreten, iktidarın toplumu idare etmede kullandığı, felsefi-ideolojik meşruiyet araçlarıyla pekiştirilmiş ve hukuksal zemine oturtulmuş bir egemenlik rejimi ve sistemidir.

Devletin büyüyüp güçlenmesi, toplumun küçülüp zayıflaması pa-hasına gelişir. Devlet ne kadar örgütlenirse toplum o kadar çözülüp parçalanır. İkisi arasındaki ilişki tüm alanlarda ters orantılıdır. Devlet bu-laştığı her yapıyı, sistemi ve ilişkiyi kendisine benzeştirir. Özgürlük, ada-let ve eşitlik idealleriyle yola çıkan pek çok sosyal hareketin başarıdan sonra kendi karşısına dönüşmesi, devlete bulaşmayla ilgilidir. Tarihte isimleri ve biçimleri değişik olsa da tüm devletler gerçekte tek bir dev-lettir. Devlet özünde toplum-demokrasi karşıtlığıdır.

18. Soru: Demokrasi nedir?

Devlet, iktidarın toplumu idare etme rejimi iken, demokrasi de top-lumun kendini yönetme rejimidir. Buna klan, kabile ve aşiret yönetim-

leri de dâhildir. İnsan toplumu, toplum olmaya başladığı günden bu yana demokrasisiz olmamıştır. Klan toplumundan günümüze dek insanlar doğal demokrasiyle kendilerini yönetmişlerdir. Ayrıca söylendiği gibi demokrasi modern devlet ile ya da Yunan ‘polis’lerinde doğmuş değildir. Toplum toplum olalı demokrasi ile yaşamıştır, devletin gelişmesi ile paralel olarak parça parça ölmüştür, sınırlanmıştır.

Demokrasi toplumun yaşam alanıdır. Tarihimizin son 5000 yılına damgasını vuran devlet olsa da, demokrasi de onunla birlikte toplumun soluk borusu olarak varlığını sürdürmüştür. Batını-ezoterik ve etnik direnişler, devlet karşısında toplumun yaşam mücadelesi olmuştur. Devlet temelli ilişkiler genelde hukuki-yazılı ve zora dayalı iken, demokratik ilişkiler ise gönüllü ve ahlakidir. Devletin sızmadığı alanlar demokratik alanlardır. Toplumu toplum yapan paylaşım, dayanışma, birlik-beraberlik, kültürel sentez ve ahlak bu devlet dışı alanda üretilir.

Manastır, dergâh, tekke, cami, cem, aşiret, ocak, komün ve meclis gelenekleri kimi yönleriyle bir öz-yabancılaşmaya uğrasalar da, temelde demokrasinin yaşatıldığı geleneklerdir, alanlardır.

Sonuç olarak demokrasi; devlet ve iktidar tanımamış tüm toplumsal yapıların yönetim modelidir, kendi kendini yönettiği rejimin, sistemin adıdır.

19. Soru: Devlet ve Demokrasi arasındaki temel fark nedir?

Demokrasi toplumun öz-yönetim sistemi iken, devlet toplumsal güvenlik ve koordinasyon aracı olarak kendisini var kılmaktadır. Demokrasi topluma ait ve içinde yetişir, yeşerirken devlet ise toplumun üstünde ve dışında bir yapıdır. Devlet, doğuşunda toplum için güvenlik rejimi olarak meşruiyet kazanmışken günümüzde tüm toplumsal faaliyetlerin koordinasyon gücü olarak tüm sorunların esas nedeni, demokrasinin de baş düşmanı olmuştur. Topluma ait tüm yaşamsal alanlara sızarak adeta nefessiz bırakmaktadır. Toplumun güvenlik ihtiyacını karşılayan devlet, zamanla toplum üzerinde geliştirdiği hâkimiyet ile onun için en büyük tehlike olmuştur.

Demokrasi, toplumun öz-yönetimi olarak devletin saldırılarına

karşı direnmek anlamına gelir. Zira devletin toplum üzerinde mutlak hâkimiyeti, toplumun bitişidir. Demokrasi bu anlamda toplumun devlete karşı direnişidir. Bunun adı da demokrasidir. Demokrasi adım adım devletin sınırlandırılması ve toplumsal gelişmenin sağlanmasıdır. Demokratik toplum bu anlamda kendini yöneten toplumdur. Kendini yönetemez hale getirilmiş, öz-yönetim yapıları ortadan kaldırılmış toplum, devlet tarafından idare edilen, sömürülen, tüketilen toplumdur. Demokrasi diğer yönüyle toplumun devlete karşı kendini savunma sistemidir. Demokrasinin ölçüsü toplumun savunusundan geçer. Toplumsal doğanın her anlamda savunulması demokrasi için vazgeçilmez şarttır.

Sonuç itibariyle devlet ve demokrasi arasındaki en temel fark; devlet toplum dışında ve üzerinde bir yapıdır, baskı ve zora dayalı sömürü aracıdır, demokrasi ise toplum içinde ve topluma ait, gönüllülüğe ve katılıma dayanan yönetim sistemidir.

20. Soru: Günümüzde yoğunlaşan ekolojik sorunlara yönelik devlet ve demokrasinin yaklaşımı nasıl olmaktadır?

Devlet ne denli yapay ve suni ise demokrasi de o denli doğaldır, toplumsaldır. Devletin oluşumu, doğadan kopuş ve ona karşıtlık temelinde gelişir. Demokrasi ise devlete bulaşmadığı müddetçe doğal olan toplumu, tıpkı kendini organize eden doğa gibi kendini organize etme süreci itibariyle doğaldır. Ekoloji, doğa ve toplumun dinamik ve uyumlu birliğidir. Bu birliğe ‘doğal toplum’ diyebiliriz. Ekolojik kriz doğal toplum diyalektiğindeki hasardır. Doğada bir tek ‘işsiz’ karınca bile yok iken, toplumdaki yoğun işsizlik, açlık, fiziksel ve ruhsal hastalıklar birer ekolojik kriz olarak görülmek durumundadır. Ekolojik kriz bir anlamda toplumun doğaya yabancılaşmasıdır, ya da devlet tarafından idare edilen toplumun doğa karşısı bir hale gelmesidir. Bir nevi doğal olmayan, kendi özüne yabancılaşan bir topluma dönüşmesidir. Topluma ve doğaya bulaşan devlet ile onun türevi durumundaki her türlü örgütsel teknoloji, ekolojik krize yol açmaktadır. Bu sebeple doğal sisteme en uygun olan demokrasi aynı zamanda ekolojik bir rejim olmaktadır. Demokrasi ekolojiye duyarlı rejimin adıdır.

21. Soru: Toplumsal cinsiyetçilik bağlamında devlet ve demokrasinin rollerini nasıl değerlendirmek gerekir?

Devlet, egemen erkeğin en örgütlü ifadesidir. Devlet odaklı milliyetçilik gibi ideolojiler de erildir. Devlete bulaştığı oranda toplumun sosyolojik kimliği de erilleşmiştir. Sosyal açıdan dengenin erkek lehine bozulması devletleşmeyle gelişmiştir. Tarihsel toplum bağlamında ilk olarak egemenlik, erkeğin kadın üzerinde geliştirdiği egemenliktir. Devletin egemen karakteri temelini erkeğin kadın üzerinde oluşturduğu baskı ve sömürden alır. Cinsiyetçilik ya da erkek egemen sistem en büyük toplumsal dengesizlik ve kanser unsurudur.

Demokrasi, temsil ettiği doğal-ekolojik kimlik sebebiyle cinsiyet özgürlükçü bir rejim olmaktadır. Devlet ve demokrasi arasındaki ilişki, büyük oranda kadın ve erkek arasındaki ilişkiye benzer. Rejim olarak devletin demokrasiyi bastırması, zayıflatması, toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında erkeğin kadını bastırması üzerinden tekrarlanır. Devlet ne kadar cinsiyet köleliği üzerinden örgütlenmişse, demokrasi de o kadar toplumsal cinsiyet özgürlüğünü temsil etmektedir. Devlet, erkek egemenliğinin tüm toplum üzerinde sistemleşmesi iken, buna karşı demokrasi bir bütün olarak bu egemenliği ortadan kaldırmayı ve toplumsal cinsiyetçiliğin özgürleştirilmesini esas almaktadır.

22. Soru: Ekonomi bağlamında devlet ve demokrasinin konumları nasıl izah edilebilir?

Üretim-tüketim ve insanın sınırsız ihtiyaçlarının karşılanması faaliyetlerinin bütünü şeklinde tanımlanan ekonomi, bu hakim tanımın aksine, geniş anlamda toplumun zorunlu maddi ihtiyaçlarını giderme eylemi; bunun kurumsal ve kuralsal ifadesi olarak değerlendirilebilirken; daha dar anlamda Pazar etrafındaki maddi ihtiyaç değiş-tokuşu olarak tanımlamak mümkündür.

Günümüzde ekonomik indirgemecilik, ekonominin fetişleştirilmesi yaygın bir yaklaşımdır. Her şeyin ekonomiye indirgendigi, her şeyin ekonomiyle tarif edildiği bir çağda yaşıyoruz. Buna kapitalist mo-

dernite çağı diyoruz. Bu çağın ekonomi-politiği, her şeyin kâr kanununa göre ele alınıp düzenlenmesi üzerine kuruludur. Tüm toplum ve toplumsal üretimler birer kâr aracına dö-nüştürülmüştür. Buna karşın toplumun zorunlu maddi ihtiyaçlarını karşılama eylemi olarak ekonomi adeta yok edilmektedir. Tüm toplumsal ekonomik güçler (kadınlar, gençler, işçiler, işsizler, meslek sahipleri vb. herkes) birer meta haline getirilmiş ve azami kâr kanununa uygun olarak kullanılmaktalar. Bu biçimiyle yaratılan tüketim toplumu, açığa çıkan işsizlik, aşırı kâr hırsıyla şişmiş küçük bir azınlığa karşın her gün binlerce insanın açlıktan ölmesinin yanı sıra ölüm yerine ölümden beter bir yaşamı kabul etmek zorunda kalan milyonlarca insan, özünde ekonomi adına toplumsal iflasın ilanıdır. Bu sistemin ekonomi-politiği deyip 'bilimsel' izahatlara girilerek meşrulaştırılamayacağı, açık bir hırsızlık düzeni olduğu gerçeği ortadadır. Hırsızlık düzeninin, resmileşmiş mafyacılığın, yaygın olarak geliştirilmiş her türden tekelliliğin adı da ekonomi olamaz.

Demokrasi bu durumda toplumun maddi yaşam imkânlarının korunmasıdır. Tüm toplumsal kesimlerin, başta kadınlar olmak üzere kendi maddi ihtiyaçlarını karşılamak için ekonomiye katılımı, gerçek anlamda ekonominin kurtuluşudur. Tekellilik hiçbir biçimde ekonomi değildir, aksine ekonomi karşıtlığıdır. Nihayetinde ekonomi; CEO'ların daha fazla kâr etme sistemi değil, sıradan insanların gündelik maddi yaşamlarını idame ettirecekleri bir demokrasi düzenidir.

23. Soru: Mekân olgusu devlet ve demokrasi açısından nasıl değerlendirilmelidir?

Doğa, toplum ve kent 'mekân' kapsamına girer. Bunlar aynı zamanda toplumsal ve doğal olan bireyin içinde yaşadığı mekânlardır.

Demokrasi mekânın öz-yönetimi ve öz-organizasyonudur. Devlet bu süreci tahrip ederek birer sömürü alanına dönüştürür. Günümüzün doğa, toplum ve kent krizleri bunun sonucudur. Krizin hafifletilmesi amacıyla küresel kapitalizmin küreselleşme şemsiyesi altında geliştirdiği yerleşme hamlesi kalıcı bir çözüm olmamaktadır. Bu durum, kriz halindeki merkezi devletin kendi krizini yerele

transfer etmesinden veya bir kriz bölüşümünden ibarettir. Demokrasi, dinamik dengeye sahip özelliğiyle doğayı, toplumu, kentini ve kendini merkezîyetçilikten, devletleşmeden uzak tutan, fakat küresel olanla ilişkisini de geri beslemeli şekilde geliştiren devlet dışı öz-yönetim sürecidir. Bu anlamda mekânın öz-yönetimidir.

24. Soru: Yurttaşlık nedir?

Zorunlu askerlik ve vergi ödeme gibi bir alana sıkıştırılan yurttaşlık bir devlet üyeliğine indirgense de; demokraside yurttaşlığın esası, bireyin içinde yaşadığı doğaya ve topluma karşı sorumluluklarıdır, sadakattir. Yurttaşlık, bireyi kendi özgün eko-sistemine bağlayan bağlardan biridir. Bu bağ ahlakla örül-müştür. Benzer şekilde yurttaşlık aynı zamanda politik bir ilişkidir. O bakımdan yurttaşlığı ahlaki-politik bir kimlik olarak değerlendirmek mümkündür. Bu kimliği genelleştirdiğimizde ortaya ahlaki-politik toplum çıkar.

Özetle hukuksal bakımından bir devlet üyeliği, sorumluluk ve haklarından ibaret olan yurttaşlık, demokraside bireyin ahlaki-politik toplumun sadece bir üyeliğini değil aynı zamanda oluşturanı olmayı ifade eder. Yani nesnel değil öznel bir unsur, ahlaki ve politik oluşumdur, kimliktir.

25. Soru: Politika nedir?

Politika, kavram olarak Grek kökenlidir ve şehir yönetimi anlamına gelmektedir. Günümüzde her ne kadar haklı sebeplerden ötürü adı 'halkı aldatma sanatı'na çıkmışsa da politika toplumsal olarak ele alındığında, toplumun özgürce kendini yöneterek gelişmesi, bireyselleşmesi olarak değerlendirilebilir. Bir nevi toplumun özgürce gelişimini sağladığı alandır. Bu açıdan özgürlük ile özdeşleştirilebilir. Tüm toplumu ilgilendiren her konuda ortak yararı ve gelişimin yönünü tayin etme alanı olarak politika toplumun ortak işlerinin tamamını kapsar. Bu açıdan toplumsal bir olgu olduğu su götürmez bir gerçektir. İktidar ve yönetim olgusuyla karıştırıldığı için belli bir

kafa karışıklığının politika konusunda çokça yaşandığını söylemek mümkündür. Yönetim toplumsal bir olgudur ve politika kapsamında gerçek anlamını bulur. İktidar ise devletin idaresidir, kurallı-normlu halidir. Politika ise bunlardan ayrıdır ve tamamen toplumsal bir faaliyettir. Toplum için politika aynı zamanda bir varoluş halidir. Toplum bu yönüyle politik bir varlıktır.

Günümüzde politika, devlet temelli sistemlerde gelir kapısı olan profesyonel bir meslek şeklinde örgütlenir. Politikacının mesleği, devleti ve toplumu idare etmek iken, yurttaşlığın işlevi de belirli aralıklarla gerçekleştirilen seçimler yoluyla idareci-politikacıları seçmekle sınırlıdır. Yurttaşların bir oy deposu olmanın dışında bir rolleri yoktur. Demokratik politika ise ayrımsız tüm yurttaşların karar alma ve uygulama süreçlerine etkin şekilde katılım sağladıkları bir alandır.

26. Soru: Tanım itibari ile demokratik devlet mümkün müdür?

Devlet, yapısı ve işlevi itibariyle demokratik olamaz. Demokrasiye karşı en çok direnen, ona evrilmekte en çok problem çıkartan devlettir. Devlet demokratikleştiğinde devlet olmaktan çıkar ve sınırları belirlenmiş bir koordinasyon aracına dönüşür. Böyle bir organ ise devlet değildir. Devlet, toplumsal özgürlük ve eşitlik temelli yaygın örgütlenmelerle demokrasiye duyarlı hale getirilebilir. Ya da demokrasi önünde engel olmaktan çıkartılabilir. Demokratik mücadele ve kurumsallaşma geliştikçe devlet bunları tanımak suretiyle esnemek durumunda kalır, sınırlanır. Böylesi durumlarda “demokratik devlet” denilen süreçler yaşanır. Doğru olan devletin, demokratik kurum ve mücadeleleri tanımak zorunda kalmış olmasıdır, yani kurumsallaşmış demokrasiye karşı olumlu anlamda duyarlı hale gelmesidir.

27. Soru: Eğer ‘demokratik’ devlet olmayacak ise, günümüzde tüm devletlerin hatta diktatörlüklerin bile kendilerini ‘demokratik’ olarak nitelendirmelerini nasıl izah edebiliriz?

Devlet, tarih boyunca meşruiyet sorununu çeşitli şekillerde çözmeye çalışmıştır. Bunlardan ilki, iktidarlarının kaynağını tanrıya dayandırmak biçiminde olmuştur. İlk Sümer kent devletleri aynı zamanda bir koruyucu tanrının etrafında gelişmiştir. Bu yönüyle devlet özü itibarıyla teolojiktir. Günümüzde de bu hakikat geçerliliğini korumaktadır.

Bilim ve felsefenin gelişimi ile birlikte tanrı temelli iktidarın yerini görünürde ‘Halk temelli iktidar’ almaya başlar. Buna göre halktan (demos) kaynağını almayan hiçbir egemenlik meşru addedilemez. Modern devletin ideolojik söylemi olan bu yaklaşım gerçekte ‘demos’ yani halk ile hiçbir bağı olmayan, iktidarın oluşturduğu bir sanallıktır. Böylelikle devlet, ‘demokrasi’ üzerinden kendini ‘demos’un, yani halkın yönetimi olarak kabul ettirir. Tüm bu süreçlerde devlet demokrasiyi kullanmakla kalmaz, onu içiştirir ve yozlaştırır. Dolayısıyla temelde devlet için demokrasi sadece bir maskeden ibarettir. Burada da en büyük zararı demokrasi görmektedir. Bu çerçevede esasında iki tür demokrasiden bahsedilebilir; 1- Radikal demokrasi, 2- Temsili demokrasi.

28. Soru: Radikal demokrasi nedir?

Radikal demokrasi, demokratik özerklik modeline de temel teşkil eden, farklılıkları sorun ve ayrılıkların gerekçesi değil zenginliğin ve yapıcı birliğin kaynağı olarak gören çoğulcu, zora baş vurmeyen, barışçıl, ekolojik ve cinsiyet özgürlükçü demokrasidir. Demokrasi ile kastedilen, halkın gerçek yönetim sistemi olan asıl demokrasi, radikal demokrasidir.

Radikal demokrasi, aynı zamanda doğrudan demokrasidir. Eşit-özgür yurttaşların örgütlü ve bilinçli iradesine dayanır. Bu iradenin ve bilincin ifadesi olan politika, radikal demokraside doğrudan yapılır. Doğrudan politika doğrudan demokrasinin iskeletidir. Geçimini politika sanatı üzerinden temin eden profesyonel “politikacılar” sınıfına ihtiyaç duyulmamakta; aksine politikacılığı bir mesleki alan olmaktan çıkartıp gerçek birer politik unsur olan tüm yurttaşların belirleyici müdahalesine açmaktadır.

Söz ve karar yetkisinin yurttaşlara ait bir hak olarak esas alındığı radikal demokrasi, bugüne kadar devlet dışı toplumsal alanlar ve genel kurumlar üzerinden yaşatılmıştır. New England’ın irili-ufaklı kasaba meclisleri, ülkemizde yakın zamana kadar varlığını koruyan köy meclisleri, komün ve belediye deneyimleri buna örnektir.

29. Soru: Temsili demokrasi nasıl tanımlanabilir?

En yetkin ifadesine ulus-devlette kavuşan temsili demokrasi, özünden boşaltılıp iğdiş edilerek yurttaşların politik iradelerinin ‘profesyonel politikacılara’ teslim edildiği ve böylelikle inceltilmiş modern köleliğin yöneten-yönetilen ilişkisi üzerinden “demokrasi” adına meşrulaştırıldığı bir kandırma rejimidir. Politika temsili demokraside halkı aldatma (demagoji) sanatına dönüşür. Temsili demokrasinin bel kemiği temsili politikadır. Burjuva liberalizmi ile iç içe geçmesi sebebiyle temsili demokrasiye “liberal burjuva demokrasisi” de denilir. Özü itibarıyla bu “sözde” demokrasi türü şeytanın gerektiğinde Kuran’dan alıntı yapmasına benzer şekilde devletin demokrasiden yaptığı (ç)alıntıdır.

30. Soru: Radikal çoğulcu demokrasi ile liberal burjuva demokrasisi arasında ne gibi farklar bulunmaktadır?

Radikal demokrasi, devlet dışıdır, toplumsaldır; liberal demokrasi ise devlet odaklıdır, devleti esas alır. Radikal demokraside siyasal partilerin yüzü topluma dönük iken, liberal demokrasilerde partilerin yüzü devlete ve ulus üstü tekellere dönüktür. Radikal demokraside birey-toplum ilişkisi yapıcı, birbirini tamamlayıcı ve dinamik bir denge üzerine inşa olunmuştur, liberal demokraside bu ilişki toplumun aleyhine ve bireycilik eksenslidir. Radikal demokraside yerel güçlü, merkez yani devlet idaresi daha zayıf iken liberal demokraside bu tam tersine bir durum arz eder. Radikal demokraside söz ve karar yetkisi yerel-yurttaş meclislerinde iken liberal demokraside tüm yetkiler merkezde yoğunlaşmıştır. Radikal demokrasi, ahlaki-politik toplumun öz-yönetim sistemi iken liberal demokrasi iktidarın toplumu apolitikleştirme ve

idare etmede kullandığı bir tahakküm yöntemidir. Radikal demokrasi, bireyin ahlaki-politik topluma katılımını sağlayarak onu daha özgün kılarken liberal demokrasi bireyi toplumdan kopartır, kendine yabancılaştırarak devletin uydusu haline getirir.

Liberal demokrasi, azınlık üst kesimlerin “özgürlüğünü” esas alırken, radikal demokrasi insanlar ve toplumlar arası eşitliği ile tüm insanların ve kolektif farklılıkların özgürlüğünü esas alır.

Yukarıdaki farklar yaşamın her alanı üzerinden çoğaltılabilir. Buradan da anlaşıldığı gibi temel fark olarak radikal çoğulcu demokrasilerde esas olan toplum, birey, adalet ve özgürlük iken liberal burjuvazinin temsili demokrasisinde esas olan devlet, ona her açıdan bağımlı toplum, birey ve esasta yumuşatılmış köleliktir.

31. Soru: “Devlet+Demokrasi” formülasyonu ne anlama gelmektedir?

Bu formülasyon, günümüz tarihsel toplum koşullarında devlet ve demokrasinin uzlaşmasını ifade etmektedir. Bilim ve teknolojinin gelişmişlik düzeyi, devlet temelli uygarlığın pratik ve paradigmatik bakımından aşılmasına yol açmaktadır. Devlet dışı üçüncü bir alan durumundadır. Sivil toplumun güçlendiği bu alanda siyaseti doğru- dan etkileme imkânları, devrim/karşı-devrim döngüsünü de kırma anlamına gelmektedir. Günümüzde zor olgusu, astarı yüzünden daha pahalı hale gelmiştir. Toplumun doğal gelişme halinin “barış” olduğu anlaşılmıştır. Ekonomik bakımdan yeryüzündeki açlığı ve yoksulluğu giderebilecek bir teknik temel üzerinde eşitsizlik ve adaletsizlikten örülü bir sömürü düzeni hüküm sürmekte, ancak bu artık sürdürülemez hale gelmiştir. Küresel rejim, içine girdiği krizden çıkış yolları aramakta fakat geliştirdiği yöntemler krizi derinleştirmekte, başka sonuç vermemektedir.

Objektif planda devlet, demokratik toplumun direnci ve çağın bilimsel teknik devrimleri tarafından gereksizleştirilmiştir. Pratikte aşılmasının temel nedeni, tümüyle henüz subjektif olarak aşıl- mamasıyla ilgilidir. Eskilerin “herkese yeteneğine, herkese ihtiyacına

göre” sloganıyla ifade ettikleri demokratik komünal toplumun yaratımı olan teknik üzerinde kendini yaşatan bu sömürü düzeni, bir zihniyet ve ahlak devrimi ile aşılabılır. Devletin pratikte aşıldığı ama zihniyette aşılmadığı; demokratik kurumların ve geleneğin henüz küresel bir rejime dönüşmediği bir geçiş çağında yaşıyoruz. Bu çağ “demokratik uygarlık” çağıdır. Demokrasi ve devlet arasındaki mücadelede, çeşitli geçiş dönemlerinde uzlaşmalar olabilir. İçinde bulunduğumuz çağ böylesi bir uzlaşma üzerinden şekillenmektedir. Günümüzde ne tam bir devlet egemenliğinden ne de demokrasinin sistematik bir rejime dönüşmesinden söz edilebilir. Böyle bir ara süreçte gündemleşen durum “devlet+demokrasi” formülü ile ifade edilebilir. Formülasyonun çağ düzeyindeki adlandırması “Demokratik Uygarlık” tır.

“Devlet+demokrasi” formülü aynı zamanda toplumsal bir organizasyon sürecini de içerir. Devlet, insan türünü en çok alçaltan, rencide eden, öz saygıyı dumura uğratan ve “sürü-çoban” kültürünü süreklileştiren yöneten-yönetilen ilişkisine dayanırken, demokrasi toplumun kendi kendisini yönetmesini esas alır. Bu öz yönetim sürecinin çağımızdaki ifadesi Demokratik-Ekolojik-Cinsiyet Özgürlükçü yerel yönetimlerdir. Dolayısıyla Demokratik Uygarlık en çok yerel yönetimler çağıdır.

Özetle; devlet+demokrasi formülü, devlet ve demokrasinin uzlaşmasıyla oluşan yeni bir uygarlığın, onun hukuksal ve toplumsal çerçevesiyle yönetim sürecini ifade etmektedir. Bunu somut olarak demokratik özerklik biçiminde kendi koşullarımıza uyarlıyoruz. Yani bir tarafta devlet ve merkezi idari kurumları olacak, diğer tarafta ise toplumun yerelde kendi öz yönetim organları ve bir bütün olarak demokratik kurumlaşmaları olacak. Bu temelde devlet+demokrasi formülasyonu hayat bulacaktır.

32. Soru: Devlet olgusu ortaya çıkmadan önce toplum formasyonları nasıl bir evrim geçirdi? Bu toplum formasyonlarında yönetim ve özerklik olguları nasıl şekillenmekteydi?

Devlet, insanlık tarihimizin son beş bin yılına ait bir tahakküm sistemidir. Ondan önce insanlık hep devletsiz yaşamıştır. M.Ö. 3000-2500'lerde aşağı Mezopotamya'da Sümerlerle birlikte ortaya çıkıp adım adım yeryüzüne yayılan devlet, ideolojik planda kendini kurumlaştırıp doğallaştırmış ve insan zihniyetini devletsiz düşünemeyecek hale getirmiştir. Günümüzde pek çok insanın devlet dışı bir toplumu tasavvur dahi edememesi, devletin bir aygıt olmanın ötesinde soluduğumuz hava, içtiğimiz su haline geldiğini gösterir.

Devlet toplumsuz olamaz ama toplum devletsiz olabilir. Devlet ideologları devletsiz toplumları sürekli küçümsemiş, tehlikeli ve aşılması gereken unsurlar olarak sunmuştur. Uygarlık ya da medeniyet olarak devletli toplum, tarihin başlangıcı olarak kabul edilir. Öncesi ise ilkel toplum dönemi, yani koskocaman bir 'hiç' gibi görülmektedir.

Devlet öncesi en temel toplumsal form klandır. İnsanlık tarihinin %98'i 25-30 kişilik gruplar halinde yaşayan klan toplumuyla geçmiştir. Klan, toplumun kök hücresi olarak varlığını ahlak üzerinden sürdürmüştür. Günümüzde toplum eğer tümüyle parçalanmamışsa bu, ahlak temelli klanın oluşturduğu kök değerlerin gücüyle ilgilidir. Benzer şekilde politika da klan toplumsallığının temel yaşamsal etkinliğidir. Politika, toplumsal sorunların demokratik ve ekolojik düzeyde, en uygun yol ve yöntemlerle çözülmesi olduğuna göre, klanın kendi toplumsallığını sürdürme sürecinde ortaya çıkan tüm sorunları çözmesi de politikadır.

Devlet ve iktidarın olmadığı hal, doğal toplum halidir. Ahlakî-politik toplum olarak da nitelendirebileceğimiz bu toplumun ilk hali klan olmaktadır. Kapitalist modernite tarafından 'geri ve ilkel' biçiminde tanımlansa da klan, basit olsa bile günümüzde demokratik uygarlık çağının temel birimi durumundadır. Devlet öncesi toplum formlarından bir diğeri de ailedir. Klan içinde farklılaşan ilk birim olmuştur. Uzun süre ana yarı kalmış, neolitik dönemden sonra erkeğin egemenliğine girmiş ve devletin çekirdeği olarak yeniden dizayn edilmiştir. Bugün aile minyatür bir devlet olarak işlev görmektedir. Devletçi ilişkiler ailede yeniden üretilmektedir. Dolayısıyla güncel ihtiyaçlardan biri, ailenin eleştiri süzgecinden geçirilip demokrasinin öznesi bir birim haline getirilmesidir.

Kabile, önemli devlet-dışı toplum formlarındandır. Kabile boyları da tarih boyunca egemenler tarafından en tehlikeli düşmanlar (barbarlar) olarak görülmüş ve parçalanmaya, dağıtılmaya çalışılmıştır. Kabile ilişkilerinde kölelik ve sömürü yoktur. Tüm üyeler birbirlerinin güvenlik sigortası gibidir. Temelde komünal bir birliktir. Temel karakteri öz-savunma, üretim ve üreme olan en rantabl(yararlı/verimli) toplum birimidir.

Söz konusu bu toplumsal formlar, devlet gibi bir iktidar yönetiminin oluşmadığı dönemlerde, kendi kendilerini yönetmekteydiler. Devletin çıkışı, bu özyönetim birimlerine karşıtlık temelinde olmuştur. Devlet, denilebilir ki özyönetim süreçlerini parçalayan bir aygıt olarak daha başından beri bu unsurların düşmanı olmuştur. Ama toplum da kendi varlığını bu temel birimler üzerinden korumuş ve bugünlere getirmiştir. Sümer kent devletlerinin gelişip yayıldığı dönemlerde kabile boyları ve hatta aşiret konfederasyonları toplumun kendi özyönetim organları olarak var olmuşlardır. Bir tarafta gelişen devlet(ler) ama diğer tarafta var olan, özerk olan toplumsal yönetim organlarıdır.

33. Soru: Günümüz dünyasında toplumlar devlet olmadan kendilerini koruyabilir, geliştirebilir, yönetebilirler mi?

Devlet türü bir yapı, toplum yönetimi ve savunusu için elzem olmaz. Niyetimiz hayalci davranmak değildir. Zira toplum doğal bir özyönetim gücüne ve her canlı türü gibi doğal bir öz-savunma mekanizmasına sahiptir. Örneğin dünyada yaşanan savaşlar: kim diyebilir ki bu savaşlar toplumların güvenliği için yapılmaktadır. Tersini daha doğrudur. Savaşların büyük bir bölümü ve hatta ezici bir çoğunluğu devletlerarası savaş olup güçlü devletin daha zayıf devletleri kendi sömürü alanlarına dahil etmesiyle sonuçlanır. Burada en büyük zararı yenilen devlet değil, tersine onun egemenliği altında yaşayan toplum görmektedir. Burada devletin toplumu koruduğu iddiası tam bir safsata olmaktadır. Yine toplum her zaman kendi kendisini yöneterek gelişmiştir, güçlenmiştir. Devletin amacı da toplumun özyönetim organlarını ortadan kaldırmak suretiyle toplum üzerinde bir sömürü dü-

zeni kurmaktır. Bu sömürü düzeni özünde toplumu hedeflemektedir.

İnsanlık tarihimizin ezici bir bölümü (%98) toplumun devlet olmadan kendini yönettiği, koruduğu süreçleri kapsamaktadır. Toplumların, devlet olmadan kendilerini yönetemeyecekleri ve devletsizliğin başıbozukluk, anarşi olduğu algısı devletin en büyük yalanlarından. Devlet kendini doğallaştırıp vazgeçilmez kılmak için elbette ki devletsizliği bir felaket olarak sunacaktır ve sunmaktadır. Fakat esasında devletin kendisi en büyük felakettir. Binlerce yıldır devam eden ve bir türlü sonu gelmeyen savaşlar, açlık, yoksulluk, işkencenin bin bir türü, anormal ruhsal ve bedensel hastalıklar ile sömürü ve talan hep devletli halin sonuçlarıdır.

Devletin olduğu yerde toplum, devlet tarafından yönetilir; devletin olmadığı yerde ise toplum kendi kendini yönetir. Buna ‘demokrasi’ diyoruz. Devletin olduğu yerde demokrasi sorunu vardır. Demokrasi toplumun özyönetim rejimidir. O bakımdan toplumlar ancak ve ancak kendilerini demokrasi ile yönetebilirler. Onun dışında kalan tek seçenek, toplumun kendisini yönetmesi değil, devlet tarafından yönetilmesidir. Toplumun özyönetim rejimi ‘Demokratik Özerklik’tir.

34. Soru: Tarihte bir toplum formasyonu olarak ‘ulus’ nasıl şekillendi?

İktidar tarafından, anlamı ve işlevselliğiyle en çok oynanan ve en çok tahrip edilen konulardan biri de ‘ulus’tur. Burjuva ideologlarının geniş ölçekli bir iktisadi örgüt olarak nitelendirdikleri ulus, bize göre klan, kabile ve akraba aşiretlerin kavim, halk ve milliyet oluşumlarından sonra gelen toplumsal ulus formu, yakın çağımızın bir gerçeğidir. Toplumun yakın çağda aldığı biçim ve kimliklerinden biridir. Tarihte uluslaşma iki yoldan gelişmiştir. Buna göre;

1) Devlet temelli ulus ya da ulus temelli devlet gerçeğidir. Bilinen ismiyle ulus-devlettir. Ulus-devlet olgusu, egemen bir etnik kimliğin çekirdek olduğu; diğer kimliklerin, dil ve kültürlerin, tüm farklılıkların bu egemen etnisite kimliği içinde eritildiği; ideolojik planda milliyetçi olan; kapitalizmin geniş kent devletinin uyruğu olarak dizayn edilmiş

bir burjuva toplum mühendisliğinin ürünü şeklinde oluşmuştur.

2) İkinci yol, 'Demokratik Uluslaşma'dır: Doğal toplum unsurları durumundaki birbiriyle ilişkili dil ve kültür gruplarının yan yana gelecek ortak sentez oluşturmaları yoluyla gerçekleşir. Demokratik uluslaşmanın temelinde demokratik siyaset vardır. Onu meydana getiren tüm kimlikler devlet temelli uluslaşmanın aksine kendi özgünlüklerini demokratik ulusa yansıtırlar. Oluşumunda baskı, zor, etnik-dinsel-ideolojik tahakküm yoktur. Barışçıl ve gönüllülük temeline dayanır. Farklılıklar ayrışmayı değil sentezi ve birliği güçlendirir, zenginleştirir. Devlet temelli uluslaşmada egemen kimliğin diğer kimlikleri bir toplum mühendisliği çerçevesinde zorla asimilasyonu geçerliyken, demokratik uluslaşmada geçerli olan, kimlik ve kültürlerin karşılıklı etkileşime dayalı kültürel çoğullaşmalarıdır.

Demokratik ulus, sadece zihniyet, kültür ortaklığıyla yetinmeyen, tüm üyelerini demokratik özerk kurumlarda birleştiren ve yöneten ulustur. Belirleyici olan bu yönüdür. Demokratik özerk yönetim tarzı demokratik ulus olmanın başta gelen koşuludur.

35.Soru: Ulus-Devlet nedir? En temel özellikleri nelerdir?

Neden bir tıkanma ve iflasla karşı karşıyadır?

Ulus-devlet; ticari, sınai, finans ve iktidar tekelinin birleşik ifadesi olarak tek bir ulusa dayanan; bünyesindeki farklı, etnik kimlik, dil ve kültürleri egemen kimlik içinde zorla eriten; ideolojik bakımdan milliyetçi, cinsiyetçi ve pozitivist olan; tanrı-devletin kapitalizm koşullarında aldığı en son ve en tehlikeli biçimdir. Ulusu devletle özdeşleştiren ulus-devlet, sermayenin tarihte geliştirdiği en etkili örgüttür.

Tüm tekel biçimlerini kendinde birleştirmesi, benzeri görülmemiş ölçekte bir sivil-askeri bürokrasinin geçim kapısı haline gelmesi; 'birlikçilik ve üniterlik' sloganlarına tanrısal anlamlar yüklenmesi, egemenliği altındaki halkları tüm alanlarda savunmasız bırakması ve 'gerektiğinde' soykırıma varan uygulamalara gitmesi; toplumsal maddi kültürün gaspının yanında manevi kültürü de asimilasyona tabi tutması; halkların ortak yaşadığı eko-sistemleri 'kutsal vatan' edebiyatıyla

sömürgeleştirip tekellerin talan alanı haline getirmesi, çoğulcu ve farklı siyasi oluşumlara kapalı olması gibi daha da arttırılabilecek tespitler ulus-devletin temel özelliklerinden sayılabilir.

Bilimsel-teknik gelişmelerin, insan hakları, demokrasi ve özgürlük taleplerinin evrensel düzeyde ulaştığı boyut artık bu ulus-devleti sürdürülemez bir noktaya taşımıştır. Astarı yüzünden pahalı bir hale gelmiş olan ulus-devlet bir tıkanma ve iflasın eşiğindedir ve aşılmaktadır. Hiçbir restorasyon ya da reform girişimi bu süreci durduramamaktadır. Bu insanlık dışı rejim artık son bulmaktadır.

36. Soru: Demokratik Konfederalizmin açılımı nedir?

Demokratik Konfederalizm, demokratik uygarlık çağının paradigmasal ifadesi olan demokratik modernitenin toplum sistemi ve yönetsel şeklidir. Kapitalist modernitenin, ulus devleti devlet olmayan alternatifi olarak Demokratik Konfederalizm tarihte benzeri olmayan, salt günümüz için önerilmiş bir sistem değildir. Aksine insanlık tarihinde toplumsal örgütlenmelerin ağırlığı konfederatiftir. Tarihin konfederal yapıları görünür kılmaması resmi devlet yazıcılığının sonucudur. Aşiret, kabile veya kavimler arasındaki ilişki ve birliği konfederal yapılar olarak görebiliriz.

Devlet bir tekel olması sebebiyle sürekli merkezileşmeye doğru ilerlerken Konfederalizm devleti değil, toplumu esas aldığı için merkezilikten kaçınır. Devlette politika toplumu aldatma sanatı (dema-goji) iken demokratik konfederalizmde her kesim ve kimliğin kendini ifade tarzı, örgütlenmesi ve topluma katılma olanağı vardır. Demokratik siyaset, demokratik konfederalizmin hem oluşturucusu hem de dinamisiğidir. Ulus-devlet doğrudan demokrasinin reddi üzerinden gelişirken, demokratik konfederalizm doğrudan demokrasiye ve bunun uygulanma alanı ve söz-karar yetkisinin toplum-topluluklarda olduğu meclislere/komünlere dayanır.

Demokratik konfederalizm ahlaki-politik toplumun bir gereğidir. Tarih boyunca doğal toplum kendini hep konfederal örgütlenmeler ile sürdürmüş, devlete bulaştığı oranda ahlak ve politikadan uzaklaşarak

çözölmüştür. Devletin tekleştirici, baskıcı, ayrıştırıcı ve merkezizetçi yapısına karşı toplumun çoğulculuğu, özgürlüğü, farklılıkları ve demokratik öz yönetimi ancak konfederalizm ile mümkün olmuştur.

Sonuç olarak demokratik konfederalizm; tanım olarak devlet biçimlerinin ifadesinden öte, sosyolojik olarak toplumsal tüm yapı ve birimlerin tarihsel toplum bağlamında ortak yürüyüşünü ifade eder.

37. Soru: Demokratik Cumhuriyet nedir ve ne anlama gelmektedir?

Burjuva ideologlarınca yapılan temel saptırmalardan biri ulus-devleti cumhuriyet ve demokrasiyle ilişkilendirmeleridir. Ulus-devletin gelişimi cumhuriyet ve demokrasinin kurumları, kültürü, işleyişi ve felsefesine karşıtlık temelindedir. Cumhuriyet, yönetiminin seçimle belirlendiği bir devlet biçimidir. Demokrasi ile cumhuriyetin aynılaştırılması yanlışsı çoğunlukla, yönetiminin seçimle belirlenmesinden kaynaklanmaktadır. Cumhuriyette seçimle belirlenen halkın yönetimi değil devletin idaresidir. Halkın yönetimi cumhuriyet değil demokrasi-dir. Ulus-devlet meşruiyetini sağlamak için kendini cumhuriyet ile özdeşleştirse de cumhuriyet için en uygun devlet biçimi, demokrasi ile uzlaşan, ona açık olan ‘demokratik’ devlettir.

Demokratik cumhuriyet; ağırlıklı yönü demokrasiye doğru olan, devlet idaresi üzerinde halk yönetiminin baskın geldiği dinsel, kültürel, cinsel ve etnik farklılıklar bakımından nötr bir rejimi ifade eder.

38. Soru: Demokratik Ulus nedir?

Ulus-devlet, egemen olduğu sınırlar dahilinde yaşayan farklı etnik yapıları, ulusları kendine dayanak yaptığı kavim kimliği içinde zorla eriterek yapay bir ulus oluşturur. Bu yaklaşım tüm tekel biçimlerinin sentezi olan ulus-devletin, etnik tekelciliğin sonucudur. Demokratik-ulus ise, aynı eko-sistemi paylaşan farklı etnisite, kimlik, kültür ve ulusların devlet zoruyla değil, demokrasi ve gönüllülük temelinde yan yana gelerek oluşturdukları bireysel ve kolektif hakların birbirini tamamladığı,

farklılıkların doğal demokratik etkileşimlerle zengin sentezlere dönüştüğü, ahlaki-politik toplum formunun günümüzde aldığı biçimlerden biridir; demokratik toplum formunun güncel halidir. ‘Demokratik-Ulus’un yakın örneklerinden biri Avrupa toplumlarıdır. AB bünyesindeki uluslar, kendi etnik kökenlerini korumakla birlikte ‘Avrupa Ulusu’ gibi daha kapsayıcı bir toplumsal üst kimliğe doğru yol almaktadırlar.

Ulus-devletin mühendislik müdahalelerinin olmadığı hallerde ahlaki-politik toplumun gelişim diyalektiği demokratik uluslaşmaya doğrudur. Ulusları birbirinden kopartıp düşmanlaştıran milliyetçilik gibi gelişmeler tümüyle ulus-devlet kaynaklıdır. Ulusların doğal hali barış halidir. Bu sebeple demokratik ulusu, ulusların doğal barış hali olarak görebiliriz.

Demokratik-ulus, ulus-devlet dini olan milliyetçiliğin panzehridir. Ulus-devlet kendini teolojik söylemlerin hukuksal formu üzerinden bir tanrı edasıyla örgütlerken, bireyleri de kulun tanrıya itaat ettiği bir vatandaşlık bağı ile kendine bağlar. Demokratik-ulus anlayışında ise yurttaşlık bağının temelinde bireyin içinde yaşadığı topluma ve doğaya sadakati vardır. O bakımdan ulus-devlet, milliyetçilik aracılığıyla ulusları zehirlerken, demokratik ulus, ulusları kardeşleştirir ve zengin sentezlere yol açar.

Sonuç olarak devlet temelli uluslar daha çok içe dönük, tahakkümcü ve dışa kapalı iken demokratik ulus dışa açık, yeniliklere yol açan, özgürlük ve adaleti hedefleyen birey ve topluluklardan oluşan ulus anlayışıdır.

39. Soru: ‘Demokratik Vatan’ ile ne kastedilmektedir?

Vatan, toplumların tarihten günümüze üzerinde yaşadıkları, yaşamı var kıldıkları alanlardır. Ulus-devlet, belirli bir eko-sistem üzerinde yaşayan farklı kimlikleri, kendine dayanak yaptığı kimlik içinde zorla eritirken, tüm kimliklerin üzerinde yeşerdiği toprakları da kapitalizmin talanına açar. Ulus-devlet için ‘vatan’ mülk, sömürü sahasıdır. ‘Demokratik Vatan’ ise; Demokratik Cumhuriyet sınırları dahilinde yaşayan herkesin, demokratik ulusun ortak vatanıdır. Demokratik Vatan, ulus-

devletin pazara dönüştürdüğü, kutuplaştırıcı, ötekileştirici, milliyetçi ve cinsiyetçi ‘vatan’ anlayışının alternatifi olan ekolojik bir kavram-sallaştırmadır. Ulus-devletin vatani savaşıyla yaratılırken demokratik vatan barışıyla yaratılır.

Demokratik ulus kapsamında vatan değerlidir. Çünkü ulus zihniyeti ve kültürü için büyük bir imkandır. Anısında yer almadığı bir zihniyet ve kültür düşünülemez. Fakat vatan-ülke kavramını fetişleştirip toplumdan-insandan öncelikli kılmak, kapitalist modernitenin kâr amaçlı yaklaşımından ileri gelmektedir. Zira ‘her şey vatan için’ anlayışı faşist ulus-devlet anlayışıdır. Önemli olan, toplumların özgür, adil ve eşit olarak üzerinde yaşayabilecekleri ortak vatanlarının olmasını sağlamaktır.

40. Soru: Kuramsal olarak ‘Demokratik Özerklik’ neyi ifade eder?

Küresel kapitalist sistem, yaşadığı kronik-yapısal krizden çıkış yolları aramakta ve bu amaçla bir yük hafifletme bağlamında krizi yerele transfer etmektedir.

Küreselleşme şemsiyesi altında gelişen yerelleşme atağı, bir kriz paylaşımı şeklinde gelişmektedir. Bir yandan sermayenin rahat dolaşımı önünde engel konumuna gelen ulus-devlet, uluslararası tekeller tarafından ihtiyaçlar doğrultusunda revize edilirken, öbür yandan bir kriz bölüşümü bağlamında yerel yönetimleri birer kent devleti formunda yeniden yapılandırmakta; bir yandan da ABD’nin Ortadoğu’ya müdahalesinde görüldüğü üzere sürecin önünde engel olan ulus-devletlere neşter atılmakta, parçalanmakta ve böylelikle mikro ulus-devletler yaratılarak, mikro milliyetçilikler geliştirilmektedir. Gidişata müdahale edilmezse mevcut operasyonların, yakın tarihimizde Sovyet ulus-devletçiklerin Balkanlarda yol açtığı halkların boğazlaşmasına benzer kanlı çatışmalara yol açacağı ortadadır. Ortadoğu, İsrail-Filistin sorununu hacim ve nitelik olarak çok çok aşan sorunlara gebe dir.

Ulus-devletin yaşadığı önlenemez kriz, kendisi ile ilişkili olan türev örgütlenmelerde olduğu kadar, devlete dayalı özerklik modellerinde de

derinleşerek tekrarlanmaktadır. Avrupa'da sıkça tartışılan Bask örneğinde görüldüğü üzere 'ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı'nın devletçi yorumu, özerk yapıları yeni bir mikro ulus-devlete doğru götürmektedir. Oysa ulusların özgürlük sorunları devlet ile değil demokrasi ile çözülebilir.

Demokratik Özerklik; tek başına anlamsız ve soyut vatandaşlıktan ziyade, birbiri ile ilişkili ve etkileşimli çeşitli grup, cemaat, kültür, etnisite ve sivil toplum mensubiyetinden oluşmuş demokratik cumhuriyet vatandaşlığının devlet+demokrasi formülü kapsamında geliştirilmiş, hacimsel olarak devlet temelli örgütlenmelerden çok daha kapsamlı yapılanmalar olan, tarihsel toplumların konfederatif sistemlerinin günümüz demokratik uygarlık çağında yönünün çevrili olduğu öz yönetim rejimidir.

Demokratik Özerklik, kuramsal bakımdan demokratik ulus teorisinin siyasal yönetim şeklidir. Demokratik ulus, merkezi bir tekel olan ulus-devletin tek dilli, tek kültürlü, tek etnisiteli, tek tip vatandaşlar yığınınından meydana gelmiş; milliyetçilik diniyle devlete bağlı, cinsiyetçi ve eril ulus örgütlenmesinin aksine çok dilli, çok etnisiteli, grup, cemaat, aşiret, birey ve uluslardan oluşmuş, cinsiyetçi ve milliyetçi olmayan bir toplumsal formdur.

Demokratik Özerklik, aynı zamanda toplumsal sorunların çözümünü devlette değil, bizzat toplumda arayan ve onu gerçekleştiren bir demokratik çözüm kavramını ifade eder. Devletçi çözüm modelleri doğaları gereği sorunların çözümünü devletleşmeyle, devlet eksenli sağlamaya çalışır. Ulusal ve etnik sorunlar söz konusu olduğunda bu çözümün somut karşılığı ulus-devlettir. Sorunun kendisinin ulus-devletten kaynaklandığı bir yerde çözümü de ulus-devlet üzerinden geliştirmek, toplumların ayrışmasına ve kanlı boğazlaşmasına yol açmaktadır. Tarih bunun acımasız örnekleriyle doludur. Kuramsal bakımdan demokratik çözüme dayanan 'Demokratik Özerklik' ise devlet ve sınırları esas almamakta, politik ahlakı ya da ahlaki politikayı temel almaktadır.

Demokratik Özerklik, kimi çevrelerce 'ülke bölünür' kaygısına örnek gösterilen kimi özerklik modellerinin-uygulamalarının kurumsal

alternatifidir. Bahse konu modeller devlet temelli özerk sistemlerdir ve demokratik çözümler esas alınmazsa, bu tip yapıların varacağı nokta yeni ulus-devlettir. O bakımdan ulus-devlet kadar, devletleşme amacıyla bir adım olarak geliştirilen özerkliklerin de tıkanıp görülmektedir. Söz konusu tıkanmanın çözümü de 'Demokratik Özerklik'tir.

Kuramsal bakımdan demokratik özerklik, Avrupa merkezli ideolojik hegemonyadan kopuşu ifade etmektedir. Pozitivizm bu ideolojinin hamurudur. Batılılar bu hamuru çeşitli biçimlere büründürerek neredeyse dünyanın tamamına yedirmiş ve tekellerin ülkeleri kendine bağlamasına benzer şekilde dünyayı ideolojik olarak kendilerine bağlamışlardır. İdeolojik planda Avrupa'ya bağımlı olanlar, politik ve ekonomik yönden de bağımlı olurlar.

Pozitivizm modern putçuluktur. Ulus-devlet, kutsal vatan, bayrak, marş, millet, gibi pek çok kurum ve kuram bizzat pozitivizm tarafından somut ve soyut düzeyde dokunulmaz ve tartışılmaz putlara dönüştürülmüştür. Pozitivizm, bir toplum ve doğa mühendisliğidir. Atomu bölüp parçalayan ve insanlığın başında patlatan pozitivistizmdir. Toplumunu parçalayıp kadavraya dönüştüren de pozitivistizmdir. Bir eli doğa bilimleri, diğer eli de sosyal bilimlerdir. Bu yapısıyla pozitivizm insan zihniyetini dondurup dogmatikleştirmiş ve sorunları daha da derinleştirmiştir. Elli yıldır devam eden İsrail-Arap savaşı bile bu dogmatist ve pozitivist ulus anlayışla bağlantılıdır.

Demokratik özerklik, ekolojik ve etik karakterli bilimin oluşturduğu demokratik modernite kavramının bir politik sistem ifadesi olarak tüm bu ideolojik hegemonyacılıkları aşma iddiasındadır.

Sonuç olarak demokratik özerklik, demokratik ulus teorisinin siyasal düzlemde örgütlenmesi, ete-kemiğe bürünmesidir. Bu anlamda demokratik siyasetin kurumlaşmasıdır. Toplumun siyasal kurumlarıyla yönetime katılmasıdır, kendi kendini yönetmesidir.

41. Soru: Demokratik Özerklik ile Demokratik Konfederalizm arasında nasıl bir bağ bulunmaktadır?

Demokratik Özerklik, Demokratik Konfederalizmin devletle uz-

laşma halidir. Demokratik Konfederalizm kendi içyapısında da çeşitli grup ve toplumsallıkların özerkliğini esas alır. Bu nedenle demokratik özerklik, demokratik konfederalizmin belkemiği veya ana politikasıdır denilebilir. İnsanlık tarihinin temelde konfederal yapılar tarihi olduğunu ifade ederken, biraz da bunu kastediyoruz. Devletçi uygarlık karşıtı toplumların ana eğilimi konfederalizmdir.

Bu eğilim günümüzde de kendini çok güçlü ve çeşitli şekillerde hissettirmektedir. Tarih boyunca kentler, köyler, kabile ve kavimler, merkezi devlet ya da devletler karşısında özerkliklerini korumaya çalışmış ve bunun mücadelesini yürütmüşlerdir. Ulus-devletin oluşum sürecinde başta İtalya ve Almanya'da olmak üzere pek çok kentin direnişi bu temeldedir. 20. yüzyılın ulusal kurtuluş hareketleri dahi, sonradan saptırılmış olsa bile esasen ulusların özerkliği ya da demokratik ulus mücadelesi şeklinde gelişmiştir. İbrani kabilesinin 3500 yıllık mücadelesi bir demokratik özerklik mücadelesidir. Hıristiyanlık ve İslam dinlerinin imparatorluk sistemlerine dönüşmeleri karşısında ortaya çıkan pek çok mezhep, çeşitli toplumsal kesim, aşiret ve kavimlerin özerkliklerini koruma mücadelesidir, bunun somut ifadesidir. Günümüzde yerel yönetimler alanında gündeme gelen kent özerkliklerinin temelinde de böyle bir tarihsel arka plan bulunmaktadır. Demokratik özerklik, demokratik-ulus ve üzerinde yaşanan ekosistemin demokratik konfederal yönetimidir.

42. Soru: Demokratik Özerklik ile Demokratik Cumhuriyetin ilişkisi nedir? Demokratik Özerklik ile Ulus-Devlet bir arada olabilir mi?

Devlet biçimleri arasında demokrasiye en elverişli olanı Cumhuriyettir. Anti-demokratik özü itibarıyla cumhuriyete en çok karşıtlık üzerinden gelişen ulus-devlet olmuştur. Ulus-devlet, kendini cumhuriyetle özdeşmiş gibi sunarken, bu gerçeği perdelemeyi amaçlar. Cumhuriyet daha çok demokrasiye açıktır. Ulus-devlet ise doğası gereği demokrasiye kapalıdır ve demokratik toplumu ortadan kaldırmayı bir varoluş sebebi olarak görmektedir. Cumhuriyetin top-

lumla ilişkileri, ulus-devlet tarzında değildir. Demokratik özerklik cumhuriyetle bir arada olabilir ama ulus-devletle uyuşmaz.

Ulus-devlet bunalım dönemlerinde rahatlıkla faşizme dönüşen, fakat normal koşullarda seyreltilmiş faşizmi de eksik etmeyen, uzlaşmaya kapalı, dönüşüme karşı dirençli, değişik siyasal görüşleri eritmeyi esas alırken, cumhuriyet tüm bunlara saygı gösterir. Ulus-devlet farklılıklar karşısında aleni bir dayatma içerisinde iken cumhuriyet nötrdür. Ulus-devlet, tekellerin toplumu yönetmede kullandıkları bileşik bir aygıt iken cumhuriyet bir koordinasyon aygıtına daha yakındır. Yerel ve bölgesel yönetimler, etnisiteler ve siyasal-kültürel oluşumlar cumhuriyet içinde yer bulabiliyorken, ulus-devlet ise tüm bunlara kapalıdır.

Bu kısa çerçevede cumhuriyet ‘devlet+demokrasi’ formülü gereği demokrasiyle uzlaşınca demokratik cumhuriyet olur. Demokratik-ulus yurttaşlarının, üzerinde demokratik anayasa ile uzlaştıkları çatıya dönüşür. Ulus-devlet, tekçi-monolitik ulus anlayışı sebebiyle çok dilli, çok etnisiteli ve çok kültürlü demokratik ulusa kapalıdır. Bu sebeple bir demokratik ulus çözümü olan demokratik özerkliğe de kapalıdır.

Farklılıklar karşısında nötr davranan demokratik cumhuriyet ise demokratik özerkliğe en açık hatta demokratik özerklik/ulus için biçilmiş kaftandır.

43. Soru: Demokratik Vatan ile Demokratik Özerklik nasıl bağdaştırılmaktadır?

Demokratik-ulus’un coğrafi karşılığı ‘Demokratik Vatan’dır. Ulus-devlet nasıl ki dayandığı etnik yapıyı her şeyin merkezine koyup diğer kimlikleri ret ve imha ederek tek tip bir ulus yaratıyorsa, aynı biçimde diğer kimlik ve kültürlerin üzerinde yeşerdikleri vatani da reddederek şoven ve ırkçı, tekelleştirilmiş bir mülk/vatan algısı oluşturur. Örneğin ‘Türkiye Türklerindir’ dendiğinde, böyle bir vatan anlayışı dile gelir.

‘Demokratik Vatan’, ‘demokratik-ulus’un üzerinde yaşadığı ortak vatanıdır. Ortak vatan sadece bir etnisitenin değil, üzerinde yaşayan herkesin vatanıdır. Dolayısıyla vatansız vatandaşlığın olamayacağı

gibi çok dilli, çok etnisiteli ve çok dinli-kültürlü vatandaşlardan oluşan demokratik ulus da demokratik vatansız olamaz.

44. Soru: Demokratik Özerklik ile Bağımsızlık arasındaki fark nedir?

Yeryüzünde bağımsız devlet diye bilinen 170'ten fazla devlet bulunmaktadır. Bu devletlerin meşru ve egemen olarak kabul edilmeleri için diğer devletler tarafından ve özellikle merkezi hegemonik güç(ler) tarafından tanınmak durumundadırlar. Aksi halde herhangi bir devlet, diğer devletler ve merkezi hegemonik güç(ler) tarafından tanınmadığı müddetçe, ne kadar bağımsız olursa olsun yaşama şansına-imkânına sahip olamaz. Bir devletin var olabilmesinin yegâne yolu; en azından bazı devletler tarafından tanınmasıdır. Buradan da anlaşılıyor ki mutlak bağımsızlık diye bir şey söz konusu değildir. Bu durumda kısmi bir bağımlılıktan bahsedilebilir. Dünyada tam bağımsız hiçbir devlet yoktur. Aksine tüm devletler karşılıklı bir bağımlılık düzenine tabidirler. Tam bağımsızlık bir hayaldir.

Demokratik özerklik kapsamında devletleşme gibi bir hedef bulunmamaktadır. Bu modelin asıl güç kaynağı, toplumun katılım ve sahiplenme düzeyidir. Toplumun kendi öz-yönetim sistemidir. Devlet sınırları içinde devlet ile karşılıklı bir bağımlılık ilişkisine sahiptir. Bu, bir anlamda toplumun devleti tanıması, kabul etmesi ama buna karşın devletin de toplumun öz-yönetim kurumlarını tanıması ve kabul etmesidir.

Bağımsızlık, demokratik özerklik penceresinden ideolojik bir olgu olarak ele alınır. Mevcut devletler öncelikli olarak kapitalist modernitenin ideolojik hegemonyasını kabul ederek var olabilirler. Bu hegemonya kabul edilmeden devlet olarak var olunamaz. Demokratik özerklik ise doğası gereği devlet ile toplum arasında hegemonik bir ilişkiyi kabul etmez, reddeder. Özü itibarıyla tüm hegemonik ilişki ve yapılanmalara kapalıdır. Demokrasi çerçevesinde ideolojik bağımsızlığı esas alır. Devlet kendi içinde ve dışında her türlü hegemonik ilişkiye açık ve hatta teşvik ederken, demokratik özerklik mo-

delinde hem içte hem de dışta her türlü hegemonik ilişkiyi reddeder. Dolayısıyla öncelikli olarak ideolojik bağımsızlık sağlanmadan ne demokratikleşme olabilir ne de özgürlük.

45. Soru: Demokratik Özerklik kapsamında ideolojilerin yeri nedir?

Demokratik Özerklik modeli, sınıflı uygarlık ve kapitalist modernitenin ideolojik hegemonyasını aşmayı, özgürleşme ve demokratikleşme için olmazsa olmaz kabul ederken, herhangi bir türden hegemonyaya ve tekele dönüşmeden toplum ve birey üzerinde tahakküm kurmaması şartıyla tüm ideolojilere açıktır. Bu açıklık aynı zamanda onun var oluş gerekçesidir. Demokratik özerklik modelinde ideolojiler barışçıl temelde, şiddete başvurmadan, özgürce ve demokratik esaslar üzerinden kendilerini örgütleyebilirler. Bu noktada demokratik özerklik modeli için evrensel insan hakları, örgütlenme ve ifade özgürlüğü gibi insanlığın ahlaki, meşru ve haklı gördüğü ölçütler esastır. Toplum, ideolojik kalıplara sığdırılabilecek bir yapı değildir. Toplumsal farklılık ve çeşitlilik her türden ideolojinin üstünde bir değer taşır. Toplumun esas güç ve zenginlik kaynağı farklılıklarıdır. İdeolojiler bu farklılıklardan sadece bir tanesidir. Dolayısıyla öncelikli olan, herhangi bir ideoloji ve onun hâkimiyeti değil, toplumun tüm değerlerinin korunup özgürce gelişiminin sağlanmasıdır.

46. Soru: Demokratik Özerkliğin Demokratik Sosyalizm ile ilişkisi nedir?

Demokratik özerklik devlet dışı özerklik olduğu gibi, demokratik sosyalizm de devlet dışı sosyalizmdir. SSCB örneğinde görüldüğü üzere devlete bulaşan sosyalizm, bir tür kolektif devlet sosyalizmine dönüşmektedir. Dolayısıyla sosyalist devlet olamaz. Ne isimle adlandırılırsa adlandırılсын devlet devlettir. Üretim araçlarının devlet/kamu mülkiyetine alınması sosyalizm olmadığı gibi, kimi bireylerin veya grupların/toplulukların mülkiyetine alınması da kapitalizm değildir. Kritik

konu anti-tekel oluşumlarıdır. Tüm devletler, ister ‘sosyalist’ veya başka bir şey olsun, her türden tekelciliğe açıktırlar. Zira devletin kendisi de bir güç tekelidir. Bu durumda anti-tekelcilik demokrasinin öncelikli il-kelerinden olmak durumundandır.

Demokratik sosyalizm, komüne dayalı demokratik konfederal bir sistemdir. Farklı terimler kullanılsa da bahsedilen demokratik sosyalizm ile demokratik konfederalizm temelde aynı süreçlerdir. Demokratik sosyalizm devleti pozitif ya da negatif olarak hedef-lemekten, kendini bir ütopya olarak geleceğe ertelemekten, günümüz demokratik uygarlık koşullarında ve devletin hemen yanı başında örgütleyen demokratik konfederalizmdir. İnsanların adil, özgür ve eşit bir dünyada yaşayabilmeleri, bir hayal olmaktan çıkartılıp gerçeğe dönüştürülmektedir. Bunun için bilimsel-teknik gelişmeler uygun zemini sunmaktadır. Üretim teknolojilerindeki devrim, yeryüzünde açlığı, yoksulluğu, işsizliği sonlandırabilecek düzeye gelmiştir. O bakımdan günümüzün acil görevlerinin başında gelen husus bunları geleceğe ertelememektir.

Demokratik sosyalizm/konfederalizm bu çabaların ifadesidir. Bu temelde demokratik özerklik, demokratik sosyalizmin (ya da aynı anlama gelmek üzere demokratik toplumun) günümüz devletli koşullarında ‘devlet (+) demokrasi’ formülü kapsamında devlet ile uzlaşmasının politik düzlemdeki adıdır.

47. Soru: Demokratik Özerklikte köy komünleri, mahalle ve kent meclisleri gibi yapıların rolü nedir?

Bahsedilen komün/meclisler demokratik özerkliğin hücreleridir. Nasıl ki bir insan tüm hücreleri ile birlikte bir bütün ise demokratik özerklik de tüm komün ve meclisleri ile bir bütündür. Onlarsız demokratik özerklik olamaz. Burada amaç örgütlü toplum hakikatine ulaşmaktır. Demokrasi kapsamında düşünce, ifade ve örgütlenme özgürlüğü böylelikle hakikate dönüşebilir. Komün ve meclisler bunun temel araçlarıdır. Bu bir zorunluluk gereği değil tam tersine bir var oluş şeklidir. Temelde toplumun tüm sorunla-

rının tartışılabileceği imkanların yaratılması ve ihtiyaçlarını kendisinin karşılayabileceği mekanizmaların oluşturulması gereğinin sonucudur.

Demokratik zerklik, doğrudan demokrasinin uygulandığı bir modeldir. Demokratik-ulus yurttaşları bu komün ve meclislerde doğrudan politika yaparak topluma katılır ve onu yeniden oluştururlar. Demokratik toplum da böyle hayat bulur.

48. Soru: Demokratik zerklik bir toplum mühendisliği faaliyetleri olarak değerlendirilebilir mi?

Toplum mühendisliği iktidar teklidir. Toplum bu temelde, halen inşa edilmeye çalışılmaktadır. Demokratik zerklik, bir toplum mühendisliği olmak bir yana, buna karşı çıkmakta ve adeta ‘bırakın toplum, olmak istediği gibi olsun’ diyerek mühendislik müdahalelerini önlemeye çalışmaktadır. Demokratik zerklik mimar/mühendis olan devlete değil, ahlaki-politik topluma dayanır ve bu toplumun öz-yönetim sistemini ifade eder.

Devlet, ulus-devlet gerçeğinde de görüldüğü gibi kendine göre bir toplum yaratmayı hedefler. Devlet için toplum her zaman denetlenmesi ve yönlendirilmesi gereken bir tehlike kaynağıdır. Bunun için her yol mubahtır. 5000 yıllık bir geçmişe sahip olan devlet bu konuda oldukça birikimlidir. Her türlü inceltiymiş yol ve uygulamadan en kaba yöntemlere kadar (sanatsal ve tüm kültürel faaliyetlerden savaş, soykırım ve faşizme varan uygulamalara kadar) geniş bir seçenekler ve pratikler manzumesine sahiptir. Böylelikle toplum adeta bir cendereye sıkıştırılır. Max Weber’in deyimiyle toplum ‘demirden bir kafese’ alınır. Bunun dışında topluma başka bir yaşam hakkı dahi tanınmaz. Demokratik zerklik tüm bu uygulamaların ve her tür toplum mühendisliğinin reddidir. Toplumun z-değerleri üzerinden yeşeren devlet dışı yönetim sistemidir.

49. Soru: Demokratik Özerklikte toplum ve birey anlayışı nedir? Birey hakları, toplumsal ya da kolektif haklar ne demektir? Bireysel ve kolektif haklar birbirinden ayrıştırılabilir mi?

Bireysel ve kolektif haklar meselesi, kapitalist modernite tarafından iktidar ve tekelleşmeyi yeniden üretecek şekilde yanıtlanıp dizayn edilmiş bir alandır. Liberalizm bir tür bireycilik ideolojisi olarak kurgulanır ve birey-toplum dengesi bireyci iktidar lehine alt-üst edilir. Burada esas amaç, iktidar tekelinin toplumu parçalama ve zayıflatma pahasına merkezileştirilip güçlendirilmesidir. Bu yaklaşım toplumsal sorunları derinleştirmiş, grup, cemaat, ulus ve sivil toplum örgütlülüğünü etkisizleştirmiştir. Ulus-devletin toplumu ‘tek tip vatandaşlardan’ meydana gelmiş bir kitle yığına dönüşürmesi bunun sonucudur.

Birey ve toplum aynı madalyonun ayrı yüzleridir. Birey olmadan toplum, toplum olmadan da birey olmaz. Ulus-devlet bu gerçekliği birbirine zıt iki kutba bölerek adeta birey ve toplumu birbirine düşmanlaştırır. Birey kendi toplumuyla vardır. Bir toplumsal varlık olan bireye kimi haklar tanıyıp toplumsal haklarını tanımamak, tanındığı iddia edilen bireysel hakların özü itibariyle tümünün gaspı anlamına gelir. Dolayısıyla ulus-devlet toplumsal hakları reddederken bireyi de toplumsuzlaştırır. Bireysel haklardan bahsederken toplumsal hakları tanımamak; ‘birey olarak Müslümanlığı yaşayabilirsin ama toplum olarak yaşayamazsın’ demektir.

Demokratik özerklik açısından bireysel ve toplumsal haklar et ile tırnak gibidir. Toplumsuz bireysel hak olamaz. Bireysiz de toplumsal haklar olamaz, uygulanamaz. Bu nedenle demokratik özerklik birey-toplum dengesine dayanan bir modeldir.

Toplumsal özgürlük olmadan bireysel özgürlük de olamaz, birey özgür olmadan da toplum özgür olamaz. Yani anne-baba ve çocuğun özgürlüğü bir bütündür. Birey-toplum denklemi bir bütündür. Bu anlamda birey toplumsuz, toplum da bireysiz, her ikisi

de özgürlüksüz ve demokrasisiz var olamaz. Buradan hareketle diyebiliriz ki demokratik özerklik özerk birey ve toplulukların özgür, eşit ve adil yaşam idealinin hayat bulduğu sistemdir.

50. Soru: Demokratik Özerklik modeli dünya toplumlarının bu tür sorunlarının çözümü ile ilgili evrensel hukuk zemininde geliştirdikleri formüllere uygun mudur? Özcesi zamanın ruhuna denk düşmekte midir?

Dünyada kabul edilmiş temel haklar ve özgürlüklerle birlikte evrensel hukuk, demokratik özerkliğe uygun bir zemin sunmaktadır. Evrensel hukuk'un demokratik muhtevası kapitalist modernitenin bir lütfü değil, binyıllara yayılmış toplumsal-demokratik direnişin yarattığı bir kazanımdır. Dolayısıyla demokratik özerkliğin en temel dayanaklarından biri budur. İkinci dünya savaşından çıkartılan sonuçlar üzerinden kendini yeniden ve barışçıl (göreceli) ölçüler doğrultusunda yapılandıran Avrupa'da pek çok özerk yapılanma, çoğunlukla bu demokratik değerlerin ürünüdür. Yerinden öz-yönetim olgusu giderek yaygınlık kazanmakta ve bu durum evrensel hukukta da yankısını bulmaktadır. Kapitalist modernitenin yerelleşmeyi kendi lehine kullanmak istemesi bu gerçeği değiştirmemektedir. Demokratik özerklik, günümüzde zamanın ruhuna en uygun öz-yönetim modelidir. Zira zaman demokratik uygarlık zamanıdır.

51. Soru: Demokratik Özerklik projesi sadece Kürtleri ve sorunlarının çözümünü mü esas almaktadır? Yoksa tüm toplumsal kesimleri ve sorunlarının çözümünü de hedeflemekte midir?

Demokratik özerklik, tüm toplumsal farklılıkların (siyasal, kültürel, ekonomik vb.) özerkliğine dayanır. Evrensel demokratik değerlere dayanan bir özerklik, gerçek anlamda tüm toplumsal sorunlara çözüm olabilir. Sorun; demokrasi (toplum) dışı yapıların tüm toplumu hedefleyen uygulamalarıdır. Çözüm de demokrasinin tüm toplumsal farklı-

lıklarıyla, farklılıkların özgünlüklerinin tanınması ve gelişiminin teminat altına alınmasıyla hayat bulabilir. Tüm farklılıkların özerkliği evrensel düzeyde demokratik değerlerle sorunların çözümünü hedeflediğinde asıl amacına ulaşır. Kendi ülkemiz gerçekliğinde demokratik özerklik, demokratik ulus çözümü olarak sadece Kürtleri değil, Türkiye-Kürdistan ortak vatanı üzerinde yaşayan tüm etnik yapılar, kimlik, kültür, cemaat ve toplum kesimlerinin sorunlarının çözümünü esas almaktadır. Bu anlamda demokratik özerkliği bir etnisite ve toplumsal grupla sınırlandırmak onun özünü çelişmektedir.

Sonuç olarak, demokratik özerklik perspektifi tüm farklılıkların, toplumsal kesimlerin temel sorunlarını çözme iddiasında olduğu gibi, Türkiye'nin en temel sorunu olan Kürt sorununu da Türkiye'nin evrensel demokratik değerleri benimsemesi temelinde çözmeyi hedeflemektedir. Bu temelde Kürt sorununun çözümünü de Türkiye'nin gerçek demokrasiye kavuşmasında görmektedir.

52. Soru: Demokratik Özerklik projesinin etnisite ve coğrafi sınırlarla ilişkisi nedir?

Etnisite ve Coğrafyayı sorun yapan ulus-devletin kendisidir. Demokratik özerklik coğrafi sınırlarla ilgilenmediği gibi kendini bunlarla da sınırlandırmaz. Halklar-uluslar arasına sınır çekmek devlet iktidarının dünya toplumlarını bölmek, parçalamak ve sınırlandırmak amacıyla geliştirdiği bir siyasettir. Devletin ulus şubelerinin egemenlikleri altındaki toplumları sınırlandırmaları ne ise, küresel devletin dünya toplumlarını sınırlandırmaları da o dur. Dolayısıyla devlet/iktidar demek sınır demektir.

Demokrasinin yönelimi, halklar arasına çekilen sınırları anlamsızlaştırmaya dönüktür. O bakımdan demokratik özerklik açısından sınırlar son derece anlamsız bölünmelerdir. Bu yapıyla sınırlara takılmaz, kendi önünde engel olarak görmez. Sınırlar demokratik özerklik için sadece bir veridir.

Demokratik özerkliğin etnisitelere yaklaşımı da bu temeldedir. Herhangi bir etnisiteye dayanmamakta ve onları sorunsallaştırmamakta-

dır. Etnik sorunlar devletin olduğu yerde yaşanır. Ulus-devletler tüm farklılıkları bir potada eritmeyi ve tek-tipleştirmeyi hedefler, homojen toplum yaratır. Tekçilik devletin karakteri ve tüm sorunların temel sebebidir. Farklı etnisiteleri çeşitli yöntemlerle tek-tipleştirmek suretiyle ortadan kaldırmak, etnik sorunların doğmasına sebebiyet verir. Tüm sorunların olduğu gibi etnik sorunların çözümü de demokrasidir. Etnik sorunun bizzatı bir devlet sorunu olduğu için demokrasi bu sorunun çözümü anlamına gelmektedir. Bu sebeple bir demokratik-ulus çözümü olan demokratik özerklik, etnisiteler arasına devlet tarafından çekilmiş sınırları da anlamsızlaştırarak onlarla çözüme dayalı ilişki kurar. Bu anlamda demokrasi, farklılıkların özgünlüğüne ve özgünlüklerin özerkliğine dayanır. Farklılıkların kendisi aynı zamanda özerkliktir. Siyasal anlamda bunun adı demokratik özerkliktir.

53. Soru: Demokratik Özerklik modelinin, dört ülke arasında bölünmüş olan Kürt toplumunun ve Kürdistan coğrafyası dışında yaşayan Kürtlerin sorunlarına yönelik çözümü nedir? Demokratik özerklik temelinde Türkiye'nin batısında yaşayan Kürtlerin yoğun oldukları yerlerde kültürel, kimliksel vb. farklılıklarından kaynaklanan hakları nasıl güvenceye kavuşturulacaktır?

AB örneğinde görüldüğü gibi ulusal sınırlar giderek anlamını yitirmekte ve resmi prosedürler dışında ciddi bir değeri bulunmamaktadır. Dört parçaya bölünmüş Kürdistan coğrafyası açısından da gelinecek nokta burasıdır. Kürtler yaşadıkları ülkelerde kendi özgün sorunlarını ancak demokratik özerklik modeliyle çözebilirler. Dolayısıyla Türkiye için öngörülen model diğer ülkeler için de geçerlidir. Amaç; içinde yaşanan ülkenin bütünlüklü olarak demokratikleşmesi ve bu temelde Kürtlerin bir halk olmaktan doğan haklarının özerklik ile teminat altına alınmasıdır.

Dört parçaya bölünmüş olan Kürtlerin ulusal birlikleri, Kürdistan Demokratik Konfederasyonu şeklinde bir modelle sağlanabilir. Bu Konfederasyon, örneklerine bugün de rastladığımız çeşitli ulus-

lar arası örgüt ve konfederasyonlara benzeyen sınır ötesi bir birlik-tir. Resmi sınırlarla ilgilenmemekte ve onu ulusal birlik açısından ol-mazsa olmaz bir sorun olarak da görmemektedir. Kürtler, kendi kültürel ve ulusal varlıklarını geliştirmek, ihtiyaç duyulan konularda işbirliği yapmak ve sorunlarını çözmek için böyle bir sınır ötesi çatı altında birleşeceklerdir. Güncel bir konu olan Ulusal Kürt Konfe-ransının temel amacı da budur.

Türkiye'nin batısında yaşayan Kürtlerin bulundukları yerlerde tüm haklarının güvenceye kavuşturulması Demokratik Anayasa tarafından sağlanacaktır. Batıda yaşayan Kürtler, demokratik özerklik çerçevesinde anadilde eğitim yapabilecek, kültürel varlıklarını koruyup özgürce ge-liştirebileceklerdir. Tüm bu süreçlerde dayanak-çerçeve demokratik bir anayasaya sahip 'Demokratik Cumhuriyet' rejimi olacaktır.

Sonuç olarak 'Demokratik Özerklik' kapsamında Türkiye'nin ister doğusunda-batısında ister kuzey ya da güneyinde, nerede olursa olsun tüm etnik, kültürel, sosyal ya da dinsel farklılıklar özgünlüklerini öz-gürce yaşayıp geliştirme hakkına sahip olacaklardır. Kürtler, Türkler, Araplar, Lazlar, Çerkezler, Yahudiler, Asurî-Süryaniler, Ermeniler vs. tüm kimlik ve kültürler bu toprakların asli sahipleri olarak bu ülkenin her yerinde özgünlüklerinden doğan en temel haklarını kullanıp gelişt-irme imkânına her zaman sahip olacaklardır. 'Demokratik Özerklik' bu anlamda tüm özgünlüklerin özgürlük rejimidir.

4. BÖLÜM:

DEMOKRATİK ÖZERKLİK PROJESİNİN BOYUTLARI Hukuki Boyut:

54. Soru: Türkiye için yeni bir Anayasa neden gereklidir?

Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşundan beri sivil, halkçı ve toplumsal gerçekliklere uygun bir anayasa yapamamıştır. Anayasalar, ortak bir vatan üzerinde yaşayan tüm toplumsal kesimlerin, kültürlerin ve yurttaşların gerçekleştirdiği bir ‘Toplumsal Sözleşme’ niteliğindedir. O ülkenin yönetim biçimi, yurttaş-devlet ilişkileri, yurttaşların hak ve özgürlükleri anayasada açıkça ifade edilir ve yurttaşların devletin (kamuunun) lehine üstlendikleri yükümlülükleri demokratik ilke ve yöntemlerle ortaya koyar ve kamu gücünün kullanımının sınırlarını net bir şekilde belirler.

Bu çerçeveden bakınca Türkiye’nin kurucu anayasası sayılan ilk anayasa 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunudur. Bu anayasa ile kurulan yeni devletin yapısı, rejimi açıklanmakta, önceki devlet yönetiminden keskin bir kopuşu ifade etmekte, kısa ve öz metinlerle genel çerçeveyi çizmektedir. Bu yönüyle farklı kimliklere kapalı olmayan, vilayetlere muhtariyet veren ve tek bir etnik kimliği referans almayan bir anayasadır. Bu açıdan bugüne dek yapılmış en olumlu ve demokratik anayasa olarak kabul edilmektedir.

1924 yılında yapılan anayasa ile yeni devletin kuruluş felsefesi terk edilmiş, ulus-devlet felsefesinin kurumlaşması için katı, anti-demokra-

tik, inkârcı ve jakoben bir anlayışla hazırlanmıştır. Bugün Türkiye’de yaşanan sorunların temelinde bu zihniyetin çok etkili olduğu açıktır.

Daha sonraki tarihlerde geliştirilen anayasalarda da olması gereken demokratik yöntemler esas alınmamış, her iki anayasa da (1960 ve 1982 anayasaları) askeri darbe sonrası, askerlerin denetiminde ve yönetiminde hazırlanmıştır. Özellikle 1980 darbesi toplumun üzerinden bir silindir gibi geçmiş ve 1982 Anayasası’nda devleti kutsayan, yurttaşların hak ve özgürlüklerini yok sayan, katı merkezîyetçi ve faşizan bir ruh egemen kılınmıştır. Bu anayasa ile Türkiye’de sorunların içinden çıkılmaz hale gelmesine neden olunmuştur. Birçok kez değişikliğe uğramasına rağmen 1924 Anayasası’nda egemen olan zihniyetin 1982 Anayasası’nda da olduğu gibi devam ettiği görülmektedir.

Bu nedenle toplumu kapsamayan, devleti kutsayan, katı merkezîyetçi ve farklılıkları yok sayan bu anayasa, toplumun sırtında bir kamburdur. Yeni toplum (demokratik toplum) modeline uygun, yurttaşların hak ve özgürlüklerini koruyan, kimliklere saygı gösteren-tanıyan, yerel ve bölgesel yönetimlere yetki devreden, her türlü ayrımcılığa engel olan, kadına pozitif ayrımcılık öngören, kültürel hakları bireysel-kolektif temelde kabul eden, düşünce, ifade, inanç ve örgütlenme özgürlüğünü güvence altına alan ‘Toplumsal Sözleşme’ hükmünde yeni bir anayasaya ihtiyaç vardır.

55. Soru: Yeni Anayasa nasıl hazırlanmalı ve temel ilkeleri neler olmalıdır?

Anayasaların birkaç çeşit yapıma yöntemlerinden söz edilebilir; bunlardan biri ‘Kurucu Meclis’ denilen, ülkenin kuruluşunda veya sonraki bir tarihte bu misyonu üstlenmiş, seçilmiş temsilciler tarafından bir anayasanın hazırlanması ve kabul edilmesidir. Bu yolla başka bir organa ihtiyaç duyulmaz, hem anayasayı hazırlayan hem de onu onaylayan tek bir yapı mevcuttur.

Diğer bir yöntem; yeni anayasa hazırlama görevinin ‘Anayasa Meclisi’ olarak adlandırılabilir ve görevi sadece bu olan bir kurul tarafından hazırlanması ve sonradan olağan usulle seçilmiş parlamentonun

onayına sunularak kabul edilmesidir. Ayrıca yürürlüğe girmesi için böylesi önemli bir düzenlemenin meşruiyeti açısından referanduma sunulması da gerekmektedir. Bu yöntemin olumlu yanı, tek görevi anayasa yapmak olan ‘Anayasa Meclisi’ zamanını ve yoğunluğunu bu çalışmaya vererek daha kısa sürede, daha objektif, ortak kimlik ve uzlaşma temelinde bir metin hazırlayabilecektir. Bu yöntemin aksayan en önemli yanı ise, hazırlanan metnin olağan yöntemle seçilmiş parlamento tarafından kabul edilmesidir. Hem temsilde adalet ilkesinin yeteri kadar uygulanamayacağı hem de büyük emeklerle hazırlanan metnin parlamento tarafından değiştirilerek kabulü veya tamamen reddi mümkün olabilecektir.

Üzerinde durmaya değer bir diğer yöntem de ‘Geniş Temsile Dayalı Kurucu Meclis’ eliyle yeni bir anayasanın hazırlanmasıdır. Olağan parlamentodan bağımsız, tüm toplumsal kesimleri kapsayan bir kurucu meclis oluşturulmalıdır. Yapılacak bir düzenleme ile yetkilendirilen ve referanduma sunularak halk tarafından da onaylanan böylesi bir ‘kurucu meclis’in birçok pozitif yönü olacaktır; öncelikle seçim sisteminden kaynaklı temsilde oluşabilecek adaletsizlikler giderilerek bütün toplumsal kesimlerin katılımı sağlanabilecektir. Yine başta kadınlar olmak üzere tüm etnisiteler, dini gruplar, sosyal farklılıklar, azınlıklar vb. bu süreçte aktif yer alırlar. Bununla paralel olarak bu meclisin önünde dokunulmaz, tabu sayılan hiçbir ön şart bulunmayacak, dar, günlük siyasi polemiklerden uzak bir yaklaşım egemen olacağından nisbeten daha rahat ve özgür çalışma imkânı bulabilecektir. Ayrıca sınırlı, süreli bir çalışma prensibi uyarınca bu meclisin belirlenmiş bir zaman diliminde çalışmayı sonlandırması mümkün olabilecektir.

Şu dönem itibarıyla olağan bir seçim sonucunda açığa çıkan parlamentonun (%10’luk seçim barajı, temsilde ciddi bir adalet sorunu, eksikliği yaratmakla birlikte) geniş temsiliyet iddiasıyla yeni bir anayasa yapma sorumluluğuna talip olduğunu görüyoruz. Parlamento çatısı altında bulunan 4 siyasi partinin eşit üye sayısı ile temsil edildiği bir ‘Anayasa Uzlaşma Komisyonu’ eliyle bu çalışma yürütülmekte ve kararlar oybirliği ilkesine uygun olarak alınmaktadır. Bu yöntemin başarılı olup olmayacağını hep beraber göreceğiz.

Sonuç olarak tüm toplumsal kesimlerin demokratik ve çoğulcu bir anayasa beklentisi mevcuttur. En temel, demokratik değerleri benimsememiş bir anayasanın bu koşullarda toplum tarafından kabul edilemeyeceğini rahatlıkla belirtebiliriz. Ulus-devlet zihniyetinin aşıldığı, toplumsal kimlik ve kültürel değerlerin tanındığı, yerel yönetimlerin güçlü tanımlandığı ve yetkilendirildiği, devletin merkezi yetkilerinin sınırlandırıldığı, devlet yapısının Âdem-i Merkeziyetçilik ilkelerine göre yapılandırıldığı bir anayasa, demokratik değerlerle yorumlandığında sonuç alabilecektir.

56. Soru: Demokratik Özerkliğin ‘Yeni Anayasa’da yeri nedir? Nasıl olacaktır?

Öncelikle yeni anayasada ulus-devlet mantığı, tekçi zihniyet tüm kalıntıları ile ortadan kaldırılmalıdır. Devletin yapısı bu temelde âdem-i merkeziyetçilik ilkesine uygun olarak şekillendirilmelidir. Yine yurttaşlık hukuku evrensel boyutta ve yurttaş eksenli ele alınmalıdır. Buna paralel olarak merkezi organlar bir iş ve rol paylaşımı esasına göre sadece koordine eden bir mekanizma haline getirilmelidir. Yeni anayasanın yasama, yürütme ve kamu yönetiminin düzenlendiği bölümde ülkenin kültürel, inançsal, dilsel vb. farklılıkları, sosyo-ekonomik gelişmişlik farkları, coğrafik ve kültürel özgünlüklerinin bulunduğu vurgulanmalıdır.

Merkezi yönetimin toplumun sorunlarını çözmede, bölgelerarası gelişmişlik düzeyindeki farkların giderilmesinde ve demokratik katılım açısından yetersiz olduğu bilinerek, bu coğrafyanın tarihsel ve sosyal gerçekliğine uyan, toplumsal farklı kimliklere saygılı, çok kültürlülüğü teşvik eden ve yurttaşların karar mekanizmalarında yer almasını esas alan bir anlayışın benimsendiği belirtilmelidir (bu husus anayasanın giriş bölümü denilen dibacesinde* de vurgulanmalıdır). Bu çerçevede ülkenin coğrafik, tarihsel, kültürel, sosyo-ekonomik özgünlükleri dikkate alınarak bölgelere ayrılması ve bu bölgelerde yaşayanlar eliyle seçilecek kişilerden oluşan bölge yönetimleri ku-

** Bir metnin giriş kısmı, başlangıç kısmı veya yazılış gerekçelerinin olduğu ön sunum. (ed. notu)*

rulmasının uygun olduğu belirtilmelidir. Bu hususun üniter devlete aykırılık teşkil etmediğı de belirtilebilir.

Anayasa sade ve temel kavramlara yer vereceğı için bölge yönetimlerine ilişkin genel vurgular yapar. Merkezi organlarla bölge yönetimlerinin ilişkilerine değinir, bölge yönetimlerinin yetki ve görevlerinin çerçevesini belirler, tüm bölge yönetimleri için geçerli olacak ilkeleri tespit eder ve bunu yasama, yürütme ve kamu yönetimi ana başlığı altında ayrı bir bölüm olarak ele alır. Yine bölge yönetimlerinin birbirleri ile ilişkilerine, bölge yönetimlerinin uluslar arası kurum ve örgütlerle ilişkilerine dair sınırlandırıcı olmayan bir çerçeve çizer. Bölgesel yönetimlerle alt birimler arasındaki ilişkiye aşırı hiyerarşik olmayan, karşılıklı hak ve yükümlölüklerini belirleyen bir tanımlamaya gidilmelidir.

Merkezi organlara karşı bölge yönetimlerinin (yerel yönetimlerin) özerkliğini vurgulayan, buna anayasal güvence getiren (mali, siyasi, idari özerkliklerini tanıyan), merkezin denetiminin sınırlarını açıkça tespit eden, vesayet ilişkisine izin vermeyen amir hükümler konulmalıdır. Yine bölgesel yönetimlerin genel karakterini, sayısını, kurulma yöntemlerini, seçim sistemini, ilkelerini belirler ve bunların çerçevesi dik-kate alınarak yasal düzenlemelerle uygulama yapılmasını anayasa hükmü haline getirir. Bunlara aykırı hareket etmenin yaptırımlarının ve bunun için hangi mekanizmaların öngöröldüğü vurgulanarak uygulamada ortaya çıkabilecek sorunlara karşı ne gibi kanuni yollar öngöröldüğü ifade edilmelidir. Bu ilkelere uygun olarak düzenlemelerin, kanunların hazırlanacağı hususu belirtilmelidir.

57. Soru: Yeni Anayasa'nın etnik, kültürel, dinsel vb. toplumsal gruplara yaklaşımı nasıl ve hangi temelde olmalıdır?

Mevcut Anayasa katı-merkeziyetçi olmasının yanı sıra ulus-devlet anlayışının en kötü ve katı ifade tarzına sahiptir. Başından sonuna dek tek millet, tek devlet vurgusunun baskın olduğı, farklı etnisite, inanç ve kültürleri yok sayan, diğeri tüm kimlikleri Türk-Sünni-Hanefi (egemen erkek) kimliği altında asimile etmeyi amaç-

layan bir anlayışın tezahürü niteliğindedir. Bu açıdan tarihsel mirasını devraldığı Osmanlı Devleti'nin bile gerisindedir.

Bu nedenle Yeni Anayasa yapılırken ülkenin tarihsel ve coğrafik gerçeklerine uygun olarak çok kültürlülüğe, çok kimlikliliğe vurgu yapılmalı, devlet odaklı değil birey ve toplumu esas alan bir anlayışla kaleme alınmalıdır. Yine Anayasa'da baskın olan devletin ideolojisi (Kemalizm vb.) terk edilmeli, tüm düşünce ve siyasi görüşlere eşit mesafede olmalıdır.

Yine önemli bir husus vatandaşlık tanımıdır. Mevcut Anayasa'nın 66. maddesinde; "Türkiye Cumhuriyetine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür" belirlemesi bu açıdan çarpıcı bir örnektir. Mutlak suretle bu tanım değiştirilmeli, vatandaşlık tarif edilirken ülkenin çok kimlikli yapısına, çoğulculuğuna atıf yapılarak ayırım gözetmeksizin tüm vatandaşların eşitliği vurgulanmalıdır. Vatandaşlık tanımı bu anlamda tarafsız ve pozitif olmalıdır.

Burada alınması gereken tedbirlerden biri de taraf olunan uluslar arası sözleşmelerin iç hukukta uygulanmasının sağlanmasıdır. Özellikle Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi vb. uluslararası örgütlerin, hak ve özgürlükleri düzenleyen tüm sözleşmeleri, çekincesiz olarak kabul edilmeli ve Anayasa'da bu sözleşmelerin eksiksiz uygulanması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Bir konu anayasada ifade edilmişse, kullanımı ve etkili yaptırımlara bağlanması mümkün olacaktır. Bu nedenle 'kültürel haklar'ın anayasada temel hak ve özgürlüklerin yanında ayrı bir başlık olarak ifade edilmesi gerekmektedir. Bu başlık altında ayrıntılı olarak haklar yer almalı, güvenceye kavuşturulmalıdır. Bu sağlınırsa, kimliklerin tanınması ve buna bağlı sorunların çözümünde önemli bir gelişme kat edilecektir.

Din ve vicdan hürriyeti açısından anayasada özel vurgular yapılmalı, laiklik ilkesi gereği devlet dini alandan çekilmeli ve tüm dinlere, inançlara-inançsızlara eşit mesafede durulmalıdır. Somut olarak Diyanet İşleri Başkanlığı kaldırılmalı ya da özerkleştirilmelidir.

Yine anadilde eğitim bir hak olarak anayasada yer almalıdır. Mevcut Anayasa'nın 42. maddesi buna engeldir. İmzalanan uluslararası sözleşmelere konulan çekinceler anayasa uyarınca kaldırılmalı ve bu hak

güvenceye alınmalıdır. Anadilde eğitim parasız olmalı ve bölgesel yönetimlerin bu konuda yetkilendirilmesi sağlanmalıdır.

58. Soru: Kürt sorunu yeni ve demokratik bir anayasa ile çözülebilir mi? Bu temelde demokratik anayasal çözümden ne kast edilmektedir?

Kürt sorunu yüzyılı aşkın bir süredir varlığını sürdürmektedir. Sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik vb. birçok boyutu bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti kurulurken Kürtlere verilen sözler/vaatler yerine getirilmemiş ve bunun için özgürlükleri ve talepleri için Kürtler sürekli bir mücadele içinde olmuşlardır. Bu nedenle vefa ilkesi gereği 1924'te ödenmeyen ve bugüne değin de ödenmekten kaçınılan borcun, yani verilen taahhütlerin yerine getirilmesi gerekmektedir. Bir nevi 1921 (Teşkilat-ı Esasiye Kanunu) Anayasası'nın ve 10 Ocak 1922 'Kürt Özerklik Yasası'nın güncellenmesi istenmektedir. Kürtler açısından bu 'Statü'dür. Başta D.T.K. (Demokratik Toplum Kongresi) olmak üzere Kürtlerin ortaya koyduğu taleplerin çok önemli bir bölümü anayasa değişikliği ile mümkündür. Anayasanın demokratik ve özgürlükçü bir ruhla hazırlanması tek başına sorunu çözmez de çok önemli oranda ilerleme sağlayacaktır. Hem rejimin karakterini belirlemesi hem de çıkarılacak yasaların bu ruh ve prensiplere uygun olma zorunluluğu, zincirleme bir etki yaratacaktır. Yani bu işin olmazsa olmazı ve ilk adımı anayasal değişiklikler olmaktadır.

Türkiye'deki sorun, mevcut Anayasa'nın hak ve özgürlükleri tanıma bir tarafa, dili, zihniyeti nedeniyle adım atmayı dahi engelleyici bir misyon üstlenmiş olmasıdır. Bu anayasa ile bırakalım Kürt sorunu gibi devasa bir meseleyi çözmek, en basit demokratik, insani hakları bile kullanmak mümkün değildir.

Bir diğer önemli mesele de seçimlerde adil bir temsiliyeti engelleyen seçim barajı uygulamasıdır. Bu uygulama (%10) 1982 Anayasası ile 'Yönetimde İstikrar' gerekçesiyle getirilmiştir. Yeni Anayasa'da bu baraj kaldırılmalı ya da alternatif uygulamalar geliştirilmeli, temsilde adalet mutlaka sağlanmalıdır.

Şu anki anayasa demokratik katılımı engelleyecek hükümler içermektedir. Toplumsal barışın sağlanabilmesi için, parlamentonun diğer ülke örneklerinde olduğu gibi yasal düzenleme yapabilmesi için Anayasa'nın buna cevap verecek bir anlayışla kaleme alınması gerekmektedir.

Yine anayasa ile getirilecek yeni mekanizma ve kurumlar aracılığıyla bir denetim mekanizması öngörülmelidir. Özellikle geçmişle yüzleşme ve hakikatleri araştırma amacıyla anayasal organlar oluşturulması önemlidir. Benzer şekilde oluşturulacak kurullar eliyle, anayasanın tanıdığı hak ve yetkilerin kullanımı güvence altına alınmalı ve buna aykırı tutumlar ve mevzuattaki düzenlemelerin yeni anayasaya uygun hale getirilmesi için yaptırım gücü teslim edilmelidir. Kamu denetçisi (Ombudsman) gibi İskandinav ülkelerinde uygulanan eşitlik, ayrımcılık, hak ve özgürlüklerin kullanımı vb. konularda tam yetkili, kamu gücüne karşı yurttaşları koruyan mekanizmalar öngörülebilir. Bu mekanizmalara bireysel ve grupsal başvuru hakkı verilmelidir.

Buna benzer düzenlemeler ve demokratik esaslara uygun, yurttaş ve tüm toplumu merkezine koyan, çok kimlikli ve çok kültürlü yapıyı tanıyan, merkezde biriktirilmiş yetkileri yerellere yayan-dağıtan, her türlü vesayete son veren bir anayasa birçok sorunu ortadan kaldıracığı gibi Kürt sorununda 80 yıllık bir düğümün de çözümünü geliştirebilecektir.

59. Soru: Demokratik Özerk bölgelerin yargı yetkisi olacak mı? Olacaksa sınırı nereye kadar olacak?

Özerk yönetimler birbirinden farklı yönetim ve içeriklere sahiptir. Kimi özerk yönetim örnekleri federasyona yakın, hatta ondan öte yetkilere sahip olabiliyorlar. Bu tarz özerk yönetimlerin 'yargı' yetkisi de mevcuttur. Hatta belli merkezi konular hariç tüm yargı yetkisi özerk yönetime ait olabiliyor. Mahkemelerin kuruluşu, görevlendirmeler, temyiz mahkemesi özerk yönetimin inisiyatifinde olabiliyor. Bu açıdan önemli ve özgün örnek İspanya'dır. Özerk yönetimlerin yüksek mahkeme dahil yargı kurumları mevcuttur. Anayasa Mahkemesi denetiminde kendi yargısal kararlarını verebilmektedir.

Bu yönden ele alınınca demokratik özerk yönetimlerin yargı boyutunun olması gerektiği görülmektedir. Hem geçmiş örnekler dik-kate alındığında hem de güncel gelişmelere bakıldığında belli merkezi konular dışında tüm inisiyatifin yerellere devredildiği görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önce uzun süre Osmanlı devleti döneminde Kürdistan özerk bir şekilde yönetilmiştir. Bölgede görev yapan kadılar buna örnek olarak verilebilir. Yine AB uyum yasaları çerçevesinde bölgesel temyiz mahkemesi işlevi görecek olan ‘Bölge İstinaf Mahkemeleri’ kurulmuştur. Artık bölgelerdeki davaların önemli bir bölümü yargıtaya gönderilmeyip Bölge İstinaf Mahkemeleri’nde incelenip karara bağlanacaktır. Amed’de de Bölge İstinaf Mahkemesi kurulmuş ve binası da AB fonlarından maliyeti karşılanıp inşa edilmiştir. Yani şu an ki uygulamada bile bölge yüksek mahkemesi mevcuttur ve sadece Amed’deki değil, komşu illerin ve bölgedeki diğer mahkemelerin de dosyaları buraya gelip incelenecek ve karara bağlanacaktır. Bu sistem merkezi yargı kurumları ile de uyumludur. Tüm özerk bölgelerdeki anlaşmazlıkların (esaslı olanlar) çözüm mercii olarak -son kararı vermek üzere- Anayasa Mahkemesi yetkili olacaktır. Nasıl ki AİHM bir temyiz mahkemesi olarak işlevli ise, buna benzer iç hukuk mekanizmaları da oluşabilir.

Bu konuda Katalan Anayasa’sı esas alınabilir, oradaki düzenlemeye benzer bir yapılanmaya gidilebilir. Şöyle ki Özerk Bölge Yargı’sı şu hususlara bakabilir:

1-Tüm sivil davalar (medeni hukuk, eşya hukuku, borçlar kanunu, aile davaları, ticari anlaşmazlıklar, arazi davaları vb.)

2-Merkezi yargı kurumlarının yetkisi dışındaki tüm ceza davaları (Anayasa ve yasalara aykırı suçlar, gümrük, kaçakçılık, ulusal güvenlik vb. suçlar hariç tüm ceza davaları)

3-İdari davalar; Bölge meclisi veya Özerk Bölge Yürütme heyeti kararları, bölge sınırları içindeki yerel-idari makamların karar ve işlemlerinin yargısal boyutu, illerdeki idari mahkemeler ve bölge idare mahkemesi eliyle yürütülür.

4-Yukarda belirttiğimiz ‘Bölgesel Yüksek Mahkeme’ işlevi ile do-

natılmış Bölge İstinaf Mahkemesi; hem temyiz incelemesi yapmak hem de yargı organları arasındaki uyuşmazlıkları çözmek üzere yetkili olmalıdır.

Bunun dışında Anayasa’da belirlenmiş konular için ve bölgesel yönetimlerin aralarındaki ihtilafların çözümü için Anayasa Mahkemesi görev alır. Yine devlete karşı işlenen suçlar için merkezi yargı kurumları kurulabilir.

Özerk bölgelerde kurulacak mahkemelerde görevlendirilecek tüm personeller (hakim ve savcılar dahil) bölgesel organların katılımıyla kararıyla hayata geçirilmelidir. Katalanya’daki gibi Bölge Yüksek Mahkeme Başkanlığı ve bölgesel yönetim sınırları içerisinde görev alacak bir bölge mahkemesi başsavcılığı kurulmalıdır. Başsavcı, yargı genel kuruluna veya bölge meclisi tarafından seçilebilir. Bölge sınırları içerisinde yukarıda belirtilen konular için yetkilendirilmiş bir savcılık kurumu merkezi devletin yetki alanındaki işlemlere bakamayacaktır.

Sonuç itibarıyla özerk bölgelerde merkezden devredilen yetkiler kapsamında işlev görecektir olan bölgesel yargı kurumları, yerel yönetimin güçlendirilmesi anlamına da gelecektir.

60. Soru: Yargı kararları Demokratik Özerk bölgelerde kimler tarafından uygulanacaktır?

Özerk bölge sınırları içinde yargı yetkisinin özerk bölgeye ait olduğu ve hatta olmadığı uygulamalarda bile özerk yönetime bağlı güvenlik gücünün (polis-zabıta) oluşturulması doğaldır. Kolluk gücü denilen bu yapılanma iki işlev üstlenir; birincisi genel anlamda asayiş olarak ifade edilen kamu güvenliği, toplumun hak ve özgürlüklerini güvenceye alan kolluk gücü, diğeri de tamamen yargı faaliyetinin bir parçası olan ‘adli kolluk’ hizmetleridir. Şu an Türkiye uygulaması karma bir işlev üstlenmektedir. Hem genel asayiş hizmetleri hem de adli kolluk işlevi tek elden yürütülmektedir. Bu konu en fazla tartışılan konulardan biridir ve adli kolluğun oluşturulması yönünde hazırlıkların da yapılmakta olduğu biliniyor.

Yine bununla bağlantılı olarak Türkiye uygulamasında kırsal-kent

ayrımı da mevcuttur. Şehir merkezlerinde polis teşkilatı görev alırken, belde ve köylerde jandarma görevlidir. Yani nüfusun önemli bir bölümünü oluşturan şehirlerde polis, coğrafyanın neredeyse %80'ini oluşturan kırsal bölgelerde de jandarma yetkilidir. Bu durum sık sık uygulamada sorunlara sebep olmakta ve o günkü konjonktüre ve siyasi iktidarın tercihlerine göre güç dengesi değişmektedir.

Tüm bunların yarattığı kaosu ortadan kaldırmak, yurttaşın kendi ihtiyaçlarına daha uygun olan ve toplumda huzuru sağlamak, hak ve özgürlüklerin güvenceye alınması için yeni bir düzenleme yapılmalıdır. Bugün birçok ülkede yönetim biçimi farklı bile olsa kolluk, farklı başlıklar altında iş bölümü ayrımına göre örgütlendirilmiştir. Dolayısıyla devletin sınırları içerisinde anayasanın ve yasaların çizdiği çerçevede işlevlendirilecek merkezi bir kolluk kurumuna ihtiyaç duyulmaktadır. Bunların görevi ve yetki sınırları açıkça belirtilmeli ve özerk bölge sınırları içerisindeki hukuki statüleri, o bölge yönetiminin de katılımı ve eşgüdümüyle belirlenmelidir.

Yine oluşturulacak adli kolluk kurumu ile yargısal konularda görevlendirilmiş, münhasıran bu amaca hizmet eden kolluk oluşturulmalıdır. Bu kurum merkezi devlette ve özerk bölgelerde eşgüdüm-işbirliği esaslarına göre çalışma yürütmelidir. Özerk bölge sınırları içindeki kolluk gücü, o bölgenin yargı kurumunun emrinde ve denetiminde olmalıdır. Çalışacak personel, örgütlenme ve çalışma esasları özerk yönetim tarafından belirlenmelidir.

Demokratik özerk bölgelerin sınırları içinde özerk yönetime bağlı kolluk gücü oluşturulmalıdır. Bunun için İspanya/Katalonya örneği önemlidir, örnek alınabilir. Bu kolluk gücünün görevleri şöyle sıralanabilir;

1-Kişilerin ve mülklerin korunması, yasa, karar ve bölge meclisinin, il meclislerinin, ilgili kurumların kararlarının uygulanmasını temin etmek (düzeni korumak),

2-Özerk yönetimin bina, tesis vb.nin korunması,

3-Özerk yönetim tarafından kendisine verilen görevleri yapmak.

Bu kolluk kuvvetlerinin kullanımı, personel yapısı, görev dağıtımı tamamen özerk yönetimin inisiyatifinde olmalıdır. Merkezi devletin kont-

rolünde olan limanlar, hava limanları, kıyılar ve sınırlar, gümrüklerin korunması, yabancılarla ilgili işlemler, uluslar arası kaçakçılık vb. konularda yetki, merkezi yönetimin kolluk kurumunda olmalı, başlıklar sayılarak belirlenmeli, bunun dışında kalan tüm konularda görev ve yetki özerk yönetime bağlı kolluk gücünde olmalıdır.

Uygulamada sorun çıkmaması veya gelişebilecek yeni durumlara karşı tedbir alınması amacıyla hem merkezi hükümetten hem de özerk yönetimlerden seçilecek üyelerden oluşacak bir ‘güvenlik konseyi’ kurulabilir. Merkezi hükümete bağlı kolluk birimleri, yargı polisi, özerk yönetimlerin kolluk güçleri arasındaki koordinasyon ve işbölümü bu güvenlik konseyi tarafından sağlanabilir.

Sonuç olarak bölgesel yönetimlerin sınırları içinde ve özerk yönetimin emri-denetiminde kolluk gücü hem yargının (mahkeme, savcılıklar, icra daireleri vb.) kararlarını yerine getirecek (adli kolluk/yargı polisi), hem de özerk bölge yasalarının, tüzük, yönetmelik, ilke kararlarının uygulanmasını, yurttaşların hak ve özgürlüklerinin korunup savunulması, düzenin devamının temini gibi görevleri üstlenecektir.

Siyasi Boyut:

61. Soru: Demokratik Özerklik projesinin herhangi bir etnisite ve sınırlarla ilişkisi var mıdır? Şayet yoksa özerk bölgeler nasıl oluşacaktır?

Türkiye toplumu Türk, Kürt, Arap, Ermeni, Yahudi ve birçok ulus ve azınlıklardan oluşan bir nevi bir uluslar ulusudur. Fakat kuruluşu itibarıyla bir ulus-devlet olarak tüm bu farklılıkları eritmek suretiyle homojen bir ulus yaratma çabasına girilmiştir. Hâlbuki Türkiye tüm bu farklılıklarıyla birlikte zengin bir kültürler mozağıdır. Türkiye’nin etnik-dinsel ve kültürel farklılıkları ülkenin tüm coğrafyasına yayılmış bulunmaktadır. Özellikle Kürtler tarihsel olarak Kürdistan diye adlandırılan kendi coğrafyalarında yoğunlukla olarak yaşasalar da, günümüzde neredeyse üçte birinin Türkiye’nin diğer bölgelerinde yaşadıkları bilinmektedir. Dolayısıyla Türkiye’nin

tüm farklılıkları için ayrı bir coğrafiik sınır çizmek mümkün değildir. Demokratik Özerklik projesi bu anlamda tek başına herhangi bir etnisiteye ve coğrafiik sınırlara dayanmadan bir bütün olarak Türkiye'nin demokratikleşmesini hedeflemektedir.

Buna göre; coğrafiik, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel olarak birbirine komşu olan illerden oluşan özerk bölgeler öngörülmektedir. Birbiriyle ekonomik bağları güçlü olan, sosyal veya kültürel olarak birbirine yakın olan ya da coğrafiik açıdan ulaşım ve bağlantı yolları fazla olan birkaç kentten oluşan özerk bölgelerin oluşumu mümkündür. saydığımız özelliklerin hiç biri olmasa bile demokrasi gereğince bölgelerin oluşumunda esas alınması gereken kriter kent-il halkının onayıdır. Böylelikle merkez ve iller arasında oluşacak olan özerk bölgeler, her açıdan Türkiye'nin katılımcı, demokratik bir yönetim sistemine ulaşmasına olanak sağlayacaktır. Bu kapsamda Kürtlerin de yoğunluklu olarak yaşadıkları bölgede, tarihi olarak üzerinde yaşadıkları coğrafyanın ismiyle anılan (Kürdistan) bir bölgeyi oluşturmaları doğaldır. Zira bölge isimleri ancak bölge halkı tarafından belirlenebilmelidir.

62. Soru: Demokratik Özerk bölgelerin yasama meclisi ve yürütme organı olacak mı?

Demokratik Özerklik kapsamında bütün Türkiye için bölgesel meclisler ve onların yürütme organlarının seçimler yoluyla oluşturulması öngörülmektedir. Türkiye'nin demokratikleşmesi için siyasi ve idari yapısında bir reforma gitmesi büyük önem arz etmektedir. Katı merkezizetçi bir yapılanmayla Türkiye'nin gidebileceği bir yer kalmamıştır. Ankara'dan Trakya'nın en ücra köşesindeki insanların sorunlarının çözülemediği ortadadır. Yine Rize'nin herhangi bir yerinde yaşayan yurttaşların da Ankara'yı herhangi bir biçimde denetleyemediği (seçimler hariç) bilinmektedir. Ayrıca katı ulus-devlet yapılanmasının Türkiye'nin zenginlikleri olan etnik, dinsel, mezhepsel, dilsel ve kültürel tüm farklılıklarının kendilerini özgürce yaşatıp geliştirebilmelerinin önünde engel olduğunu da biliyoruz.

Demokratik Özerklik projesi, Türkiye'nin siyasi ve idari yapı-

lanmasından kaynaklı sorunlarının çözümü ve Cumhuriyetin gerçek kimliği olan demokratik bir hüviyete kavuşması için önerilen bir modeldir. Bu biçimiyle toplumu yöneten değil, toplumun kendi kendini yönetmesini sağlayan bir sistem oluşturmayı hedeflemektedir. Böylece merkezi yapıyı demokrasiye duyarlı hale getirirken, toplumun doğrudan ve nitelikli katılımını öngören, yasama görevini yerine getiren bir meclise kavuşturur. Bölge halkı tarafından seçilen bölge meclisleri aynı şekilde seçimle işbaşına gelen yerel hükümeti onaylamak ve faaliyetlerini denetlemekle yükümlü olacaktır.

63. Soru: ‘Demokratik Özerk Kürdistan’ın siyasal partiler sistemi nasıl olacak? Bu bölgenin parlamentosunun Türkiye meclisinin oluşumunda bir rolü olacak mı?

Demokratik Özerklik; merkezi, bürokratik, tekçi devlet mekanizmasının ve ona yön veren milliyetçi zihniyetin reddi, çoğulcu, demokratik, eşitlikçi ve dayanışmacı anlayışın siyasete hakim kılınmasını hedeflemektedir. Siyasetin farklı renklere ve seslere açılması, halkın tabandan siyasete çekilerek, siyasetin öznesi haline gelmesi yoluyla, siyasetin çekim ve çözüm gücüne ulaşılması hedeflenmektedir. Temsiliyete ve liderler sultasına dayalı dört yılda bir sandığa gitmenin demokrasi olmadığı ve halkı siyasetten uzaklaştırdığı, genel olarak kabul gören bir kanaattir. Mevcut siyasal yapıdan beslenen, ekonomik ve siyasal hegemonyasını kurmaya çalışan bir kısım siyaset rantiyecisinin dışında, demokratik siyaset beklentisi tüm ülkede hakim olmuş durumdadır.

Bu bağlamda Türkiye’nin bütünü için öngörülen demokratikleşme perspektifi kapsamında Demokratik Özerklik projesi, siyaset rejimi açısından da önemli demokratik reformlar geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu tartışmalar yürütülürken, bazı temel hususlar ya tam anlaşılamamakta ya da bilinçli olarak çarpıtılmaktadır. Öncelikle Türkiye’nin siyasal rejimi bir bütün olarak ele alınmalı ve anti-demokratik yönlerden arındırılmalıdır.

Türkiye’nin demokratikleşmesi kapsamında geliştirilmek istenen özerk bölgelerin özgünlükleri ve farklılıkları elbette olabilir, fakat bu

farklılıklar demokratik birer zenginliğimiz olarak ele alınmalı ve bir ayrışma nedeni değil, daha demokratik bir ülkede birlikte yaşamının temeli haline getirilmelidir. Bu temelde bölgesel partiler olabileceği gibi, tüm ülke çapında faaliyet yürüten siyasi partiler elbette olacaktır. Yanısıra ülkenin tüm bölgelerinde geçerli olan demokratik bir siyasal partiler ve seçim sistemi olmalıdır. Bu hususta İspanya'nın son 30 yıllık siyasal yaşamı önemli bir örnek oluşturmaktadır. İdeolojik ve siyasi hegemonyadan uzak, demokratik bir siyasal rejim, Demokratik Özerklik projesinin en temel hedeflerindendir. Bu kapsamda hem özerk bölge meclisleri hem de Türkiye parlamentosu için ayrı ayrı seçimler yapılır ve tüm üyeler mutlaka halk tarafından seçilir.

64. Soru: Demokratik Özerklik bağlamında yerel yönetim ve merkezi iktidarın görev ve yetkilerinin sınırı nedir?

Bu yetkilerin belirlenmesinde mantık ve kriter nedir?

Bu temelde ileri demokratik ülkelerde nasıl bir durum yaşanmaktadır?

Özerklik projesi kapsamında en çok üzerinde durulması gereken konulardan biri de merkez ile yerel arasındaki yetki paylaşımı konusudur. Liberaller bunu devletin sınırlandırılması ya da özgürlüklerin genişletilmesi biçiminde ele almaktadırlar. Burada önemli olan husus; devlet ile toplum arasında, demokratik siyaset kapsamında yeni bir sözleşme ya da görev paylaşımı olarak bu konunun ele alınmasıdır. Zira Demokratik Özerklik projesi toplumun, kendisini ilgilendiren tüm konularda karar ve uygulama gücüne kavuşturulmasını esas almaktadır. Devletin katı merkezi yapısı, tüm yetkilerin tek elde toplanması, çağdaş demokrasilerin benimsediği devlet nitelikleri değildir ve aşılmıştır. Türkiye'nin bu kapsamda siyasal ve idari olarak yeni bir sözleşmeye mutlaka kavuşturulması gerekmektedir.

Toplumun herhangi bir kesiminin veya herhangi bir özerk bölgenin tek başına üstesinden gelemeyeceği tüm işlerin, Türkiye toplumunun tümü tarafından demokratik yollarla seçtiği vekiller eliyle/yoluyla yürütülmesini sağlaması, merkezi yapının en temel iş-

evi/görevi olarak belirlendiğinde, demokratikleşmede önemli bir adım atılmış olacaktır. Tüm bölgelerin kendilerini ilgilendiren konularda söz ve karar sahibi olduğu, yine demokratik birlik çerçevesinde tüm bölgelerin ortak işlerinin merkez tarafından yürütülmesi üzerinde hemfikir olmak, bir diğer önemli kriterdir.

Demokrasiyi kendisine kible olarak belirleyen tüm üniter devletlerin genel uygulamaları da bu doğrultuya işaret etmektedir. Batı demokrasilerinde çoğunlukla dış ilişkiler, savunma ve maliye gibi genel faaliyetler merkez tarafından yürütülürken, eğitim, sağlık, ulaşım, imar vb. işler yerel yönetimler tarafından yürütülmektedir. Ayrıca adalet ve iç güvenlik işleri de önemli oranda bölgesel yönetimlere devredilmek suretiyle ortak yürütülmektedir. Her ülkede özgün yanlar olsa da genel eğilimin bu çerçevede geliştiğini belirtmek mümkündür.

65. Soru: Demokratik Özerk bölgelerde meclis ve köy komünlerinin yeri ve rolleri nedir?

‘Öncelikle meclis veya komün gibi topluluklardan anlaşılması gereken, toplumun her alanında işlevsel olan insan gruplarıdır. Örneğin bir köy eğer komün şartlarını taşıyorsa bir komün veya topluluk olduğu gibi, bu tanıımı mahalle veya kent düzeyine kadar da taşırayabiliriz. Bir kooperatif, fabrika, vakıf, dernek, sivil örgütlenme de komün olabilir.’

Demokratik özerklik projesinin özünü demokratik siyaset oluşturur. Bu nedenle doğal dayanışma ve ortaklaşmanın en küçük yerleşim birimi olan köylerden başlayarak sokak, mahalle ve kentin tüm demokratik sivil toplum örgütlerinin doğrudan katılımını öngören kent meclislerine kadar var olan tüm toplumsal yapılar demokratik siyasetin öznesi olarak yer alır.

Demokratik siyaset, toplumun tüm örgütlü kesimlerine dayanan bir siyaset rejimiye, en çok üzerinde duracağı husus; toplumsal dayanışma ve ortaklaşma ile kendi geleceğine yön vermektir. Kent meclisleri ve köy komünleri bunun en temel yapıtaşı ve kurumları olarak değerlendirildiğinde demokratik toplum hali yaşamsal kılınabilir.

Devletin demokratik toplumu tanınması için yetkilerinin önemli bir bölümünün özerk yerel meclislere devri ne kadar doğru ve gerekli bir adım ise, bütün özerk bölgelerde kentlerin, hatta ilçe ve köylerin etkili birer siyasal birim haline gelebilmeleri ve bu temelde demokratik toplumun inşası için kent meclisleri ve köy komünlerinin oluşumları da bir o kadar önemli adımlardır. Böylelikle demokratik siyasetin her açıdan toplumsal kurum ve birimlere dayanıyor olması, toplumun tüm sorunlarının bu meclisler ve komünler yoluyla tartışılıyor ve çözülüyor olması, demokratik özerkliğin farklılıkları esas alan ve siyaseti toplumsal kılan gerçek demokratik niteliği olarak belirlemek büyük önem taşır.

**66. Soru: Demokratik Özerklik bağlamında
azınlık-çoğunluk ilişkisi nasıl değerlendirilmektedir?
Bütün farklılıkların-azınlıkların farklılıklarından
kaynaklı doğal hakları nasıl güvenceye kavuşturulacaktır?**

Demokratik siyasal rejimler, tüm toplumsal farklılıkların (etnik, dinsel, dilsel, kültürel, mesleki, cinsi vb.) örgütlenme ve ifade özgürlüğünü esas aldığı kadar, gelişimini de doğal zenginliği olarak güvence altına alır. Türkiye'nin en temel sorunu; ülkemizdeki tüm bu farklılıkları ret ve inkar etme, onları sınırlandırıp gelişimlerini engelleme ve nihayetinde yok olmalarını sağlamak olmuştur. Merkezi otoritenin tekçi, asimilasyoncu, totaliter ve baskıcı anti-demokratik ulus-devlet zihniyetini ve siyasetini esas alan resmi ideolojinin yarattığı hegemonik yapısı, azınlıkların ya da tüm farklılıkların çoğunluk içinde erimeleri suretiyle homojen bir toplum yaratmayı hedeflemektedir. Buna karşı demokratik özerklik ise tümünden ulus-devlet anlayışını reddeder. Tüm toplumsal farklılıkların kabulüne ve özgürce gelişimine dayanan demokratik ulus anlayışını esas alır. 'Az devlet çok toplum', 'az yasak çok özgürlük' söylemi, tüm azınlıkların ve farklılıkların doğal haklarının ifade, örgütlenme ve her türlü özgürlüğünün teminatı olarak formüle edilebilir.

Demokratik ulus perspektifi; giderek daralan-daraltan, sınırlanan-sınırlayan ve tek tipleştirmek suretiyle homojenleştiren ulus-devletin tersine genişleyen, tüm toplumsal farklılıkları bir zenginlik

olarak görüp gelişmelerini sağlayan, toplumsal çeşitliliği ve renkliliği esas alan, herkese ait olan ortak kimliktir.

Türkiye'nin tüm özerk bölgelerinin farklı yanları olabileceği gibi her bölgede farklı kimlikler de olabilir. Önemli olan, yukarda dile getirdiğimiz gibi bu farklılıkların demokrasi ve özgürlük temelinde siyasal yaşama yansımalarını sağlayacak örgütlenmeler yoluyla temsil yetlerinin özgünlükleri ile birlikte yansıtılması demokrasinin gereğidir. Bu temelde farklılıklardan kaynaklı tüm doğal hakların kullanımı en temel demokratik haktır ve sınırlandırılmaz ya da engellenemez.

Kültürel Boyut:

67. Soru: Demokratik Özerkliğin kültür anlayışı-politikası nedir? Farklı kültürleri nasıl bir arada yaşatıp koruyarak gelişmelerini sağlayacaktır?

Demokratik Özerklikte kültür politikası; toplumsal yaşamın farklılığı, çeşitliliği ve zenginliğinden hareketle yaşamda homojenliğin, tek tipleştirmenin mümkün olmadığını bilir, bunu isteme ve dayatma gibi kültür kırımı içeren tek tipçi politikaların karşısında durur. Kültürel özgürlüğü tüm toplumsal değerlerin özgürlüğü olarak görmek, demokratik ulus perspektifine dayalı olarak yasal ve anayasal güvenceye kavuşturmak büyük önem taşımaktadır.

Ulus-devlet anlayışının farklı kültürleri yok sayan, öteleyen, horlayan, yasaklarla bastıran, birini diğerine üstün kılan milliyetçi, tek tipçi toplum-kırım politikalarının halklar ve kültürler arasında yarattığı çelişki ve savaşların toplumsal yaşamı nasıl bir çölleşmeyle karşı karşıya bıraktığı, toplumsal ekoloji ve uyum tahrip edilerek açılan derin yaralar, gizlenemez en temel sorunlardır.

Bunun için tüm özerk bölge ve yerelerde kültür kapsamına giren tüm toplumsal değerlerin, farklı dil ve bu dillerin eğitim-öğretim, tarih, sanat vb. tüm gelenek ve göreneklerine kadar her alanda kültürel çoğluğu esas alarak, kültürlerin birbiriyle eşitlik ve özgürlük temelinde ilişkilendirilip beslenerek zenginleşip sentezlen-

melerini temel kültür politikası olarak ortaya koymak mümkündür. Buna çok-kültürlülük de diyebiliriz.

68. Soru: Demokratik Özerk bölgelerin resmi dilleri olacak mı? Bölgelerde var olan diğer etnik, kültürel ve dinsel farklılıkların dilleri nasıl korunup geliştirilecektir? Ülkenin tümü için ortak resmi dil sorunu nasıl çözülecektir?

Kürt sorununun çözümü konusunda tartışılan en önemli hususlardan bir tanesi de dil konusudur. Zira ulus-devlet tek dil algısını egemen kılarak başta Kürtçe olmak üzere (Gayri-Müslimler hariç) diğer halkların dillerini yok saymış ve sıkı bir asimilasyona tabi tutmuştur. İleri demokrasinin egemen olduğu ülkelerde tek dillilik diye bir uygulamaya rastlamak mümkün değildir. İster üniter, ister federal olsun birçok demokratik ülke çok dillilik uygulamasını benimsemiş, kendi özgün koşullarına uygun çözümler üretmişlerdir. Örneğin İsveç üniter bir devlettir. İsveç'te İsveççe konuşulur; İsveççenin dışında parlamentoda beş (5) dil daha resmi dil olarak kabul edilmiştir. Yine İspanya'nın resmi dili İspanyolca olmasına rağmen, özerk bölgelerde Katalonya'nın resmi dili Katalancadır. Hakeza Bask özerk yönetiminin de resmi dili Baskçadır. İspanya üniter bir ülke olmasına rağmen farklılıklarını demokratik çoğulculukla bir arada tutan ve yaşatan bir ülkedir.

Bugün Türkiye'de tartışılan husus Türkçenin resmi dil olarak kalıp kalmayacağı meselesi değildir. Cumhuriyet tarihi boyunca yasaklanmış ve katı bir asimilasyona tabi tutulmuş dillerin (başta Kürtçe olmak üzere) nasıl korunup geliştirileceği ve özgürce her alanda kullanılacağıdır. Bu nedenle demokratik özerk bölgelerde yoğunluklu olarak hangi dil toplum tarafından konuşuluyorsa, o bölgenin resmi dili ya da birinci dili olarak kabul görmesi en doğal olanıdır. Aynı zamanda bir bölgede birden fazla dil resmi dil olarak kabul edilebilir. Bu durum ülkenin resmi dili olan Türkçenin öğrenilmesini ve kullanımını ortadan kaldırmaz. Önemli olan, tüm dillerin kullanıldıkları bölgelerde hem bir statü kazanmaları ve hem de hizmet ve kamu alanında kullanılmak suretiyle gelişim ve yaşamsallaşmalarının sağlanmasıdır. Zira kamuda ve yaşamın

her alanında konuşulmayan bir dilin risk altında olacağını tüm bilimsel veriler ortaya koymaktadır. Farklılıklarımızdan kaynaklanan zenginliklerimizi korumamız insanlığımızı korumamızla eş değerdir.

Türkiye bir bütün olarak kültürler mozaiğidir. Çok farklı etnisiteler, dinler, mezhepler, kültürler ve dillere sahip zengin bir yurttaşlar topluluğudur. Bütün bu farklılıkların anayasal güvence altına alınması ve korunması hem insanlık görevimiz, hem de demokratik ulus olmanın bir gereğidir. Birlik ve bütünlüğün ancak böyle korunabileceğine inanıyoruz. Farklılıklarımızı inkar yerine ulusun ortak zenginliği olarak görmek ve demokratik evrensel değerlerle harmanlanmış, çoğulcu bir bütünlük ve doğal bir kaynaşma en doğru yol olmaktadır.

69. Soru: ‘Demokratik Özerk Kürdistan’ bölgesinin eğitim dili ne olacak? Ülkenin resmi dili olan Türkçenin herkes tarafından öğrenilmesi için ne gibi tedbirler alınacak? Türkiye’nin batısında yaşayan Kürtlerin anadilde eğitim talepleri nasıl karşılanacaktır?

Bu hususta öncelikle bazı dilbilim araştırmacılarının, araştırmalarını ve bu konuda yaklaşımlarını paylaşmak, meseleyi daha anlaşılır kılacaktır.

Finlandiyalı yazar ve dilbilimci Anntti Jalava, anadilin önemini şöyle açıklamaktadır; ‘Anadilim benim derim, diğer diller ise giysilerimdir. İnsan istediği zaman giysilerini değiştirebilir ama derisini değiştiremez.’ Pedagojideki son araştırmalara göre ise çocuk daha anne karnındayken anne sesini, hareketlerini, melodileri hatta annesinin mutlu ya da üzgün olduğunu bile hisseder. Pedagoglar anadilin temelini anne karnındaki döneme kadar götürüp dayandırır ve ‘anadil, doğacak çocuğun ilk dilidir’ derler. Çocuğun asıl dille tanışması doğduktan sonraki dönemdir. Bir çocuk 7 yaşına kadar anadilini öğrenir.

Araştırmacı Hyltenstam 1996’da, Håkansson ise 2003’te yaptıkları araştırmaların sonucunda ‘6-7 yaş grubundaki çocukların 8000-10.000 sözcük bildiklerini’ tespit etmişlerdir. Bu durumda okulda başka bir dille eğitim-öğretim yaptığı zaman, bu kadar sözcük ve bilginin tümü

çocuğun kafasından silinir, kafası adeta sıfırlanır. Bu durum çocuğun birdenbire dilini ve kimliğini kaybetmesiyle sonuçlanır ve başka biri olmasının yolunu açar. Böylece kendisini, ailesini, dilini küçük görmeye başlar. Bir günde 6-7 yıllık birikimi hiç oluverir.

AB'nin, her ne kadar kendi üye ülkelerinin dilleriyle ilgiliyse de bu konuda çıkardıkları kanun çok önemsendi. AB Anayasasına (henüz tüm üye ülkeler tarafından onaylanmamıştır) anadille ilgili üç madde konuldu ki bunların her biri diğerinden önemlidir. Buna göre;

1-Dil vatandaşlığın en doğal hakkıdır ve Avrupa'da demokrasinin mihenk taşıdır.

2-Dil bir eşitlik sorunudur; kişisel ve toplumsal eşitlik.

3-Dil bir barış sorunudur, barış sorunu AB sürecinin parçasıdır. (AB Anayasası, md: 21)

Tüm bu sonuçlardan yola çıktığımızda, anadilde eğitim her halk için bir hak, devlet için de bunun koşullarını yaratmak bir görevdir. Dünyanın hiçbir yerinde kendi anadilinde eğitim yapamayan bir halk ya da etnisite yoktur. Dünyada tek dillilik uygulaması neredeyse yok gibidir. Günümüzde ileri demokrasiler kendi özgün koşullarına göre çok dilli eğitim politikaları geliştirmişlerdir.

Türkiye'nin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi bu hususta bazı sözleşmeler geliştirmiştir. 'Avrupa Konseyi Ulusal Azınlıkların Korunması için Çerçeve Sözleşmesi' bu konuda önemli bir belge olmaktadır. Buna göre; 'Anadil öğrenimini tüm ulusal azınlık mensubu olan her bir bireye, kendi anadilinde eğitim alma olanağının verilmesi öngörülmektedir. Bu maddeler devletlerin kendi resmi dillerini öğretmelerinin önünde engel değildir.' Yine Türkiye'nin tarafı olmadığı 'AK Azınlık Dilleri Şartı'nda taraf devletlerin model olarak ilk, orta ve meslek eğitimlerinde seçenekler sunulmuştur. Buna göre taraf devletler;

1-Eğitimi azınlık dilinde verebilirler,

2-Eğitimin önemli bir bölümünü azınlık dilinde verebilirler,

3-Ders programının bir parçası olarak azınlık dilini öğretebilirler.

Bu maddelerin hiçbirisi de devletin kendi resmi dilini öğretmesini engellemez. Her iki sözleşme de (A.K. Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesi ve A.K. Azınlık Dilleri Şartı) anadilde eğitim ile anadil öğ-

renimi arasında ayırım yapmakta ama bunun tercihini de topluma bırakmaktadır. Anadilde eğitim yerine, anadilin öğretilmesi yönünde dahi devlet tarafından bir seçim yapılmışsa, yine de bunun ders programının bir parçası olması gerekmektedir. Yani devletin ya da azınlıkların kurs açmaları yeterli görülmemektedir. Belki Türkiye devlet olarak bu sözleşmelere taraf olmamıştır ama üyesi olduğu bir kurumun temel prensiplerini de görmezden gelemeyiz.

Anadilde eğitim konusunda bir diğer sözleşme de ‘B.M. Ço-cuk Hakları Sözleşmesi’dir. Türkiye bu sözleşmeyi onaylarken 17, 29 ve 30. maddelerine çekince koymuştur. Bu maddeleri Lozan antlaşmasına ve kendi Anayasasına uygun bir biçimde yorumlayacağını belirtmiştir. Bu maddeler; her çocuğun kendi anadilini ve kültürünü öğrenmesiyle ilgilidir. Bu biçimiyle Türkiye, kendi çocuklarına anadillerini öğretme yükümlülüğünden sıyrılmış olmaktadır.

“Demokratik Özerklik projesi kapsamında anadilde eğitim konusu ve bunun yanı sıra devletin resmi dili olan Türkçenin tüm yurttaşlar tarafından öğrenilmesinin sağlanması, özerk bölgelerin görev ve sorumluluğu olarak değerlendirilmektedir. Dünyadaki tüm demokratik ülkelerin bu konuda geliştirdikleri çözümler eşsizdir ve mutlaka faydalanılmalıdır.

70. Soru: Demokratik özerklik kapsamında sanat, edebiyat ve tarihi değerlerin korunup geliştirilmesine yönelik ne gibi politikalar, yaklaşımlar öngörülmektedir?

Demokratik özerklik kapsamında ele alınan tüm hususlar sosyolojik ve kültürel bir tarihi arka plana dayanmaktadır. Bu kapsamda Demokratik Özerklik öncelikle halklar arasındaki tarihsel bağları güçlendirme projesi olarak görülmelidir. Halklar arasında kurulmuş tarihsel bağları demokratik ulusun zengin kültürel birikimleri olarak görür. Bu hususu güncel çıkış noktası olarak ele alır. Tarihi ve toplumsal değerlerimize bir bütün olarak sahip çıkmak öncelikle her yurttaşın insani görevidir. Coğrafyamız bu kapsamda temel tarihi değerlerimizdendir. Aktüel bir konu olarak, değiştirilmiş yer isim-

leri de bu çerçevede ele alınabilir. Hem dil yasağından hem de tarih ve kültür düşmanlığından kaynaklanan ve dünyada benzeri olmayan bu uygulamanın faşizm olduğu ortadadır. Yasaklanmış, değiştirilmiş yer isimlerinin yerine asıllarının yeniden kullanılmasını sağlamak, kültürel değerlere sahip çıkmanın gereğidir. Ortak tarih ve kültürel mirasımızı bu temelde yeniden güncellemek, vazgeçilmez bir sorumluluk olarak önümüzde durmaktadır.

Dilin ve tarihin yanı sıra sanat her halkın ayrılmaz bir parçasıdır. Tüm sanatsal ürünler toplumsal kültürün estetize olmuş halidir. Estetize olmamış bir kültür düşünülemez. Sanat, kültürün estetize olmuş halidir, sanatsal ürünlerde bunu bariz olarak görürüz. Sanat toplumun özgürce gelişimini yansıtan en önemli unsurdur. Özgürlüğünü geliştirememiş bir toplumun sanatı da gelişmez. Bir toplum için sanat en önemli özgürlük araçlarındandır. Dilini geliştirememiş bir halkın sanatından, edebiyatından bahsedilemez. Tarihinden kopartılmış bir halkın sanatı da olamaz, olsa da özgürlüğün sanatı olmaz. Folklorlardan tutalım müziğe, resimden romana kadar her türlü sanatsal ve edebi ürün kültürel olarak özgürlüğün ve demokrasinin sağlanabildiği ortamlarda gelişme kat eder. Toplumsal gelişmeyi en iyi sanatsal ürünler yansıtır. Bu da özgürlük ve demokrasi ile mümkündür.

Öz-savunma Boyutu:

71. Soru: Demokratik Özerklik kapsamında öz-savunmadan kastedilen nedir? Çerçevesi ve kapsamı nasıl belirlenmektedir?

PKK Lideri Sayın Abdullah Öcalan'ın soruya ilişkin 'Yol Haritası'nda konuyla ilgili belirttiklerine bir göz atalım:

‘Öz-savunmasız varlık olmadığı gibi, doğanın en gelişmiş varlığı olan demokratik toplumlar da öz-savunmasız gerçekleşemez, varlığını sürdüremez. Tek hücreli canlıdan, cansız zannedilen ama öyle olmadığı ve dahası tüm canlılık ilkesinin temeli olduğu anlaşılan atom altı parçacıkların yaşamına kadar öz-savunmasız varlığın olmadığı bilinen bir

hakikattir. Bu bilimsel olarak da kanıtlanmıştır. İnsan toplumları gibi son derece zekâli ve esneklik düzeyi yüksek varlıkların öz-savunmasız olamayacakları her yaşam anında ve mekanında rahatlıkla gözlemlenmektedir. Savaşlar bile uygarlık sistemlerinin çarpıklaştırılmış öz-savunma anlayışlarıyla yakından bağlantılıdır. Demokratik toplumlar ve özgür bireyleri, sınırlı uygarlıklar döneminde kendilerini korumak için büyük savunma sorunlarıyla karşı karşıya kalmışlardır. Hatta ilkel komünal toplumlar, uzun dönemli yaşamlarında kendi aralarında yaşadıkları çelişkilerin yanı sıra doğanın canlı ve cansız oluşumlarından kaynaklanan ölümcül tehlikelerle karşı karşıya kalmışlar ve öz-savunmayı her anın ve her mekânın göre-vi saymışlardır.

Kapitalist modernite unsurlarının (ulus-devlet, kapitalizm ve endüstriyalizm) ekonomik, ekolojik ve demokratik toplumlarla özgür ve eşit bireyleri üzerinde yürüttüğü tekelci baskı ve sömürsüne karşı öz-savunma sorunları hayati konuların başında gelmektedir. Öz-savunmasız yaşam sadece ücret köleliğiyle sonuçlanmakta, her türlü işsizlik, hastalık ve yozluklara da yol açmaktadır. Daha da kötüsü çok sayıda fiziki ve kültürel soykırımları da beraberinde taşımaktadır. Modernite sistem olarak genelde toplumu ve bireyleri, özelde daha şiddetli olarak demokratik toplumları ve özgür bireyleri zorunlu olarak varlıklarını savunmakla karşı karşıya bırakmaktadır. Öz-savunmayı başaramamaları halinde sadece özgürlükleri değil, varlıkları da soykırım tehlikesine uğramaktadır. Modernitenin tekelci unsurları kendini sürdürebilir kılmak için toplumun ve bireyin özgürlüğünü ve varlığını tehdit altına almakla yetinmemekte, geç dönemlerinde yaşam için vazgeçilmez olan ekolojik koşulları da tüketmektedir. Ekolojik koşulların tüketilişi, uzun vadeye yayılmış ve tüm yaşam üzerinde yürütülen bir nevi soykırım olmaktadır.

Demokratik toplum ve özgür birey, devrimci ve evrimci gelişmeler kadar, onlarla birlikte öz-savunma sorunlarına da çare bulmak zorundadır. Modernitenin yapısal krizinin son dönemi öz-savunmayı tüm sorunların başına yerleştirmiştir. Her topluluk ekonomik, ekolojik ve demokratik bir birim olmak kadar, öz-savunmalı bir birim olarak da yaşamak durumundadır. Aynı zamanda

her eşit ve özgür birey ekonomik, ekolojik ve demokratik bir veya daha çok birimde yaşamak kadar, birlikte o denli bir veya daha çok sayıda öz-savunma biriminde de yaşamak durumundadır.’

‘Canlılar dünyasında her türün kendine göre bir savunma sistemi vardır. Hatta evrendeki her elementin, her parçacığın varlığını korumak için gösterdiği direnci öz-savunma olarak yorumlamak mümkündür. Bozumaya, kendisi olmaktan çıkmaya karşı gösterdiği direnç açık ki öz-savunma kavramlarıyla ifade edilir. Bu direnç yitirildi mi o element veya parçacık bozunur, kendisi olmaktan çıkar, başka bir unsura dönüşür. Canlılar aleminde ise öz-savunma direnci kırıldı mı o canlı ya başka canlılara yem olur ya da ölür.’

Sonuç olarak öz-savunmayı sadece herhangi bir topluluğun ya da bireyin kendine ait silahlı bir gücünün olması anlamına geldiği biçiminde değerlendirmek yanlış olur. Öz-savunmayı en geniş anlamda yaşama, demokratik topluma, özgür ve eşit bireye ait tüm maddi ve manevi değerlerin korunması biçiminde tanımlamak daha doğrudur.

72. Soru: Demokratik Özerk bölgelerin ulusal güvenlik kurumlarına katılımı olacak mı? Olacaksa nasıl olacak? Ayrıca bölgeler kendi iç güvenliklerini nasıl sağlayacaklar?

Dünyadaki tüm egemen devletler özel koşullar hariç ülkenin dış savunmasını yapmak için mutlaka bir orduya sahiptirler. Yani dışarıya karşı ‘bir’dir. Bu ordu her zaman merkezi hükümetin denetimindedir. Ülkenin sınırları herhangi bir saldırı durumunda bu ordu gücünün koruması altındadır. Tüm demokratik ülkelerde ordular dış savunma görevi üstlenirler ve genelde savunma bakanlıklarına bağlı olurlar. Ordularda genelde paralı askerlik uygulaması yaygındır. Türkiye gibi kimi ülkelerin ordularında ise hala zorunlu askerlik uygulanmaktadır. Ama her ülkede ve özellikle ileri demokrasilerde orduların görevi kesinlikle ülkenin dışarıya karşı savunulmasıdır. Demokratik özerklik kapsamında ordunun içe dönük konumlanmasını, siyasete müdahalesini kabullenmezken, dışa dönük savunma görevi elbette kabul edilmekte ve tartışma konusu yapılmamaktadır.

Diğer taraftan iç güvenlik meselesi biraz daha karmaşık bir konudur. Her ülkenin iç güvenlikle ilgilenen kurumları mevcuttur. Önemli olan husus bu iç güvenlik kurumlarının kimin denetiminde olduğudur. Yerel demokrasisini güçlendirmiş, bireysel ve toplumsal özgürlüğü şiar edinmiş tüm demokratik ülkelerde iç güvenlik kurumları önemli oranda yerel yönetimlere devredilmiştir. Zira güvenlik kurumları merkezin yerel üzerindeki vesayetinin en etkili gücüdür. Bunun için özellikle özerk yönetimleri kabul etmiş ve geliştirmiş demokrasilerde polis gücü büyük oranda yerel yönetime bırakılmıştır. Elbette iç güvenlik ve güven duygusundan yoksun bırakılacak herhangi bir özerkliğin gelişimi mümkün değildir.

73. Soru: Kamuoyunda sıkça anılan ‘ayrı bir ordu yapılanması’ benzetmesi öz-savunmayı ifade ediyor mu? Demokratik Özerklik kapsamında ayrı bir ordu mümkün müdür?

Herhangi bir ülkede -şayet özel koşullar taşımıyorsa- ayrı güçler tarafından yönetilen iki ayrı ordu olamaz. Özerklik sistemini dünyada uygulayan onlarca ülke örneğinde olduğu gibi herhangi bir ayrı orduya rastlanmaz. Öz-savunmanın da ayrı bir orduya sahip olmak biçiminde değerlendirilmesi doğru değildir. Öz-savunma her canlı için doğal savunma sistemidir. Bu yetiden yoksun herhangi bir canlının yaşamını sürdürebildiği görülmemiştir. Zira güvenlik ya da öz-savunma herhangi bir canlı için su, ekmek ve hava kadar hayati bir öneme sahiptir. Doğal bir öz-savunma ya da güvenlik kaygısını ve talebini hemen ayrı bir ordu hatta bir devlet talebiyle özdeşleştirmek objektiflikten uzak, önyargılı bir yaklaşımdır.

74. Soru: Demokratik Özerklikte paramiliter güçlerin (korucular vb.) yeri var mıdır? Şayet yoksa var olanların durumu ne olacak?

Toplumsal sorunlarını doğal demokratik yollarla ve özgürlükler

temelinde çözemeyen birçok devlet silaha ve zora başvurmaktan geri durmazlar. Buna kirli savaş demek de mümkündür. Çünkü savaş dediğimiz olayın her türlü kirli yöntemi burada kullanılmaktadır. Bu tip durumlarda paramiliter güçler her zaman en kirli rolü oynarlar. Bu güçler savaştan beslenir, bu tip savaş ortamlarının kendilerine sağladığı avantajları sonuna kadar kullanmaktan vazgeçmezler. Savaşın rantını yiyen, çıkarı için her türlü suçu işlemeyi mubah gören çetelere dönüşürler. Kürdistan’da PKK ile savaşta devletin kullandığı korucular (geçici köy korucuları) böyle bir yapılanmadır. 90’lı yıllarda JITEM, Hizbullah vb. yapıların işledikleri faili (belli) meçhul cinayetler henüz hafızalardaki yerini korumaktadır.

Hiçbir demokratik toplum ve devlette böylesi paramiliter unsurlar var olamazlar. Kürdistan’daki korucular da özel harbin bu kirli dediğimiz savaş politikaları için oluşturulmuştur. Yasal kılıflar içinde sunulsa da toplum nezdinde her zaman gayri-meşru çeteler olarak ele alınmış ve yapılanmaları kabul edilmemiştir. Korucuların yol açtığı adli vakalar, tam bir suç şebekesine dönüştüklerinin en açık örneğidir. Bu temelde demokratik özerklik kapsamında dile getirdiğimiz Türkiye’nin yeniden yapılanmasında bu tip paramiliter çetelerin yeri elbette olamaz. Elli binin üzerinde bir sayıya tekabül eden bu güç en kısa zamanda ve belli bir planlama dâhilinde kontrollü olarak lağvedilmelidir.

Diplomasi Boyutu:

75. Soru: Devletleşmeyi amaç edinmeyen Demokratik Özerklik projesinin ‘Diplomasisi’nden ne kastediliyor? Çerçevesi nedir?

Diplomasi, ‘savaşın silahsız olarak yürütülmesi’ biçiminde kısaca nitelendirilse de geniş açılım şöyle özetlenebilir; bir devletin veya kurumun, organizasyon ya da şirketlerin çıkarlarını korumak, iradelerini karşı tarafa ya da güçlere kabul ettirmek için yürütülen çeşitli faaliyetlerdir. Halkla ilişkiler, propaganda, tanıtım, lobi vb. çalışmalar bu kapsamda değerlendirilebilir. Uluslararası yapının egemen devlet temelinde kurgulandığı 1648 Westphalia Antlaşması’ndan sonra gelişen 1789

Fransız devrimiyle bu devletlerin ulusal güvenliğe dayandığı varsayımı ulus ile devletin özdeşleştirilmesine yol açarak etnik grupların ve ezilen halkların uluslararası alanda bağımsız bir aktör olarak var olmasını imkansız hale getirmiştir. Bir başka deyişle uluslararası ilişkiler, devletlerarası ilişkiler olarak görülmüştür, kurgulanmıştır; adının da ima ettiği gibi diplomasi modernleşme ile birlikte devletlerin etnik farklılıkları asimile ederek türdeş ulus kuracağı ve bu ulusun devletle tam örtüşeceği düşüncesiyle ulus-devletlerin dışa karşı tam temsilci olacağı bir uluslararası yapıya dayandırılmıştır. Dolayısıyla ulus-devletlere dayalı diplomatik faaliyetlerinin özü çıkara dayanırken, dönemsel ve konjektürel olarak yürütülür.

Demokratik-ulus kapsamında diplomasi faaliyetlerinden kast edilen; öncelikle ulus-devlet adına yürütülen diplomasi değildir, dahası ulus-devletleşme hedefiyle yürütülen bir faaliyet değildir. Aksine demokratik-ulus kapsamında yer alan tüm farklılıkların öncelikli olarak paylaşımlarıdır. Dolayısıyla bir nevi komşuluk ilişkilerinin hem içte hem de dışta dayanışması olarak değerlendirilebilir. ‘Tarih boyunca her türlü topluluk birimleri arasındaki komşuluk ilişkilerinin belli geleneksel ifade ediliş biçimlerinin ritüelleri vardır.’ Topluluklar arasında bunun değeri yüksektir. Karşılıklı tanıma ve saygıya dayalı, çıkan sorunları herkesin yararına çözen ilişkiler olmaktadır. Bu tip çalışmalarda hâlâ toplum içinde ‘aksakallılar’ diye bilinen bilge insanlar tarafından yürütülmektedir. İşte buna en genel anlamda demokratik-ulus diplomasisi demek yanlış olmayacaktır.

Demokratik özerklik projesinde ulus-devlete dayalı bir diplomasi değil, demokratik-ulusa dayalı bir diplomasi yürütülür. Ulusun tüm farklılıklarının her düzeyde ilişkisini ve dayanışmasını esas alırken, kültürlerin demokratik ilkeler temelinde birbirini güçlendirmesini, bu temelde yerel yönetimler başta olmak üzere her düzeydeki sivil toplum örgütünün diplomatik faaliyet yürütmesinin önünü açar ve destekler. Elbette bir bütün olarak tüm ulus adına uluslararası antlaşma ve sözleşmeler yapamaz. Çünkü merkezi yapı ülkenin tümünü temsil eden, uluslararası alanda tek yetkili organdır. Ama hiçbir devlet, devleti hedeflemeyen, bünyesindeki herhangi bir hal-

kın, etnisitenin veya topluluğun kendi içindeki ilişkilerine, komşu halklarla kurdukları tarihsel bağlara ve ilişkilenecek yegâne merci olamaz. Bu hususta hem ahlaki ve hem de ilkesel olmak gerekmektedir. Kaldı ki ileri demokratikleşmeyi sağlayan birçok ülke, ulus-devletin daraltan ve kendi içine kapatan diplomasi anlayışını çoktan terk etmiş ve yerel yönetimlerden başlayarak sivil toplum örgütlerinin diplomasi faaliyetlerini tanımıştır.

76. Soru: Dünya örneklerinde demokratik özerk yönetimlerin diplomasi faaliyetleri var mıdır? Varsa bu nasıl işlemektedir?

Merkezi hükümet devletlerarası ilişkilerde tüm ülkeyi temsil eder. Üniter yapıyı benimsemiş ülkelerde diplomasi faaliyeti merkezi hükümet tarafından ve tek bir merkezden yürütülür. Federal bir yapıyı benimsemiş ülkelerde de istisnalar olmakla birlikte genelde dışa dönük diplomasi merkeze bağlı olarak yürütülür. Örneğin Kanada'nın Quebec bölgesi kimi ekonomik antlaşmaları AB ülkeleri ile yapabilmektedir. Yalnız bu vb. durumlar sınırlı örneklerdir. Yine örneğin İspanya'nın Bask bölge yönetimi AB parlamentosunda bir büro açabilmektedir. Ancak bu da istisnadır ve sınırlı bir işleve sahiptir.

Demokratik özerk yönetimlerin demokratik-ulus kapsamında yürütecekleri diplomatik faaliyetler, demokratik sivil toplum faaliyetleri olarak ele alınmalıdır. Tüm toplumsal farklılıkların hem kendi aralarında birlik oluşturmak üzere yürütecekleri ilişki ve faaliyetler, yine kendilerine yakın gördükleri kesimler, topluluklar vb. ile geliştirecekleri ilişkiler diplomasi faaliyeti kapsamında değerlendirilebilir.

77. Soru: Merkezi yönetimin diplomasi faaliyetleri ile özerk bölge ya da toplulukların yürütebileceği diplomasi arasındaki ilişki ve fark(lar) ne(ler)dir?

Farklı topluluk veya halkların demokratik-ulus temelinde yürütebileceği diplomasi faaliyeti Demokratik Özerklik projesini, dünya ölçe-

ğinde özerk/öz-yönetim biçimlerinden ayıran en temel farklardandır.

Merkezi yönetimin devlet adına yürüteceği diplomasinin yanında özerk topluluklar/halklar da demokratik-ulus kapsamında diplomatik faaliyet yürütebilir. Özerk toplulukların yürüteceği diplomatik faaliyetler, merkezi yönetimin diplomatik faaliyetlerine karşılık taşımaz, birbirini besler. Örneğin; Türkiye’de herhangi özerk bir bölgede yaşayan halklar diğer başka ülkelerde yaşayan akrabalarıyla/soydaşlarıyla spordan sanata, turizmden kültürel çalışmalara kadar çeşitli alanlarda ilişkiler kurabilir, geliştirebilirler. Bu ilişki çerçevesinde yerel düzeyde kararlar alabilir, ortak projeler hazırlayıp hayata geçirebilirler. Elbette bu ilişki veya faaliyetler tüm ülkenin çıkarına aykırı ve anti-demokratik olmamalıdır.

Özerk bir topluluğun, yanı başında ya da dünyanın herhangi bir bölgesinde yaşayan herhangi bir toplulukla ya da kendi öz soydaşlarıyla ilişki kurmak için illaki devlet olması gerekmemektedir. Bunun yaşanabilirliğinin kanıtı ise demokratik-ulus ve özerklik olacaktır. Özcesi; merkezi hükümet tüm ülkeyi bağlayacak düzeyde diploması faaliyeti yürütürken, özerk topluluk ya da bölgeler de demokratik-ulus kapsamında diploması faaliyeti yürütebileceklerdir.

78. Soru: ‘Demokratik Özerk Kürdistan yönetimi’ diğer parçalardaki Kürtlerle nasıl bir diplomatik ilişki geliştirecek ve bunun amacı ne olacaktır?

Demokratik Özerklik projesi kapsamında oluşacak bölgelerden bir tanesi de elbette Demokratik Özerk Kürdistan olabilir. Bu bölge Türkiye, İran ve Suriye’nin devlet bütünlüğüne karşı değildir. Söz konusu ülkelerden demokratik uzlaşıya dayalı bir bütünlüğe imkan verilmesini talep etmektedir. Kürtler mevcut sınırları bir veri olarak kabul etmekte ve sorun yapmamaktadırlar. Kendi aralarında geliştirecekleri diplomatik faaliyetlerle birliklerini sağlamayı hedeflemektedirler. Bu temelde demokratik uluslaşmayı devletleşmeden sivil demokratik yollarla gerçekleştirmeyi tasarlamaktadırlar. Demokratik özerklik bu biçimiyle ulus-devlet krizine karşı da alternatif bir modeldir.

Sonuç itibariyle demokratik bir uluslaşmayı hedefleyen Kürtler için devletleşmeden bu hedefi gerçekleştirmenin yolu, bu kapsamda yürütülecek diplomatik faaliyetlerle mümkündür.

Ekonomik Boyut:

79. Soru: Demokratik zerklik Projesi kapsamında hangi ekonomik model öngörülmektedir?

Ekonomik zerkliği hedefleyen demokratik özerk ekonomiyi tek bir ifadeyle özetleyecek olursak; ‘anti-tekel’ bir ekonomidir. Kapitalizme karşı, onu aşındıran ve mümkünse aşan bir ekonomik modeldir. Grup ve topluluklara dayanan bir ekonomi esas alınacak, tekel ve köleleştirmeye yol açmayacak bireysel faaliyetler, toplumsal yarar ilkesi gözetilerek teşvik edilecektir.

Kapitalizm ekonomi değil, ekonomi ve toplum üzerinde kurulan bir iktidar biçimi, bir tekeldir. Ekonomi ve siyasal iktidar anlamında tekeldir. G ve sermayenin bir avuç azınlığın elinde toplanmasıdır. Toplum dışıdır. Özünde kapitalizm bir toplumsal biçim ve form değildir. Bir egemenlik biçimidir. Sömürü ve talan düzenidir. Kapitalizm doğa ve toplum dışı, onların düşmanı bir yönetim tarzıdır.

Demokratik zerklikte ekonomi doğayla uyum anlamında ekolojik, anti-tekelcilik anlamında toplumcu bir ekonomik sistemi hedefleyecektir. Toplumun geneline göre ve onun ihtiyaçlarına göre rgtlenecektir. Bir toplum ekonomisi olacaktır. Toplum kendisi üretecek, üretilenlerin adaletli ve dengeli paylaşımını sağlayacaktır. Ne dar, kısıtlayıcı ve yerele inisiyatif tanımayan merkezi yapılanmaya dayanacaktır ne de kr, sermaye ve sömürüde sınır tanımayan kapitalizmdeki gibi bir zihniyetle hareket edecektir. Toplum ile birey arasında optimal bir dengeyi hedefleyecektir.

‘Ekonomik zerkliğin içeriği ne özel kapitalizmi ne de devlet kapitalizmini esas alır. Demokrasinin ekonomiye yansımış biçimi olarak ekolojik endüstriyi ve komün ekonomisini esas alır.’ ‘Komün ekonomisini devlet kapitalizmi ve ekonomisiyle karıştırmamak gerekir. Reel

sosyalizme, kolektifleştirme çabalarına da benzemez. İnsan doğasına, çevreye en uygun ekonomik birimlerden bahsediyoruz.’

Ekonomik özerkliğin bir birimi de kooperatifler olacaktır. Grup, topluluk veya komün diyebileceğimiz küçük birimlerin kolektif üretim tarzına en uygun yapı kooperatiflerdir. Grup ya da topluluk ekonomisi ile hedeflenen, sınırsız sermaye ve sömürünün ve azami kârın önüne geçmek, tekelleşmeyi önleyen tedbirler almaktır. Kooperatifçilik kolektif katılımı, üretim ve paylaşımı sağladığından grup ve topluluk ekonomisine karşılık gelen bir ekonomik yapılanmadır. Kırsalda tarım kooperatifleri, şehirlerde sanayi, ulaşım, tüketim vb. her alanda kooperatif tarzı işletmeleri teşvik edecektir.

Kooperatifler sınırsız sermaye biriktirmek ve azami kâr için üretim ve rekabet içinde olmayacaktır. Toplumun ihtiyaçlarını gözeten, kullanım değerini esas alan, doğaya zarar vermeyen, sosyal, kültürel vb. alanların kendini üretmesine olanak tanıyan ekonomik birimler olarak kooperatifler toplumun temel ekonomik güvencesi olacaktır. İşsizliğe son vermek, doğayla uyum, dengeli bir toplum, insanların daha fazla zamana sahip olması ve böylece dinlenme, sosyal, kültürel, sanatsal vb. alanlara daha fazla katılma olanağı, kooperatif tarzı bir ekonomik sistemde daha mümkün olacaktır. Kürdistan’ın özerk bölgelerinde özellikle tarım kooperatifleri teşvik edilecek, şehirlerin boğucu ve olumsuz etkileri sınırlandırılmaya çalışılacaktır.

80. Soru: Demokratik özerk bölgelerin ekonomik kaynakları nelerdir? Merkezi hükümet ile yerel yönetimin tasarrufunun sınırları nereye kadardır? Vergiler kimler tarafından toplanacaktır?

Kapitalizm bir yönüyle toplumun ekonomik yaşamı üzerinde bir ulus-devlet hükümlürlüğüdür, bir nevi toplumsal ekonomik kırımdır. Toplumun ekonomi üzerinde söz söyleme yetkisinin ortadan kaldırılmasıdır, sadece düşük ücretli köle işçi ve işsizler ordusuna dönüştürülmesidir. Topraktan, tarımdan ve kırsaldan koparılmasıdır. Kapitalizm özünde doğal kaynakların sınırsız sömürü ve azami

kâr düzenine tabi tutulmasıdır. Bunun için toplumun doğal kaynaklar üzerinde herhangi bir tasarrufunu kabul etmemekte, yasalarla da bu sömürü düzeni tahkim edilmektedir.

Tarım ve toprak temel üretim alanı ve ekonomik kaynaklar olarak değerlendirilmelidir. Bununla birlikte petrol, doğal gaz, madenler, ormanlar, zengin su kaynakları vb. doğal zenginlikler, toplumsal ekonomik faaliyetlerin ve üretimin gelişimi için büyük olanaklardır. Kürdistan ve Türkiye bu anlamda en zengin ekonomik kaynaklara sahip bir coğrafyadır. Yeter ki toplum için doğru kullanılsın. Har vurup harman savrulmasın, bir avuç egemenin denetiminde olmasın. Bu anlamda tüm özerk bölgelerde ekonomik kaynaklar toplumun hizmetinde olmalıdır.

‘Ekonomik özerklik için öncelikle yasal bir temel gereklidir. Egemen ulus-devlet yasalarındaki tekdüzelik ve merkeziyetçilik, hukuk birliği adı altında ekonomik yaratıcılığa, ekolojiye, rekabete köstek olmaktadır. Özünde ekonomik sömürgeciliğe dayanan bu hukuk anlayışı yerine ulusal ekonomiyle koordinasyonu dikkate alan yerel ekonomiye, onun özerk işleyişine şiddetle ihtiyaç vardır. Ulusal pazar olgusunu inkar etmeden ama yerel pazar dinamiklerini de göz önünde bulunduran ekonomi hukuku elzemdir.’

Demokratik özerk bölgelerde öz kaynaklar yaratmak, kendine yeterli hale gelmek esastır. Toprak işleyenin, kaynaklar yerelin hizmetinde olmalıdır. Kaynaklar üzerinde tasarruf ve inisiyatif, yetki yerel birimlerin, yerel yönetimlerin elinde olmalıdır. Ancak bu anlayış toplumun genel ihtiyaçlarını, diğer özerk bölgelerle dayanışmayı dışlamaz. Bütünden, ülkenin genelinden kopuk, içe kapanık ve ben-merkezci bir anlayışı kabul etmez. Kaynaklar yönünden zengin olan bölgelerle, imkanları sınırlı olan bölgelerin kendi yağında kavrulmasını öngörmez. Toplumsal dayanışma ve toplumun ihtiyaçlarına göre bir paylaşımı öngörür.

Merkezi hükümet ile yerel yönetim arasında yetki ve kaynak paylaşımı bu anlayış ve öngörü çerçevesinde ele alınır. Vergilerin toplanması da bu kapsama dahildir. Öncelik yerel yönetime verilir. Esas inisiyatif ve tasarruf yetkisi yerel birimlerindir. Bu demokrasinin de gereğidir. Merkezi yönetim modellerinde öz kaynaklardan yereldeki

halk yeterince yararlanamamaktadır. Yani başındaki ekonomik kaynakların kullanımı konusunda söz hakkına bile sahip olamamaktadır. Kendi öz kaynakları başka güçlerce işlenmekte, başka bölgelere taşınmakta, kendisi aç, perişan ve işsiz yaşamak zorunda bırakılmaktadır. Bunu kabul etmek mümkün değildir. Yereldeki kaynaklar öncelikle yereldeki halkın kullanım ve yararlanmasına bırakılmalıdır. Buna imkan ve olanak tanınmalıdır. Daha fazlası toplumun genel ihtiyaçları temelinde ve diğer birimlerle paylaşım ve dayanışma esas alınarak ortaklaştırılmalıdır. Yani ne dar bir bölgecilik, korumacılık ne de yerel halkın denetiminden çıkarılan dengesiz bir paylaşım söz konusu olmayacaktır. Anlayış bu şekilde olduktan sonra kaynak ve vergilerin adil paylaşımı ve bunun sınırlarının nasıl olacağını belirlemek zor olmayacaktır. Buna halk ve çağdaş demokratik kriterler temelinde uzmanlar ve seçilmişler bir biçim verebilecektir. Uygun oranları belirleyebilecektir.

Sonuç olarak ekonomik özerklik ne tam bağımsız ekonomidir ne de tümünden merkeze teslim edilmiş ekonomidir.

81. Soru: Doğal kaynakların kullanımında ve enerji politikalarının belirlenmesinde nasıl bir yol izlenecektir?

Doğal kaynaklar (toprak, su, ormanlar, petrol, madenler vb.) özerk ekonomide toplumun yararına ve doğaya zarar vermeden değerlendirilecektir. Kâr amaçlı ve doğanın, tarihsel-kültürel mirasımızın talan ve tahribatına yol açacak hiçbir girişime fırsat ve imkan tanınmayacaktır. Enerjinin temininde doğal kaynakların kullanımı esas alınacaktır.

Türkiye ve Kürdistan içilebilir su kaynakları bakımından dünyanın en zengin coğrafyalarından biridir. Dicle ve Fırat nehirleri uluslararası bir yayılıma sahiptir. Bu suların kullanımı, yayıldığı coğrafyadaki tüm toplumun ihtiyaçlarına uygun ve dengeli, en önemlisi de verimli bir şekilde yapılacaktır. Bunun içindir ki Öcalan ‘Dicle-Fırat Su Birliği’ (buna kooperatifi veya komünü de diyebiliriz) önerisini getirmiştir. Tüm özerk bölgelerde (Özerk Kürdistan da dahil) enerji üretimi adı altında baraj yapımıyla (HES’ler) tarih, kültür ve doğa katliamına neden olan politikalara karşı olmak demokratik özerklik anlayışının temel ilkele-

rindendir. Aynı şekilde nükleer ve termik santraller gibi enerji üretimi adına doğayı tahrip eden enerji kaynaklarının işletilmesine de yaklaşım bu temeldedir. Bunların yerine enerji ihtiyacını güneş, rüzgar vb. daha temiz, doğaya dost ve tarihi de yok etmeyen enerji kaynaklarını geliştirmek, işletmek daha uygundur. Su kaynaklarının kullanımında da küçük ölçekli ve hiçbir tahribata yol açmayan baraj yapımı esas alınmalı, küçük debili suların kullanımı, suyun aktığı çevreler, tarımda olduğu kadar enerji üretiminde de bu suyun birbirine zarar vermeyecek şekilde ortak karar ve planlamalar temelinde kullanma yaklaşımı benimsenmelidir. Su, ulaştığı alanlara kadar yerleşik olan insanların kullanımında olacak, sahipliğini de onlar yapacaktır.

Ormanlar toplumun sahip olduğu en önemli doğal kaynaklardır. Korunması, bakılması tüm topluma ait olmakla birlikte birinci derecede o alanda yaşayan insanlara, köylülere aittir. Ormanlık alanları hangi nedenle olursa olsun tahrip etmek, zarar vermek, ülke zenginliklerine zarar vermek anlamına gelir.

Başta petrol olmak üzere yeraltı kaynakları tüm toplumun zenginliği olarak kabul edilir. Bu zenginlikler üzerinde bireysel ve grupsal tasarrufa izin verilmez, bireysel ve grupsal mülkiyet konusu yapılamaz. Yerli ya da yabancı şirketlerin bu zenginlik kaynaklarını işletmesinde tüm toplumun yararı esas alınır. Sonuç itibarıyla doğal kaynaklar üzerinde merkezi yönetimin tek taraflı tasarrufu kabul edilemez. Merkezi ve yerel/özerk bölge yönetimlerinin ortaklaşması elzemdir.

82. Soru: Ekonomik maksimum fayda-verimlilik ile ekolojik değerlerin korunması için nasıl bir sistem-denge öngörülmektedir?

Kapitalizmde esas olan azami kâr, sınırsız sermaye birikimi olduğu için toplum ve doğa karşıtı bir anlayışa sahiptir. Bireyci, bencil çıkarlar ve hırslar hiçbir kural ve ahlak tanımamaktadır. Kapitalist sermayedarların kişisel çıkarları için yapmayacağı bir şey, duracağı bir sınır bile yoktur. Ne toplumsal ihtiyaçları ne de doğanın korunmasını gözetir. Kapitalistlerin yönlendirdiği ekonomi bu nedenle ne verimlidir ne de

doğaya saygılıdır. Her türlü kötülüğün kaynağıdır. İnsanlar aç mı? Toplumun ne gibi ihtiyaçları var? Ekoloji zarar görür mü? Umurunda bile olmaz. Varsa yoksa bencil çıkarı, azami kârıdır.

Demokratik özerk ekonomide ise verimli bir ekonomik faaliyet, toplumsal ihtiyaçlar gibi ekolojik denge de gözetilecektir. Dünya'da doğal kaynaklar verimli bir şekilde değerlendirilirse, doğaya hiçbir zarar vermeden insanlığın ihtiyaçlarını karşılayacak düzeydedir. Dengesizlik kıt imkanlardan kaynaklanmıyor, özel ellerin azami kârı nedeniyle har vurup harman savrulmasından kaynaklanıyor. Bu kâr uğruna hava, su, toprak, orman vb. doğal yaşam kaynakları her gün ileri teknoloji, nükleer silahlar, zararlı kimyasallar, gübre vb. ile tahrip edilmektedir. Bunun önüne geçilmez ise insanlığın geleceği tehdit altındadır.

Ekonomik özerklik bağlamında verimliliği arttırmak ve doğayı korumak için tüketim değeri değil, kullanım değeri esas alınacaktır. Tüketici bir toplumu kimse doyuramaz. Günümüz dünyasında milyonlarca insan açlıkla boğuşurken, kapitalizmin egemen olduğu toplumlar obezite ile boğuşmakta, lüks ve ihtiyaç dışı tüketime yönelmektedir. Sorun kaynak kıtlığında değil, bu kaynakların hangi zihniyetle, niçin ve neye göre kullanılacağına düğümlenmektedir. Demokratik özerklik koşullarında, eldeki mevcut teknik ve imkanlar toplum yararına kullanılacağı için insanlığın tüm ihtiyaçlarının giderilmesinin yanı sıra doğaya zarar da verilmez. Aksine kapitalist sistemin azami kâr amaçlı kullandığı teknik ve yanlış üretim sonucu ortaya çıkan doğa tahribatının düzeltilmesini esas alır.

Demokratik özerklik, üretimin toplum sağlığına uygun olmasını önemser. Hormonlu gıdalar olarak da ifade edilen GDO'ların üretimi yerine organik tarımı teşvik eder ve geliştirir. Tarımda ağır kimyasalların kullanılarak toprağın öldürülmesi yerine, toprağı güçlendirici bir tarım politikasını esas alır. Doğaya dost tekniğin kullanılmasıyla hem sanayide hem de tarımda toplumsal ihtiyaçların karşılanmasını esas alan üretim yapılır.

83. Soru: Demokratik Özerklik kapsamında toprak reformu olacak mı? Olacaksa nasıl olacak?

Toprak temel bir üretim aracı ve ekonomik kaynaktır. Toprağın kullanımı ve bu çerçevede toprak reformu da ekonomi-politikanın genel çerçevesi içinde ele alınmalıdır. Türkiye ve Kürdistan'da toprağın belli ve önemli miktarda dağılımı olmuştur. Kadastroya tabi tutulan bu topraklar bireysel mülkiyet konusu olan topraklardır. Demokratik Özerklik çerçevesinde geçmişten gelen bu toprak mülkiyetine dokunulmamalıdır. Ancak onbinlerce dönüm toprağın bir kişinin mülkiyetinde olması, diğer taraftan çok büyük bir nüfusun topraksız kalmasına ve toprak ağalarının yanında yarıcı veya ırgatlık yapımları, mevsimlik işçi olarak metropollere gidip ırgat olarak çalışmaları karşısında da sessiz kalınamaz. Bu dengesizlik ortamında adaletli bir toprak dağılımının yapılması kaçınılmazdır. Bu herhangi bir mülkiyete müdahale anlamına da gelmemelidir. Bir kişinin sahip olacağı toprağın miktarı belirlendikten sonra toprak reformuyla topraksız köylü toprağa kavuşmuş olacaktır.

Toprak reformunun konusu olacak toprak, en büyük toprak sahibi olan devletin elindeki işlenmeyen topraklardır. Buna askeri araziler de dâhildir. Devletin denetimi altında ve işlevsiz olan toprakların miktarı çok fazladır. Yalnız bu topraklar bile topraksız köylülere dağılacak olursa, Türkiye ve Kürdistan'da topraksız köylü kalmaz. Devletin sahibi olduğu topraklar, en yakında bulunan köylere dağıtılabilir. Böylelikle topraksız kimse kalmamış olur. Hem kullanılmayan hem de tarıma açılmamış olan topraklar tarıma açılmış olur. Bu şekilde istihdam sorununa da önemli oranda çözüm bulunmuş olur. Bu vesileyle ürün artışı sağlanmış, zenginlik artmış, toplumsal refah da yükselmiş olur.

84. Soru: Özerk ekonomide tekелci sermayenin konumu ne olacaktır?

Kapitalizmde toplumsal sömürüye dayalı özel mülkiyet, tekelci sermaye kutsal ve meşru görülmekte, yasalarla güvence altına alınmaktadır. İktidar mekanizması bunun üzerine kurulmuştur. Ona dokunmak yasak ve ceza gerektirir. Toplumun sömürü ve gaspı olmadan tekелci sermaye oluşamaz, gelişemez.

Özerk ekonomide toplum esas alındığından, toplumsal emeğin bu şekilde gasp edilip sömürülmesine izin verilmez. Demokratik özerklik siyasi olduğu kadar ekonomik alanda da anti-tekelcidir. Tekellerin ve iktidar odaklarının çıkarı esas alınamaz. Bu odakların aşındırılmasını ve aşılmasını esas alır. Kontrolü bu tekel odaklarına değil, topluma verir. Dengeli bir toplum için kolektif üretim, adaletli paylaşım ve tüketim zorunludur. Her türlü tekel ve tekелci sermaye bu dengeyi bozar. Emeksiz ve üretime dahil olmadan toplumun büyük değerleri özel ellerin denetimine verilirse, bu kabul edilemez.

‘Ekonomi üzerinde kurulu sermaye ve iktidar tekelleri dağıtılıp, ortadan kaldırılmadan ne ekonomik bunalımlar, ne de sorunlar tükenbilir. Başta işsizlik ve yoksulluk olmak üzere çevre tahribatı, her türlü gereksiz sınıflaşma, sosyal hastalıklar ve savaşların temel nedeni sermaye-iktidar gruplarının toplumsal artı-değer üzerinde pay kapma ve paylarını arttırma mücadelesidir.’

Özerk ekonomide tekелci sermayeye karşı olmak, ona geçit vermemek hem doğru, gerçekçi ve hem de uygulanabilir bir politikadır. Bu sermaye grupları olmadan ekonominin sürdürülemeyeceği/dönemeyeceği algısı bir safsata ve çarpıtmadır. Aksine tekелci sermaye ekonomi ve topluma düşmandır. Bu nedenle demokratik özerklik kapsamında anti-tekel yasalara ihtiyaç vardır. İktidar ve tekel odaklarına karşı toplum ve ekonomi korunmalıdır. Üretim ve tüketim alanlarında tekелci sermayenin kârına dayalı bir yapılanmanın gelişmesine izin verilmemelidir. Tekелci sermayeye göre düzenlenen ekonomik yapıya alternatif olan grup, topluluk ekonomisi veya halk-toplum ekonomisi diyebileceğimiz bir ekonomik yapı esas alınacaktır.

85. Soru: Ekonomik özerklik kapsamında özel ve kamusal/kolektif mülkiyetin yeri nedir?

Tarih boyunca tüm devletçi, iktidarcı, sınıflı sistemler özel mülkiyeti esas almış, kutsal bir olgu olarak kendi sisteminin kalbine yerleştirmiş-tir. Komünal, doğal toplumdan sapma; özel mülkiyetin sınıf, devlet ve iktidarın iç içe gelişmesiyle gerçekleşmiştir. Özel mülkiyet; topluma ait

olanlara, toplumsal artık-değerlere el koymadır, gasp ve hırsızlıktır.

Sınıf savaşımı da kaynağını, doğal toplumdan sapmayı ifade eden özel mülkiyetten almaktadır. Buna göre üretim araçlarının özel mülkiyeti, toplumun farklı sınıflara bölünmesinin ve kadının bir cins olarak egemenlik altına alınmasının en temel nedenidir. Bu nedenle özel mülkiyete ve sermaye birikimine olumlu bakılması ve demokratik özerklikte temel bir yer verilmesi düşünülemez. Ancak reel sosyalizmin bize gösterdiği gibi özel mülkiyeti tümden reddetmek de çözüm getirmemiştir. Her şeyin devlet veya kamu mülkiyeti ve tasarrufuna alınması gerçekçi ve sonuç alıcı değildir. Bu konuya yaklaşımımızın özü toplumsal çıkar, kolektif üretim ve toplumsal yarar olacaktır. Bununla birlikte toplum-birey optimal dengesini yakalayacak bir sistem esas alınacaktır. Bunun için özerk ekonomide hem özel mülkiyet, grup mülkiyeti hem de kamusal-devlet mülkiyeti olacaktır. Önemli olan bunların her birinin yeri ve öneminin nasıl olacağıdır. Özel mülkiyet bir noktaya kadar olacak, teşvik edilmeyecek ve tekelci sermayeye dönüşmesine fırsat verilmeyecektir.

Birey ve aileye kadar indirgenmiş bir özel mülkiyetin her zaman toplumun, genelin ihtiyaç ve çıkarlarına aykırı bir rota izleme potansiyeli olduğu görülerek, buna göre politikalar geliştirilmesine çalışılır. Ekonomik özerklik bağlamında özel mülkiyet sınırlandırılacaktır. Yine toplumun ihtiyaçlarına göre kamusal-devlet mülkiyeti de olacaktır. Reel sosyalizmdeki gibi her şeyin merkezileştirildiği, devlet mülkiyetine dönüştüğü bir yapı olmamakla birlikte birey ve grupları aşan toplumun genel ihtiyaçlarını karşılamak üzere, bu tarzda kamu mülkiyet alanları olacaktır. En genel anlamda özerk ekonomide temel mülkiyet biçimi grup, topluluk mülkiyeti olacaktır. Bu mülkiyet biçimi teşvik edilecek, esas alınacaktır. Toplumsal sistem de buna uygun olmaktadır.

Grup ya da topluluk mülkiyeti veya ekonomisinden kast edilen; tekelleşmeyi hedeflemeyen, azami kârı esas almayan, kontrolü kendi elinde olan, üretimle bağ içinde ve kendine yeterliliği esas alan toplumsal ihtiyaçlar üzerinden geliştiği için kullanım değerini esas alan bir ekonomi ya da mülkiyettir.

86. Soru: Demokratik özerk ekonomide tarım, ticaret ve sanayi politikaları hangi esaslar üzerinden ele alınmaktadır?

İnsanlığın ana besleyici kaynağı tarımdır. Günümüzde ulaşılan bilimsel-teknik gelişmişlik düzeyine rağmen insanlığın beslenme ihtiyacının %70'ten fazlası hâlâ topraktan elde edilmektedir. Binlerce yıl insanlık tarımla geçimini sağlamıştır. Toprakla iç içe olmuş, toprağın verdikleriyle yaşamıştır. İlk toplumsal artık ve birikim de tarımda gerçekleşmiştir. Denilebilir ki tüm zenginliklerin ilk kaynağı esasında tarımdır, topraktır. Toprak ve tarım var-oluş koşuludur. Her ne kadar bugün insan, tarımsız ve topraksız da yaşayabilir gibi bir imaj yaratılmışsa da topraksız ve tarımsız bir dünya ve insanlık mümkün değildir, düşünülemez. Böyle olmasına rağmen uygulanan politikalarla kırsal alan boşaltılmış, adeta insansızlaştırılmıştır. Şehrin parlak ışıklarına koşan insanlar, milyonluk şehirlerde sefalet içinde yaşamak zorunda bırakılmıştır. Şehirlerde temiz bir hava solumak bile artık çok zor olmaktadır. Diğer taraftan toprak ve tarım politikaları da yanlış ve tehlikeli sonuçlar yaratmıştır. Zararlı kimyasallar ile toprak adeta öldürülmüş, hormonlu gıda üretimi de insanlığın sağlığını tehdit edecek düzeye gelmiştir.

Türkiye'de ve Kürdistan'da milyonlarca insanı istihdam edecek geniş ve verimli topraklar olmasına rağmen, bu yanlış politikalar sonucunda işsizlik ve açlık koşullarında insanlar yaşamaya mahkum edilmiştir. Ucuz işgücü olarak değerlendirmek suretiyle Kürdistan'ı insansızlaştırmayı da hedefleyen bu devlet politikaları ile milyonlarca insan, batı metropollerinde en zor koşullarda yaşamak zorunda bırakılmıştır. Demokratik Özerklik kapsamında bu politikalar kabul edilmediği gibi, bu süreci de tersine çevirmeyi hedeflemektedir.

Özerk ekonomi bağlamında tarımdaki bu gidişata karşı durmak, büyük önem taşımaktadır. Tarımın geliştirilmesine önem vermek, teşvik etmek gerekmektedir. Tarımda zararlı kimyasalların kullanılması, hormonlu gıdaların üretimine karşı, organik tarımın geliştirilmesi desteklenecektir. Özerk ekonomide tarımın, ekolojik denge dikkate alınarak yapılması esas alınır. Tarımda istihdamın giderilmesi, nüfusun

büyük çoğunluğunun işsizliğine de çare olur. Şehirler de nüfus yığılmalarından kurtulmuş, daha yaşanabilir bir seviyeye çekilmiş olur. Demokratik Özerklik, bütün bunlar ekseninde tarımla sanayi, kırla şehir arasında bir denge kurmaya çalışır.

Tarım, ticaret ve sanayi alanlarında oluşturulan tekeller ve bu tekellerin siyasal iktidar odaklarıyla ittifakı, tarih boyunca birçok savaş ve felaketin, işgal ve sömürünün nedeni olmuştur. Geçmişte ticaret tekelleri bu uğursuz rolü oynarken, kapitalizm ile birlikte sanayi tekelleri onun yerini almıştır.

Özerk ekonomide sanayi politikası da tekelleşmeye yol açmayacak, toplumsal ihtiyaçlar gözetilerek değerlendirilecektir. Yine kırsalın aleyhine ve ekolojije zarar verecek sonuçlar yaratmayacaktır. Elbette kâr olacaktır ama azami kâra dayalı değil, kullanım değeri esas alınarak üretim yapılacaktır. Sonuç olarak 'endüstriye, kalkınmaya, teknolojiye, işletmelere, mülkiyete biçilen sınır ekolojik ve demokratik toplum olma sınırındır.' Bunu yadsıyan bir sanayi ve ticaret politikasına özerk ekonomide yer yoktur.

87. Soru: Demokratik Özerklik kapsamında sosyal güvenlik politikası nasıl olacaktır?

Demokratik özerkliğin ekonomik ve siyasal sistemi, tüm yönleriyle sosyal güvenliği, toplumsal yaşamı güvence altına alan bir sistemdir. Toplum yaşamının kapitalist, tekelci, iktidarcı odaklarca tehdit ve tehlike altına girmesini engeller. Yaşamda her kesimin asgari yaşam ve refah koşullarına sahip olmasını hedefler.

Bu çerçevede tüm toplumsal kesimlerin sağlık ve eğitim hizmetlerinden sonuna kadar ve ücretsiz yararlanmasını güvence altına alır. Sağlık ve eğitim hizmeti alım-satım konusu yapılamaz. Sağlık ve eğitim hizmeti kamu tarafından sağlanacaktır. Toplumsal üretim ve artının bir kısmı bu hizmetleri verecek olan kurumlara aktarılacaktır. Sistem bunu işletecek tarzda örgütlenir ve güvence altına alır.

Yine toplumun en can alıcı sorunlarından, yaralarından biri işsizliktir. Demokratik Özerklik sisteminde istihdam ve iş güvencesi

sağlanacaktır. İstihdam edilemeyen, işsiz durumda olanların da asgari yaşam koşulları güvence altına alınacaktır. Özellikle başta engelliler olmak üzere dezavantajlı gruplara da sosyal güvenceler sağlanacaktır. Onurlu, saygın bir yaşam imkanı sunulacaktır. Benzer şekilde yaşlılara sosyal güvenceler sağlanacaktır. Aileye yük gibi görülmemesi için belli bir aylık bağlanacaktır. Aile ortamlarına sahip olmayanlara ‘huzur evleri’ vb. ortamlar, uygun koşullar yaratılacaktır. Ancak yaşlıların aile içinde kalması daha fazla teşvik edilecektir. Yaşlılar toplumun en tecrübeli kesimidir. Onların toplumdan koparılacak huzur evlerine kapatılması, genç kuşakları bu tecrübeden yoksun bırakmak anlamına gelecektir. Doğu kültüründe yaşlılara saygı ve aile içinde tutma yaygındır. Bunu teşvik ve desteklemek gerekmektedir. Ancak zorunlu durumlarda ve yaşlıların tercihleri çerçevesinde huzur evleri gibi ortamlar bir seçenek olarak oluşturulabilir.

Demokratik Özerklik projesi kapsamında çocukların sağlıklı ve eğitilmiş yetişmeleri güvence altına alınacaktır. 18 yaşından küçük olanların çalışmasına izin verilmeyecektir. Yine kadınlara yönelik daha kapsamlı politikalar izlenecek, pozitif ayrımcılık uygulanacaktır. Kadına karşı şiddet, töre ve namus cinayetlerine karşı ciddi tedbirler alınacaktır. Kadının yaşamı, onuru, kişiliği güvence altına alınacaktır. Bunun için gerekli mekanizma, örgüt ve politikalar oluşturulacak, teşvik edilecek ve yeterli kaynak aktarımı yapılacaktır. Tüm bunlar için sosyal politikalarda kadın öncülüğü esas alınacaktır.

Sonuç itibarıyla demokratik özerklik bağlamında sosyal yaşam özgürlük ve eşitlik temelinde güvenceye kavuşturulacaktır.

88. Soru: Özerk ekonomide kooperatiflerin yeri, biçimi ve rolü nedir? ‘Pol-potçuluk’ ile itham edilmesi doğru mudur? Sovyet deneyimindeki ‘kolhoz’* ve ‘sovhoz’lardan farkı nedir?**

* Eski Sovyetlerde üretim, tüketim ve mülkiyetin kolektif olduğu bir tür kooperatiftir. Kolhoz üyelerinin yeterli bir evi, bahçesi birkaç hayvanı olabirdi.

** Aynı şekilde eski Sovyetlerde devlet çiftliklerinden oluşan ve toprağın tamamının doğrudan devlet eliyle işletildiği tarım alanları. (ed. notu)

Demokratik özerklikte ekonominin esasını, belkemiğini kooperatif ekonomisi oluşturacaktır. Grup veya topluluk ekonomisine en uygun yapı kooperatifçiliktir. Yine demokrasinin gereği de yerellere inisiyatif ve imkan sağlamayı öngörür. Kooperatif ekonomisi bunun yansımasıdır. Demokrasi anlayışımızın ekonomiye uyarlanmış ve kurumlaşmış ifadesi kooperatifçiliktir. Kolektif üretim ve adaletli paylaşım sonucunda dengeli bir toplum ancak kooperatif ekonomisiyle mümkündür. Grup, topluluk ekonomisi halk demokrasisi olarak da tanımlanabilir.

Kooperatifler ekonomik yaşamın her alanında örgütlenecektir. Hem üretim hem de tüketim alanında, kırsalda, tarımda, şehirde, sanayi ve ulaşırmada yaygın bir kurumlaşmaya gidecektir. Böylece üretime katılmadan rant elde edilmesinin de önüne geçilecektir. Bu misyon; ulaşım, üretim, tüketim vb. kooperatifler aracılığıyla yerine getirilecektir.

Kooperatif örgütlenmesi, üretim alanında olduğu gibi tüketim alanında da örgütlenecektir. Bir grup, köy, mahalle veya benzer yapılanmalar kooperatifleştikleri oranda ellerindeki küçük de olsa birikmiş sermayeyi ortaklaştırarak üretime koşabilirler. Sadece parasal sermayenin birleştirilmesi değil, eldeki üretim araçlarının da birleştirilerek üretime koşulmaları, üretimde fazlalığa neden olabileceği gibi masraflarda da bir azalma sağlayacaktır. Birleşen emek ve sermayenin kullanımı ile bu aynı emek ve sermayenin ayrı ayrı kullanılması arasında ciddi bir fark vardır. Yine kooperatif bileşenlerinin üretim alanını tespit etmesi, üretim hacmini belirlemesi, piyasaya sunarken fiyatlar üzerinde denetim kurması, emeklerinin karşılığını almaya çalışmaları, tek tek her üreticinin üretim yapmasından daha fazla bir faydayı yaratacak ve bu fayda ürettikleri ürüne katılarak üreticinin kazancına yansıyacaktır. Üretici, bu tarzdaki bir üretimle, bireysel yapacağı üretimden daha fazla kazanç elde edebilecektir.

Demokratik Özerklikte başta tarım olmak üzere kırsalda yaygın bir kooperatifleşme hayata geçirilecektir. Aile mülkiyetine kadar parçalanmış toprakların birleştirilerek kooperatifleşmeye gidilmesi, hem atıl toprakları üretime kazandıracak hem de verimi arttıracaktır. Köy koope-

ratifleri bu anlamda önemli bir rol oynayacaktır, aynı zamanda temel bir istihdam kaynağı olacaktır. Demokratik kooperatifleşmeler şimdikilerden farklı, kolektif ve demokratik esaslar üzerinden örgütlenecek, yönetilecek ve işleyeceklerdir. Kooperatiflerin demokratik bir temelde kurulmaları, işletilmeleri ve yönetilmeleri gerekir. Kooperatif üyelerinin tümü kooperatiflerin karar alma süreçlerine katılmalı, yönetimin demokratik bir biçimde seçilmesi sağlanmalıdır. Yönetim de alınan kararlar doğrultusunda kooperatifi yönetmeli, hesabını vermelidir. Kooperatif bileşenleri istediği zaman (herhangi bir nedenden dolayı da olabilir) yöneticileri geri çekebilmeli, yeni yönetimler oluşturulabilmektedir. Bu da demokratik usuller içerisinde gerçekleştirilmelidir.

Kooperatiflerin Pol-potçulukla itham edilmesi bilinçli bir çarpıtma ve dezenformasyon değilse yeterince anlaşılmadığının göstergesidir. Kamboçya'da uygulanan (Pol-potçuluk) proje merkezden, üstten topluma dayatılan toplum mühendisliği projesiydi. Demokratik özerklikte ise dıştan, üstten dayatılan ve zorla uygulanmaya çalışılan bir kooperatifçilik ve ekonomik sistem yoktur. Aksine merkezi değil yereli esas alır. Demokrasinin gereği olarak yerel halk ve toplulukları esas inisiyatif ve irade sahibi kılar. Güç ve yetkinin merkezde, devlette, ya da belli çevrelerde yoğunlaştırılmasına karşıdır. Yetkileri dağıtır, yerelin tasarrufuna sunar. Bu anlamda kooperatifçilik vb. uygulamaların Pol-potçulukla bir benzerliği, alakası yoktur, olamaz. Bu pratiklerin (her tür reel sosyalizm ve kapitalist modernite pratiklerinin) eleştirisi ve aşılması üzerinden geliştirilen ve demokrasiyi, halkı esas alan bir projedir.

Aynı şekilde Sovyetlerdeki 'kolhoz' ve 'sovhos'larla da karıştırılmamalıdır. Bunlar da bir nevi kooperatif ve kolektif yapılardır. Ancak içinde yer aldıkları sistem devletçi, iktidarcı ve merkeziyetçiydi. Ekonomi merkezi planlamaya tabi tutuluyordu, demokratik değildi. Yerel birimler (kolhoz, sovhos) karar süreçlerine katılamıyor, inisiyatif ve tasarruf hakkına sahip olamıyordu. Merkezi planlama esastı. Yerel birimler sadece uygulayıcı uzantılar niteliğindeydi. Ancak özerk ekonomi devlete, merkeze bağlı olmadığından esas birimler, iradeler yerellerdir. Reel sosyalizmdeki gibi üstten alta doğru ya da merkezden yerele değil alttan üste doğru örgütlenen, kurgulanan bir sistemdir. Devletçi para-

digmaya karşı, ona alternatif bir paradigma, devlet dışı toplum örgütlenmesi perspektifinden hareket eder. Dolayısıyla özünde benzerlikleri hiç olmamakla birlikte farklılıklarını görmek daha da önemlidir.

89. Soru: Özerk ekonomide pazar ve kâr olgusu nasıl ele alınmaktadır?

Pazar olgusu tüm ekonomilerde başattır. Pazar; ekonomik döngünün mekanı, üretici ile tüketicinin keşiştiği-buluştığı yerlerdir. Pazar-sız ekonomi olamaz. Ancak kapitalizmde pazarın serbest piyasa ve arz-talep döngüsüne tabi olduğu iddia edilir. Bu liberalizmin bir propagandası ve gerçekleri yansıtmayan, gerçeklerin üstünü örten bir yalandır. Çok iyi biliyoruz ki iddia edildiği gibi kapitalizmde serbest bir pazar ve piyasa yoktur. Tam tersine kapitalizmde piyasaya sürekli müdahale, pazarı kontrol altına alma, fiyatlarla oynama esastır. Pazar üzerinde iktidar ve tekel kurma kapitalizmin karakteridir. Malları stok etme, fiyatları belirleme, spekülasyon ve manipölasyonlarla vurgun yapma, faiz, tefecilik vb. uygulamalar kapitalizmin şanındandır. Her şey kâr için yapılır. Kâr için başvurulmayacak hile, alavere-dalavere yoktur. Kapitalisti sınırlandıracak bir ahlaki değer de yoktur. Devlet ve iktidar sayesinde ayakta kalır. Bu müdahaleler olmadan, kapitalizm bunalımdan başka bir şey üretemez. Dolayısıyla kapitalizm ekonomi ve pazar karşıtıdır.

Demokratik Özerklikte elbette pazar ve piyasa olacaktır. Bunlar ekonominin can damarı ve kan dolaşımını sağlayan sistemdir. Ancak burada toplumsal ihtiyaçlar esastır. Azami kâr ve sermaye artırımına dayalı bir yaklaşım olmayacaktır. Kapitalistin ya da herhangi bir tüccarın vurgun vurmasına izin verilmeyecektir. Pazar üzerinde bazı güç odaklarının tekel kurmasına olanak tanınmayacaktır. Pazar üzerinde bu güçlerin değil toplumun kontrolü olacaktır. Elbette kâr olacaktır, ancak bu haksız bir kazanç ve emek sömürüsüne yol açmayacak bir sınırdaki tutulacaktır. Kullanım değeri esas alınarak ve emeğe saygı temelinde bir pazar sisteminin oluşması sağlanacaktır. Toplumun ihtiyaçları gözetileceği için ahlaklı bir pazar sistemi olacaktır. Bireysel, bencil ve

azami kâra dayalı olmadığından hile, oyun, manipölasyon vb.de olmayacaktır. Toplum bu olumsuzlukların önüne geçecek ve pazarın kontrolünü toplumsal değerler doğrultusunda oluşturacaktır. Bunun için gerekli tedbir ve mekanizmaları geliştirecektir.

Pazar ve piyasada küçük çaplı üreticilerin, güçlü sermaye ve şirketlerin rekabeti altında ezilmesine olanak tanınmayacaktır. Küçük çaplı üreticiler emeklerinin karşılığını alacaktır. Bunun için adil rekabet koşulları oluşturulacaktır. Dış sermaye ve özel şirketlere ait kurtlar sofrasında telef olmasını engelleyecektir. Yasal tedbirlerle de bu konuda gerekli güvenceler sağlanacaktır.

5. BÖLÜM:

DEMOKRATİK ÖZERKLİK PROJESİNE DAİR BAZI GÜNCEL SORU VE TARTIŞMALAR

90. Soru: Demokratik Özerklik, bağımsız bir ‘Kürt Devleti’ kurma yolunda ön bir taktik adım ya da bağımsızlığa giden yolda bir araç mıdır? Bu kapsamda Kürtlerin gizli ajandası olabilir mi?

Demokratik özerklik projesi, siyasal olduğu kadar toplumsal sorunları da çözmeyi hedefleyen bir modeldir. Bu modelin bir felsefesi, mantık ve anlayışı vardır. Bu proje devleti hedeflemeyen, devlet kurmayı amaçlamayan bir toplumsal örgütlenme sistemidir. Devlete uzak duran, yönünü topluma veren, devlet dışı bir toplumsal sistem kurmayı öngören bir projedir. İmkan ve olanakları olsa da devletleşmeyi düşünmeyen, daha da ötesi devleti toplumsal sorunların kaynağı olarak gören ve bu nedenle de devleti hedeflemeden kendini demokratik esaslarda örgütleyen bir sistemdir. Her türlü toplumsal farklılığın bir arada ve özgürce kendini ifade edip örgütlenmesine imkân veren demokratik bir yönetim sistemidir.

Herkes gibi Kürtlerin de devlet kurma hakkı elbette vardır. Hatta uluslararası hukuk ‘Halkların Kendi Kaderini Tayin Hakkı’ ilkesi çerçevesinde bu meseleye olumlu yaklaşmaktadır. Ama her şeyden önce devlet kurup kurmama meselesine karar vermesi gereken yine Kürtlerin kendisidir. Zira ‘Halkların Kendi Kaderini Tayin Hakkı’ ilkesini sadece devlet kurma biçiminde değerlendirmek yanlıştır. Kendi kendini

yönetmek, kendi geleceğine karar vermek elbette en temel haktır ama bunu sadece ‘devlet ile mümkün’ görmek yanlıştır.

Devlet, Kürtler için bir amaç değildir; Kürtlerin amacı her yönüyle özgürlüktür, demokratik bir toplum olmalıdır, kendi kültürü ile var olmalıdır, huzur içinde yaşamaktır, ezilmemek-ezmemektir, mutlu olmaktır, yoksulluğu yenmek, kendi kendine yetebilmektir. Ve en önemlisi de tüm bunları sadece kendisi için değil tarihten günümüze birlikte yaşadığı tüm halklar için, tüm insanlık için istemektedir. Devlet, tüm bu hedefleri sağlamak bir yana ancak önünde engel olabilir ve esasında da en büyük engeldir. Ulus-devlet ve milliyetçiliğini siyasal bir kurtuluş yolu olarak görenler, bunu anlamakta zorluk çekebilir. Ancak ulus-devlet bugün yaşadığımız birçok toplumsal sorunun kaynağıdır. Halklar arasında yaşanan çatışma ve faşizme varan uygulamaların nedeni ulus-devlet anlayışı ve milliyetçiliğidir. Demokratik-ulus-özerklik projesi ulus-devletin derinlikli/köklü eleştirisi üzerinden geliştirilen bir çözüm modelidir. Ulus-devletin aşılmasını, demokrasinin genişliğine ve derinliğine kurulmasını, kurumlaşmasını öngörmektedir. Devletin, toplum üzerinde bir baskı ve sömürü aracı olduğunu düşünen, demokrasinin gelişmesine engel olduğuna inanan bir felsefeye sahiptir. Bundan dolayı bu projenin devleti hedeflemesi, devlete gidişte bir ara durak olarak görülmesi düşünülemez. Bu onun ilke ve felsefesine de aykırıdır.

Dünya’da birçok devlet kendi içindeki farklılıkların (etnik, dinsel, kültürel vb.), kendilerini özgür kılmaları ve geliştirmelerinin yolu olarak, özerkliklerini tanımışlardır. Bunu farklılıkları tanıma ve demokratikleşme yolunda atılmış bir adım olarak görmek mümkündür. Özerklik hakkını elde etmiş bir halkın bağımsız devlet talep eden unsurları olabilir. Ama dünyada özerklik hakkını elde edip daha sonra devletleşen örnekler pek rastlanmamaktadır. Buna karşın tersi durumların yaşandığı örnekler vermek mümkündür. Önce bağımsız devlet talebiyle mücadeleye girişen, daha sonra özerklik hakkı tanınarak ve kabul edilerek bu tip sorunlarını çözmüş birçok devlet mevcuttur. İngiltere’de Kuzey İrlanda sorunu (İRA), İspanya’da BASK (ETA) sorunu böyle çözülmüştür. Demokratik Özerklik bu anlamda en ağır

kimlik sorunlarını bile birlik içinde çözme yeteneği olan bir model olduğunu göstermektedir. Kürt sorunu kapsamında da böyle bir süreci yaşadığımız görülmektedir.

Bu durumda Kürtlerin gizli bir ajandası, amacı olduğu söylenemez. Bağımsız bir devlet kurma yolunda bu tür taktik adımlar gütmesi söz konusu değildir. Kürtlerin amacı, tüm açıklığıyla ortaya koydukları Demokratik-Ulus-Özerklik projesidir. Bunu sadece kendileri için istiyor da değiller. Tüm halklar ve topluluklar için, toplumsal sorunların çözüm modeli olarak öneriyorlar. Ortadoğu gibi halklar ve inançların bir arada ve iç içe yaşadığı bir coğrafyada milliyetçilik tüm sorunların esas kaynağıdır. Milliyetçiliğe bulaşmadan ve herkesin kendi devletini kurma yarışına düşmeden barış içinde, özgürce yaşayabilecekleri yegâne çözüm projesi Demokratik Özerkliktir. Ulus-devlet ve milliyetçilik halklar için fitne-fesat ve zehir iken, demokrasi ve toplumu esas alan Demokratik-Ulus-Özerklik bunun panzehiri, barış ve özgürlük demektir.

Sonuç olarak Demokratik Özerkliğin Türkiye'yi böleceği iddiası gerçeği yansıtmamaktadır. Tam tersine bölünmüş, inkar edilmiş, yok sayılmış tüm toplumsal, sosyal, kültürel kesimlerin birlik projesi olarak değerlendirilmek doğru olan demokratik yaklaşımdır.

91. Soru: Demokratik Özerklik yeni sınırlar çiziyor mu? Bu durum Türkiye'yi bölmez mi?

Sınırlar görecelidir. Bugünkü sınırların geçmişi en fazla yüzyıllıktır. Özellikle Ortadoğu'da böyledir. Bu sınırlarla yüzyıldır hiçbir sorun çözülmemiştir. Yapay olarak oluşturulan bu sınırlar tersine bölmüştür, halkları birbirinden ayırmış ve aralarına da fitne/fesat koymaya yaramıştır.

Demokratik Özerklik projesi sınırlarla uğraşmaz. Yeni ve yapay sınırlar çizmez. Sınırlar ulus-devletler tarafından çizilmiştir. Bu sınırlar zaten fazlasıyla halkları hem kendi içinde hem de birbiri arasında bölmekte, parçalamaktadır. Buna ekstra yeni sınırlar eklemek doğru olmadığı gibi sorunları daha da çoğaltmaktan başka bir sonuç da vermez.

Demokratik Özerklik projesi, sadece etnik bir yapı veya bir coğrafya için düşünülen bir proje değildir. Toplumun özgünlüklerine uygun olarak yerel birimler biçimde örgütlenmesini öngörmektedir. Bu özgünlükler dil, din, inanç, kültür, coğrafik, ekonomik, vb. temelde olabilir. Önemli olan toplumun bu özgünlük ve ihtiyaçlarını özgürce, kendi kendini yöneterek karşılayabilmesidir. Kendi rengini alabilmesidir. Ayrıca öyle sınırlar çizmeyi de gerektirmez. Örneğin Türkiye’de bu çerçevede 20–25 bölge veya özerk yönetim oluşturabilir. Bu özerk bölgeler herhangi bir etnik yapıya dayandırılmaz. Şimdi zaten birçok il ve bölge yönetimi var. Ancak bunlar önemli oranda Ankara’nın merkezi, otoriter, vesayetçi, bürokratik yönetiminde ve atanarak oluşturulmuşlardır. Demokratik bir ülkede ise yetki ve inisiyatif yerellere verilir. Kendi kendini yerelde yönetmeye imkan tanınır.

Demokratik Özerklik projesi de yerelde halkın kendi kendisini yönetmesidir. Bölücü değil birleştiricidir. Zorla kurulan birlikler bölünmeye mahkûmdur. Gönüllülüğe dayalı birlikler ise kalıcıdır. Demokratik Özerklik projesi bu anlamda halkların özgürce bir arada yaşamasına olanak tanımaktadır. Bu proje sorunları çözen ve barışçıl bir model olarak bölücü, kutuplaştırıcı değil birleştiricidir.

92. Soru: Kürt halkının çoğunun benimsediği ama Türk ve diğer halkların bilmediği ve benimsemediği bir sistem (Demokratik Özerklik) hayat bulabilir mi?

Demokratik Özerkliğin doğru bilinmesi ve anlaşılması durumunda toplumun büyük bir bölümü tarafından benimseneceğine dair hiçbir kuşku yoktur. Çünkü bu çözüm projesinde Türkiye’nin ve tüm toplumun aleyhine olan, ona zarar veren hiçbir şey yoktur. Tam aksine Türk halkı ve Türkiyeli olan diğer tüm halk ve yurttaşların yararına olan bir çözümdür. Demokratik Özerklikten korkan Türkiye toplumu değil egemen olan bir avuç insandır. Mevcut anti-demokratik sistemden rant devşirenlerdir. Zihinleri milliyetçilik zehri ile bulananlardır. İnsan hakları ve demokrasiden nasibini alan herkes bu projeyi benimser ve sahiplenir. İktidarı elinde bulunduranlar ise kendi çıkarlarını korumak

için vatan-millet edebiyatı ile halkı olumsuz bir şekilde yönlendirmeye çalışmaktadırlar. Önyargı ve korkular yaratmaktadırlar.

Bu bilinç bulanıklığını gidermek ve kendimizi, çözüm modelimizi iyi ve doğru bir şekilde anlatmak, demokratik siyasetin temel bir mücadeleye gerekçesidir. Bunu sağladığımız oranda halklar birbirine daha fazla yakınlaşacaktır. Halkların birbiriyle sorunu yoktur, olsa da çözüm yolu çoktur. Ancak halklar arasında çelişki, sorun ve çatışma yaratanlar devlet ve iktidardaki güçlerdir. ‘Dört tarafı düşmanla çevrili’ bir paranoya Türk halkına ve Türkiye’ye ne kazandırmıştır. Sadece kendine ve komşu kardeş halklara yabancılaşmaktan, uzaklaşmaktan başka bir şey vermemiştir. Demokratik Özerklik projesi halkları birbiriyle buluşturan, yakınlaştıran kardeşçe, gönüllü ve özgürce bir arada yaşatacak olan bir çözümdür. Toplumun da bunu benimsememesi için herhangi bir neden yoktur. Olsa da demokrasi bunun çözüm yoludur.

93. Soru: Demokratik Özerklik modelinde Türkiye’de yaşayan farklı kimlik ve renklere yaklaşım nedir?

Türkiye’nin mevcut idari yapısı anti-demokratik ve tekçidir. Farklılıkları aynı potada eritip homojen bir toplum yaratmak amacındadır. Tek devlet, tek ulus, tek dil, tek kültür vb. yaklaşım ve uygulamalar bu mantığın bir sonucudur. Bu zihniyet faşizme kadar giden bir toplum mühendisliğine dayanır. Anadolu gibi halklar, kültürler ve inançlar mozaiği olan bir coğrafyada bu zihniyet katliam, sürgün, asimilasyon anlamına gelmektedir. Bu politikaların yarattığı acı ve trajediler çokça yaşandı ve yaşanmaya devam ediyor.

Demokratik özerklik projesi buna alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Tekçi ve homojen değil, tüm farklılıkların özgürce kendilerini ifade edebildikleri çoğulcu, demokratik bir toplumu hedeflemektedir. Başka bir deyişle her kesimin kendi rengi, kültürü, inancı, dili ile örgütlenebildiği, yönetime katılabildiği bir toplumsal sistemi esas alır. Demokratik özerklik bu nedenle bir bahçedeki çiçekler gibi rengarenk bir gerçekliktir. Kendini gizlemeden, inkar etmeden, her kimliğin kardeşçe bir arada yaşama-

sına olanak sağlaması itibariyle tüm toplumsal sorunların çözümünde en gerçekçi çözüm modeli olmaktadır.

94. Soru: Demokratik Özerklik kapsamında bayrak ile ilgili tutum ne olacak? Kürtler ve diğer halklar kendi renk ve sembollerini nasıl kullanabileceklerdir?

Herhangi bir halkın ya da topluluğun neye, nasıl inanacağına karışamayacağı gibi hangi sembolere sahip olabileceğine de karışamaz. Ona ancak saygı gösterilir. Doğru ve demokratik olan da budur.

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi Demokratik Özerkliğin devlet sınırlarıyla bir sorunu olmadığı gibi ülkenin bayrağıyla da bir sorunu yoktur. Demokratik-Ulus anlayışı, bayrak gibi ortak değerlerle uğraşmaz. Bunları reddetmek gibi bir yaklaşımı yoktur. Elbette her ülkenin böyle ortak sembolleri olacaktır. Demokratik-ulus, ortak değerlerin gönüllü kabulüne dayandığı için tüm toplumca benimsenen ve içselleştirilen ortak değerlerin bütünüdür. Bayrak vb. semboller sadece bir etnik yapıyı temsil etmemektedir. Bu ülkede yaşayan tüm halkların ortak değerini yansıtmaktadır.

Bununla birlikte her özerk bölgenin de kendi renk ve sembolleri olabilir. Bunlar ortak bayrak ve sembolere alternatif değildir. Onun yanında, onunla birlikte var olacaktır. Nasıl ki her kentin kendi sembolü olabiliyorsa, yine aynı biçimde her bölgenin de kendi rengini yansıtan bir sembolü olabilir. Dünyanın birçok yerinde bu örnekler mevcuttur. Bunlar ayrılığın değil birlikteliğin, ‘biraradalığın’ ifadesi olmaktadır. Bugün her spor kulübünün bile farklı renk ve sembolleri olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla bu tür şeylerden korkmamak, onları bir tehlike olarak görmemek gerekir.

95. Soru: Demokratik Özerklik projesinin bu dönemde gerçekleşme ihtimali var mı?

Kürt sorunu her yönüyle çözümünü dayatmaktadır. Bu sorun, toplumun artık kaldırabileceği bir noktayı çoktan geçmiştir. Yaşa-

nan can kayıpları, biriken karşılıklı öfke her yönüyle çözümü zorlamaktadır. Bu durumda çözümün nasıl olacağı önem taşımaktadır. Önümüzde bariz iki yol bulunmaktadır; Savaş veya Barış. Savaş, her iki taraf için de denenen ve çözüm getirmediği anlaşılan bir yöntem olarak devre dışı bırakılmalıdır. Bu yöntem karşılıklı olarak terk edilmelidir. Diğeri ise barıştır, yani sorunun karşılıklı müzakere ve diyalog yoluyla çözümüdür. Diyalog medeni dünyanın sorun çözme yöntemidir. Şimdiye kadar hiçbir toplum diyalogla kaybetmemiştir. Dolayısıyla zor da olsa bu yolu tercih etmek her zaman için en doğru olanıdır.

‘Sorunlarımızı konuşarak çözeceğiz’ dediğimiz andan itibaren karşılıklı olarak düşüncelerin, projelerin açıkça ortaya konması gerekmektedir. İşte Kürt tarafının projesi de ‘Demokratik Özerkliktir’. Konuşmak; eğer şimdi değilse ne zaman, diye sormak gerekmez mi?

Demokratik Özerklik projesinin bu dönemde gündeme gelmesinin erken olması bir yana gecikmiş, ertelenmiş olduğu rahatlıkla söylenebilir. On yıllardır yaşanan bunca toplumsal sorun ve çatışmanın nedeni, demokratik bir sisteme sahip olunmamasıdır. Dünya’da demokrasisini genişleten, geliştiren her ülke toplumsal sorunlarını önemli oranda çözmüş veya bu yolda önemli mesafeler almıştır. Ancak Türkiye’de var olan dar, merkeziyetçi, otoriter ve tekçi sistem tıkanmanın ve sorunların kaynağı durumundadır. Bunda ısrar edilip statüko korunmaya çalışıldığı oranda da sorunlar kangrenleşmiş ve içinden çıkılmaz bir noktaya gelmiştir. Toplum artık bu sorunları taşıyamayacak duruma gelmiştir. Toplumun bedenine geçirilen bu ‘demirden kafes’ artık taşınamayacak bir ağırlık oluşturmaktadır. Toplumun her kesiminde demokrasi talepleri yükselmektedir. Demokratik çözüm dışında bir alternatif de bulunmamaktadır.

İşte tam da bu dönemde Demokratik Özerklik projesi bir çözüm modeli olarak gündemleşmiştir. Bu sorunlara ilaç olacak bir model niteliğindedir. Yaşanan sorun ve birikimler de böyle bir çözümü zorunlu kılmaktadır. Türkiye’de toplum çoktan buna hazırdır. Hazır olmanın ötesinde demokratik bir çözümü talep et-

mektedir. Daha önce de ifade edildiği gibi bu çözümü istemeyenler mevcut sistemden/düzenden çıkarı olan bir avuç imtiyazlı kesimdir. Halkın içinde, toplumda korku, şaibe ve muğlaklık yaratanlar bu kesimlerdir.

96. Soru: Demokratik Özerklik projesi çerçevesinde bir çözüme devlet yanaşmaz ise Kürtler ne yapacak? Buna ‘savaşa devamda dahil midir? Bu çerçevede devlete rağmen Demokratik Özerklik projesi hayata geçirilebilir mi?

Mevcut veriler dikkate alındığında ve Demokratik Özerklik projesinin mimarı olan sayın Öcalan’ın konu ile ilgili tespitlerine bakıldığında Demokratik Özerklik projesi ile Kürt halkı kendi demokratik yönetimini kuracaktır. Kendi iradesini özgürce oluşturacaktır. Devlet buna karşı saygılı olur, bu projeyi tanırsa barışçıl bir süreç ve Türkiye’nin geneli için de demokratik bir sistem oluşacaktır. Bundan herkes kazançlı çıkacaktır. Ancak devlet Kürtlerin iradesini tanımaz, inkar ve imha temelinde yönelirse, farklı bir süreç yaşanır. Bu durumda Kürtler devlete rağmen güçleri oranında kendi demokratik sistemlerini inşa ederler. Demokratik Özerkliklerini ilan eder ve sistemini örgütlemeye girişirler. Devletin imha amaçlı saldırılarına karşı da meşru savunma temelinde kendilerini korurlar.

Kürtler artık bu anti-demokratik sistem içinde ve statüsüz yaşamayı kabul etmemektedir. Kendilerini tanımayan, yok sayan bu sistem içinde yaşamayacaklardır. Her halükarda kendi iradelerini Demokratik Özerklik biçiminde ortaya koymaktadırlar. Özgür yaşamaktan başka bir seçeneği kabul etmemektedirler. Bu, her halk gibi Kürt halkının da temel hakkıdır. Kimse Kürtlerden eskisi gibi inkar ve asimilasyon altında yaşamayı kabul etmelerini beklememelidir. Özgürlük için verilen bunca bedelden ve bu bilinç düzeyinden sonra Kürtler özgürlük dışında bir yaşamı düşünmeyeceklerdir. Kürt halkının bugün ulaştığı bilinç ve örgütlülük düzeyi bu gerçekliğin somut ifadesi olmaktadır.

Kürtlerin savaşıma gibi bir amaçları yoktur. Özgürce kendi değerleri ile yaşama talebi vardır. Bunun nasıl olacağını da Demokra-

tik Özerklik projesi ile ortaya koymuşlardır. Diyalog/müzakere ve siyasal bir çözümle gerçekleşmesi Kürtlerin esas tercihidir. Genel olarak geliştirilmeye çalışılan ve sonuna kadar şans verilen bu seçenektir. Uzlaşma, anlaşma ve çözüm zemini/imkanı oldukça olgunlaşmıştır. Ancak her şeye rağmen devlet buna yanaşmaz, inkarcı, merkeziyetçi, anti-demokratik yapısından, statükosundan taviz vermez ise, Kürtler boyun eğmeyeceklerdir. Kürtler artık statüsüz ve özgürlüksüz yaşamayı kabul etmeyeceklerdir.

97. Soru: Demokratik Özerklik Türkiye ve Kürdistan için neyi ifade ediyor?

Demokratik bir Türkiye aynı zamanda özgür bir Kürdistan demektir. Demokratik Özerk Kürdistan, Demokratik Türkiye Cumhuriyeti demektir. Demokratik Özerk Kürdistan ve Türkiye için Demokratik Cumhuriyet birbirini tamamlayan olgulardır. Adeta biri olmadan diğeri de olamaz. Ne Kürdistan Türkiyesiz ne de Türkiye Kürdistansız olabilir. Ama önemli olan bunların demokrasi temelinde bir arada olmalarıdır. Yani biri diğeri reddetmemeli ya da bölmemelidir. Bunun yolu da Demokratik Özerkliktir.

Kürdistan ve diğer bölgelerde özerk yönetimler oluştuğu oranda cumhuriyet merkeziyetçi, otoriter ve anti-demokratik yapısından uzaklaşarak demokratik bir muhtevaya kavuşur. Tüm demokratik ülkelerde yerel/özerk yönetimlere inisiyatif, yetki verilir. Yetkilerinin önemli bir bölümünü sadece Kürdistan'daki bölgelere değil, tüm özerk bölge veya yönetimlere devrederek halkın yönetim sürecine güçlü bir şekilde katılmasına olanak sağlayan devlet, demokrasiye ve topluma saygılı bir devlettir.

Bu anlamda Demokratik Özerklik projesi Türkiye'nin bütünlüğünden kopuk bir talep değildir. Türkiye'yi gerçek anlamda demokratikleştirecek bir projedir. Bu proje siyasal ve idari olarak bir yeniden yapılanmayı öngörmektedir. Türkiye'ye güçlü bir değişim ve dönüşüm gerekmektedir. Bu dönüşüm sağlandığı oranda demokrasi tüm topluma derinliğine ve genişliğine yayılmış olacaktır. Demokratik Özerk-

lik bu nedenle 90 yıldır demok-ratikleşmeyen, otoriter, tekçi cumhuri-yeti demokratikleştirmenin en güçlü ve en etkili projesidir.

98. Soru: Yeni Anayasada Demokratik Özerkliğe yer verilirse ‘statü’ sorununda yol alınacaktır. Peki, Anayasa’da Demokratik Özerklik dışında başka bir statü belirlenebilir mi? Bu ne olabilir?

12 Eylül askeri darbesinin ürünü olan mevcut anayasanın varlığı Türkiye toplumu ve halkları için bir hakarettir. Fiili olarak bu anayasa meşruluğunu tümünden yitirmişse de halen resmiyette, yürürlüktedir. En kısa zamanda yeni bir anayasa yapmak, Türkiye toplumu ve demokra-tik güçlerin en öncelikli görevidir. Tüm toplumsal sorunların kaynağı, bu mevcut anti-demokratik cunta anayasasıdır.

Yeni bir anayasa kadar, yeni anayasa sürecine hangi zihniyetle yaklaşılaacağı da önemlidir. Tek başına yeni bir anayasa yeterli değildir. De-mokratik bir anayasa gereklidir. Yeni anayasada Kürtlerin ve diğer tüm farklılıkların kimliklerinin tanınması, demokratik özerk yönetimlerin kabul edilmesi ve anadilde eğitimin düzenlenmesi önemlidir. Kürt halkı artık siyasal bir irade ve statü dışında yaşamayı kabul etmeyecektir. Kürtlere özgürlüklerini tanımayan bir anayasa ne meşrudur ne de top-lumsal sorunlara çözüm olabilir. Bazı göstermelik değişikliklerle Kürt-ler kandırılamaz, özgürlüklerinden alıkonulamaz. Yeni anayasa yazılırken bu durum görülmeli ve bu temelde demokratik bir zihni-yetle ele alınmalıdır. Statüden kasıt; tüm toplumsal farklılıkların olduğu gibi Kürtlerin de özgürlüğü ve siyasal irade olarak kendini yönetme imkanının tanınması (özerk bölgeler eliyle) biçiminde anlaşılmalıdır. Buna en uygun çözüm modeli de Demokratik Özerklik projesi teme-linde bir sistemdir. Bunun dışındaki çözümler öz itibariyle ya statü-süzlüktür ya da bölünmedir, devletin parçalanmasıdır. Bu da Kürt sorununu çözmez aksine daha da içinden çıkılmaz hale getirir.

99. Soru: Demokratik Özerklik Projesi Kürt sorununun çözümünde maksimalist bir talep midir?

Demokratik Özerklik (asgari demokrasi) hiçbir biçimde Kürt sorununun çözümünde maksimalist bir talep olarak değerlendirilmemelidir. Kesinlikle en makul çözüm modelidir. Daha önce vurgulandığı gibi bağımsız bir devlet vb. amaçlar için bir araç ya da ara durak olmadığı gibi bunu minimalist veya maksimalist kavramlarıyla ifade etmek de doğru değildir. Hele hele maksimalist-minimalist ya da sadece karşılıklı tavizler verilerek (tüccar mantığı) ulaşılabilecek bir çözüm gibi değerlendirilmemelidir. Zira her toplumun vazgeçemeyeceği temel değerleri bulunmaktadır. Bunlar temel demokratik hak ve özgürlüklerdir. Toplumsal hak ve özgürlükler hiçbir biçimde pazarlık konusu yapılmamalıdır. Dolayısıyla demokratik-ulus esasına dayanan demokratik özerklik, Kürt sorununun çözümünde ve Türkiye’de yaşanan birçok toplumsal sorunun çözümünde de en gerçekçi, makul ve uygun bir çözüm modelidir. Çünkü toplumda hiçbir kesimi dışalamayan, ötekileştirmeyen, yani sınırlar ve kutuplaştırmalar yaratmayan bir çözüm yöntemidir. Sadece kendine isteyen, Kürtleri güç ve iktidar yapan bir talep değildir. Kürtler kendilerine ne istiyorsa, diğer halklara da eşitlik ve kardeşlik temelinde onu istemektedirler. Başka bir deyişle diğer halkların aleyhine ve onlardan fazla bir hak talebi yoktur. Demokrasinin, eşitlik ve özgürlüğün gereklerine uygun bir siyasal rejim ve yapılanmayı hedeflemektedir.

Toplum odaklı bir proje olan Demokratik Özerklik, siyasal olarak zorlayıcı, karşılanamayacak talepler içermemektedir. Devletin topluma karşı saygılı olmasını ve haklarını tanımmasını talep etmektedir. Toplumsal gerçekliğe en uygun, onun yansıması ve temsiliyetini sağlayan, isteyen bir çözüm perspektifinden hareket ettiği için son derece gerçekçidir.

100. Soru: Demokratik Özerklik Projesi otoriter-totaliter bir sistem öngörüyor mu? Bu çerçevedeki eleştirilerin sebebi nedir?

Demokratik Özerklik Projesi henüz Türkiye kamuoyunda hakıyla tartışılmış ve anlaşılmış değildir. Açıkçası böylesine bir pro-

jenin öncelikle iyi ve doğru anlaşılması gerekmektedir. İster eleştirelim, ister övelim ama hakkını verelim. Hakkını teslim edecek bir değerlendirme gücüne sahip değilsek, eleştiri ve yergilerimizin de bir değeri olmayacaktır.

Kamuoyunda ‘Demokratik Özerklik’ projesinin isminden hareketle tanımlamalar yapılmaya çalışılmaktadır. Bu konuda ‘aslında istenilen özerk bir yapılanmadır, başına konulan demokrasi kelimesi de makyajdır’ biçiminde tanımlamalar bile yapılmaktadır. Açıkçası Türkiye’nin demokratikleşmesini ve gerçekten demokratikleşmiş bir Türkiye içerisinde Kürt sorununun çözümünü hedefleyen bu projenin böylesine sıradan bir değerlendirmeyi hak etmediği ortadadır.

Otoriter-totaliter yapılar, ‘zor’ enstrümanını yoğunlukla kullanarak toplumu baskılayıp yöneten rejimlerdir. Bugün Ortadoğu’da ‘Halkların Baharı’ denilen süreç yaşanmakta ve en azından hiçbir toplumun artık herhangi bir baskı rejimini kabul etmediğini görmekteyiz. Tüm halkların ve toplumların çok yoğun bir demokrasi ve özgürlük talebi adeta patlama yapmıştır. Dikiş tutmaz rejimlerle bu taleplerin karşılanamayacağı ve geçici çözümlerin bir işe yaramayacağı bilinmektedir. Özellikle yeni bir dünya sisteminin, temeli zayıf olan yapılar üzerinde inşa edilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla asgari demokratik kriterler gözetilerek bir çözümün geliştirilmesi elzemdir.

Öncelikle yıllarca baskılanan toplumsal farklılıkların tanınması ve tüm haklarının teslim edilmesi gerekmektedir. Gerçek demokratik çözüm, toplumsal hak ve özgürlüklerin temininden geçer. Tüm toplumsal farklılıkların (etnik, dinsel, kültürel vb.) temel hak ve özgürlüklerinin demokrasi ile temin edilmesi, bu çerçevede demokratik toplum ve özgür bireyin varlığının kabulü, özlenen ve istenen yegâne çözümdür.

Kimse toplumların veya farklı kesimlerin ne istediklerini bilmediklerini iddia edemez. Herkes ve her topluluk öncelikle varlığının ve farklılığının tanınmasını, hak ve özgürlüklerinin teslim edilmesini ister. Otoriter-totaliter ve baskıcı rejimler demokrasinin, hak ve özgürlüklerin gaspı, inkârı ve baskılanmasıdır. Açıktır ki böylesine bir rejimin hem toplum tarafından kabul edilmesi mümkün değildir hem de konjektürel olarak karşılık bulması da zordur.

Otoriter-totaliter sistemler devletçi rejimlerdir. Devlet en büyük güç tekeli. Bu güç tekelinin baskı temelinde toplum üzerinde otoriter-totaliter bir rejime dönüşmesi an meselesidir. Bu tür devletçi rejimlere karşı toplumun örgütlenerek kendini savunması gerekmektedir. En büyük savunma, toplumun kendi alternatif sistemini geliştirmesidir. İşte bu sistem Demokratik Özerkliktir.

Demokratik Özerklik Projesi; devleti dahi fazlalık olarak gören, tüm güç tekelleşmelerine karşı olan, demokratik toplum ve özgür bireyleri esas alan, özünde topluma dayanan, tüm toplumsal kesimlerin demokrasi içerisinde örgütlenme ve ifade özgürlüklerini sağlayan, farklılıkların özgünlüğünü, özgünlüklerin özerkliğini benimseyen, özerklik temelinde ve demokratik bir sistem içerisinde toplumun kendi kendisini yönetmesidir.

Sonuç olarak Demokratik Özerklik Projesi, tüm otoriter-totaliter ve baskıcı birey, yapı ve rejimlerin eleştirisi ve aşılması üzerinden geliştirilmiş, demokrasi ve özgürlüğü esas alan bir sistemdir.

101. Soru: Demokratik Özerklik Projesi çerçevesinde ‘statü’ arayışı Kürtler ve tüm farklılıklar için mi istenmektedir?

Yoksa PKK’nin kendisi için bir statü oluşturma çabası mıdır?

Statü; herhangi bir toplumsal farklılığın tanınmasının, resmi olarak kabul edilmesinin siyasal ve hukuki çerçevesidir. Cumhuriyet kurulduğu günden bu yana, Lozan Antlaşması gereği bazı dini azınlıklar dışında resmi olarak herhangi bir toplumsal farklılığı tanımamıştır. Aksine tüm farklılıkları bir potada eritmeyi amaçlamıştır. Bunun için her türlü yol mubah görülmüş ve zamana yayılmış (90 yıl) bir şekilde de uygulanmıştır/uygulanmaktadır.

Toplumsal farklılıkların ortadan kaldırılması, ulus-devlet projesinin bir sonucudur. Ulus-devlet tüm farklı toplumsal grupların inkarı ve imhası üzerine şekillendirilmiştir. Böylelikle homojen bir toplum yaratma gayreti söz konusudur. Bu uğurda girilen katliamların ağır sonuçları hala yaşanmaktadır. Ermeni katliamı, müttekabiliyet gereği Rumların göçertilmesi ve 6-7 Eylül olayları da dahil, Asuri-Süryani ve

Êzidilerin sistematik bir biçimde toplumdan dışlanmaları ve göçertilmeleri, Alevilerin dini inanç ve ibadetlerinin sürekli engellenmesi-baskılanması ve en nihayetinde 90 yıldır Kürtler üzerinde uygulanan her türlü (siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik, askeri vb.) soykırım uygulamaları, ulus-devlet projesinin herkesi Türk-Sünni-Hanefileştirme zihniyetinin bir gereğidir. Türkiye'nin demokratikleşmesi, Cumhuriyetin demokratik temelde yeniden inşası için öncelikle bu politikanın-projenin terk edilmesi gerekmektedir.

Şayet demokrasi farklılıklar rejimi ise bu farklılıkların resmi olarak kabulü şarttır. Tüm toplumsal kesimlerin (etnik, dinsel, kültürel, cinsî vb.) özgünlüklerinin kabulü ve bu özgünlüklerin özgürlüğünün, hukukî ve siyasî statülerinin net bir biçimde ortaya konması demokrasi-nin gereğidir. Bu biçimiyle tüm farklılıklarla birlikte demokratik temelde yeniden bir ulusal inşa mümkündür. Biz buna 'Demokratik-Ulus' inşası diyoruz. Demokratik-ulus, tüm toplumsal zenginliklerin demokrasi içerisindeki birlikteliğidir .

Demokratik uluslaşma, evrensel hak ve özgürlüklerin teminatı ve özgürce gelişmelerinin yoludur. Bunun somutlaştırılmış hali 'Demokratik Özerkliktir'. Her kesimin özgürce gelişimini sağlayabildiği en uygun yoldur. Dolayısıyla toplumsal özgürlüğün ete-kemiğe büründürülmesidir. Demokratik Özerklik aynı zamanda tüm farklılıkların ayırımı statü kazanmasıdır. Bu sadece Kürtler için değil, tüm etnik, dinsel, kültürel vb. gruplar için söz konusudur. Zira demokratik-ulus her kesimin özgürce yer aldığı toplumsal formun adıdır.

Sonuç olarak herkes için demokratik-ulus, her toplumsal farklılık için demokratik özerklik; Kürt sorunu başta olmak üzere tüm toplumsal sorunların demokratik temelde çözümüdür. Bunun 'PKK kendisi için bir egemenlik alanı istiyor' biçiminde değerlendirilmesi ise en hafif deyimle dezenformasyondur.

SONUÇ

Son yılların en önemli gündemlerinden biri olan Demokratik Özerklik Projesi Türkiye’de tartışılmaya devam ediliyor. PKK Lideri Abdullah Öcalan’ın gündeme getirdiği bu kavram geniş Kürt kitleleri tarafından anlaşılmayı ve zihniyete indirgenerek yaşatılmayı beklemektedir. Ancak en önemlisi de Türkiye düşünce dünyasında Demokratik Özerklik Projesi yeteri kadar tartışılmadığı ve doğru ele alınmadığı için sürekli olarak ‘devletleşmeye doğru ilk adım’ veya “PKK’nin kendine iktidar alanı yaratma çabası” gibi gerçekdışı tanımlamalarla işlenmektedir. Bu nedenle en makul ve mütevazı çözüm önerisi olan Demokratik Özerklik Projesi, Türkiye Halkları ve daha da önemlisi Türkler tarafından anlaşılmamaktadır.

Bu çalışma sade anlatımı, objektif üslubu ve tarihsel-güncel boyutlarını ele alışıyla Demokratik Özerklik Projesinin ne olduğunu gözler önüne serdiği kadar, ne olmadığını da ortaya koymaktadır. Bu nedenle ‘101 Soruda Demokratik Özerklik’ çalışmasına en fazla ihtiyaç duyacak olanların bu projeye önyargı ile yaklaşanlar olduğunu belirtmekte fayda var.

Buraya kadar soru-cevap biçiminde ele alınan Demokratik Özerklik çözümünün, hem Türkiye hem de Ortadoğu’da ulus-devlet zihniyetinden kaynaklı yaşanan sorunların birçok boyutuna cevap olma gücünün daha kolay anlaşılması için, onu güncel politik gelişmeler ışığında ele almak ve değerlendirmek hayati önem taşımaktadır.

Kürt siyasal hareketi ve Önderliği tarafından gündeme getirildiği andan itibaren, Türkiye’de bazı çevreler tarafından yaratılan ve giderek genel bir algıya dönüştürülmeye çalışılan ‘Demokratik Özerklik Türkiye’yi böler ve ayrı bir Kürt devletine doğru atılacak ilk adımdır’ propagandası konunun doğru anlaşılmasını engellemektedir. Gerçeği yansıtmayan bu ve benzer birçok yanlış düzeltmenin en iyi yolu, şüphe

yok ki perspektifi oluşturan asıl kaynağa yönelmek ve ondan öğrenmektir. Bu konuda temel referans PKK Lideri Öcalan ve onun İmralı'da kaleme aldığı birbirinin devamı niteliğindeki son 5 ciltlik (Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü) savunmalarıdır. Projenin Demokratik Özerklik biçiminde kavramlaştırılması bir yana özü devletin katı otoritesi yerine 'tam demokratikleşme' veya 'demokratik toplum' olarak da tanımlanabilecek bu çözüm perspektifinin hem Türkiye toplumu içinde hem de düşün dünyasında, gerçek çözümün onunla mümkün olduğuna inanan ve bu temelde savunan büyük bir potansiyelin varlığından rahatlıkla söz edilebilir. Ancak Türkiye'de ki ulus-devlet geleneğinin özel savaş karakteri, birçok kavramı aslından saptırarak öcülendirdiği gibi özünde toplumsal bölünmüşlüğü onarmayı hedefleyen demokratik ulus ruhunun bedeni olan Demokratik Özerklik çözümüne de bölücülük yaftası yapıştırmak istemiştir. Oysa çok iyi bilinmektedir ki Ortadoğu'nun merkezinde devam ede gelen ve güncel olarak çözüm mecrasına girmesi yakıcı bir şekilde tartışılan Kürt sorunu da ulus-devletin yarattığı birçok sorun gibi kaynağını tekçi, milliyetçi ve bölücü politikalarından alır. Bu sorunun sürmesi ve giderek ağırlaşmasını, iç ve dış faktörlere bağlı olarak gelişmesinin yanı sıra dört ulus-devlet arasında parçalanmış bir toplumun kültürel soykırıma uğratılacak derecede katı bir inkâr politikasına tabi tutulmasıyla açıklamak mümkündür.

Sorunun çözümünü engelleyen önemli etkenlerden biri ve belki de en önemlisi kapitalist hegemonyanın Ortadoğu'daki son iki yüzyıla yayılan çıkar politikalarıdır. Kürt varlığına yöneltilmiş bu aşırı şoven politikalar karşın Kürt ulusunun ulus-devlet ve milliyetçi bir çözüm seçeneğine takılı kalması, çözüm yerine imha ve inkârın daha da acımasızca uygulanmasına neden olmuştur. Kürt gerçeği, kendi cellâdına dönüşmüş olan ulus-devlet zihniyetine alternatif çözüm modeli olarak devletçi çözümde takılı kalmak yerine, kendi tarihsel gerçeğiyle daha uyumlu ve uygulama zemini bulmuş olan özerkliğe dayalı ve ona yakın pratiklere yönelmesi daha çözümleyici olabilirdi. Bu kapsamda bir çözüm modelini anlamaya çalışmak, sayın Öcalan'ın savunmalarında tartışmaya açtığı 'demokratik siyaset', 'demokratik toplum', 'demokratik ulus' ve onların siyasal rejimi olarak tanımlanan 'Demokratik Özerk-

lik' kavramlarının doğru okunması ve anlaşılması Kürt sorununda demokratik çözüm için hayati önem taşımaktadır.

Demokratik çözümün gerekliliğini anlaşılır kılmak öncelikle Türkiye dâhil kapitalist ulus-devlet yapılanmasının yaşadığı çıkmazları ve neden olduğu ağır sorunları ortaya koymakla mümkündür. Karakteristik bazı özelliklerine değinecek olursak; her şeyden önce Ortadoğu'daki ulus-devlet geleneği milliyetçiliğe ve tekçi zihniyete dayanmaktadır. Ancak tüm örnekleri göstermiştir ki her türlü milliyetçilik, mezhepçilik ve cinsiyetçilik çözüm yerine çözümsüzlüğe neden olmaktadır. Ulus-devletin milliyetçiliğe bel bağlaması, onun uluslaşma süreçlerine tarihsel olarak çarpık yaklaşmasından kaynağını almaktadır. Zira merkezi uygarlığın orta çağ kavimciliğini günümüz milliyetçiliğine dönüştürüp, devlet ulusu yaratmaya dönük dayatmaları, sorunların ağırlaşmasının temel nedenlerinden biridir. Çünkü bu yöntem toplum doğasına ve var oluş hakikatine aykırıdır. Gerçek şudur ki, tarihte hiçbir zaman ulusun devleti olmamıştır. Ulus-devlet maskesi altında gizlenen elit bir zümrenin veya grubun mutlak çıkarına dayanan organizasyonun, yani devletin kendisi olmuştur.

Devletçi aklın gölgesinde geliştirilmiş sosyal bilimlerin uluslaşma ve devletleşme süreçlerine yaklaşımının bu konudaki günahı inkâra gelmez düzeyde belirgindir. Sosyal bilimlerin klasik yaklaşımına göre uluslaşma sürecinin temel vazgeçilmezi devlet kurmak olarak ortaya konulduğu için kaderini tayin etme hakkı neredeyse kendine ait bir ulus-devlete sahip olmaya indirgenmiştir. Ulus olmanın koşulu, ya var olan bir devlete ya da devlet kurmayı hedefleyen bir ulusçu hareketin varlığına bağlanır. Bu, doğal olmayan koşullu denklemin zihin kodlarında var olan en çarpıcı gerçek ise devletin ulus tarafından kuruluyor yanlışlığının gerçeği ifade etmemesidir. Sanılanın aksine, devlet homojen bir toplum oluşturarak kendi ulusunu yaratırken, farklı toplumsal renklerin yaşamasına asla izin vermez.

Katı bir ulus-devlet yapılanması örneği olan Türkiye'de yok olmaya doğru sürüklenen ve ölümü yaşamak üzere olan etnik, kültürel ve dinsel grupların durumunu, sürdürülen katı, tekçi ve homojenleştirici politikalara bağlamak yerinde olur. Tek başına bu hakikat bile ne Ortadoğu'da ne de Türkiye'de ulus-devletçi politikaların halkların

yaşadığı sorunlara barışçıl çözümler getiremeyeceğini gösteriyor.

Yaşanan sorunlara güncel ve tarihsel boyutta çözüm getirebilecek en ideal model, ulus-devletin yarattığı sorunları hafifleten ve giderek onları toplum lehine çözmeye yeteneğine ve ideasına sahip olanıdır. Ulus-devletin mağduru haline gelmiş her etnisite veya grup için çözüm, ayrı bir devlet savunmak olmadığı gibi onları tek bir ulusa indirgeyerek ulus-devletin acımasız çarklarında eritmek de ne akla, ne ahlaka ve ne de toplumsal doğaya uygun düşer. Bunun yanı sıra toplumsal sorunların daha da karmaşık hale geldiği günümüzde ulus-devletin katı merkezi ve bürokratik vesayetçi yapılanması, sorunları çözümsüzlüğe mahkûm eden diğer bir özelliğidir.

Yerel kimliklerin, renklerin ve yeteneklerin yok sayıldığı ve hatta ortadan kaldırıldığı bu sistemde yerel değerler büyük saldırı altındadır. Dolayısıyla merkezîyetçi zihniyetin iktidar biriktirme politikaları, yerelden yönetim alternatifine izin vermemektedir.

Ulus-devlet modeline karşı çözüm alternatifi olarak sayın Öcalan tarafından gündeme getirilen demokratik ulus perspektifi öncelikle devlet ulusçuluğunu ve her türlü milliyetçi dayatmaları reddeder. İşe uluslaşma sürecinin tarihsel gelişimine farklı bir yorum getirerek başlar ki kapitalist uygarlığın kavimciliği milliyetçiliğe dönüştürerek devlet ulusu yaratma yaklaşımına karşı, aynı veya benzer dil ve kültürel grupların demokratik toplum ruhu ile oluşturdukları birlikteliği esas alır ve bu bileşeni demokratik ulus olarak tanımlar.

Uluslaşmanın demokratik düzeyini belirleyen en önemli faktör ise toplumun örgütlenme modelidir. Otoriter ve iktidarcı bir rejimden demokratik ulus ruhu ve zihniyeti çıkarılamaz. Bu hakikatle yola çıkan sayın Öcalan, demokratik ulus zihniyetinin bedeni yani diğer bir anlamıyla siyasal rejimi olarak demokratik özerklik çözümünü formüle etmiştir.

Demokratik özerklik, rejim olarak devlet değil demokratik toplumla ilgilenir. Öcalan ‘Savunmalar’ında ‘hedeflenen devlet değil toplumdur’ belirlemesiyle amaçlananın toplumu örgütlemek, irade ve güç kazandırmak, kendi sorunlarını çözebilecek düzeye getirmek olduğunu göstermektedir.

Daha anlaşılır bir tanımla, demokratik özerklik demokratik ulus-

laşmanın formu ve siyasal rejimidir. Bu özelliğiyle ulus-devletin yarattığı sorunlara karşı alternatif çözüm modelidir. Ulus sorununa devletçi çözüm ile demokratik ulusa dayanan demokratik özerklik çözümü arasındaki temel farklılıkları ortaya koymak konuyu daha anlaşılır kılabilir. Her şeyden önce demokratik ulusçu özerklikte yurttaşlık tanımı, ulus-devletin vatandaş tanımından oldukça farklıdır. Ulus-devlet kendi birliğini ve güvenliğini sağlamayı ön planda tuttuğu için katılığa, gönülsüz uyuma, insanların disipline edilmesine ve genel buyrukların (yasarlar) uygulanmasına başvurur. Demokratik ulus felsefesinde ise bireylere ve gruplara danışmak, kültürel, yöresel, cinsiyet farklılıklarının tanınması esastır. Demokratik özerklikte yurttaşların büyük oranda özerk, sorumlu dayanışmacı, ortak değerler yaratmak isteyen ve zihniyet ortaklığıyla bir araya gelmiş topluluklar olması ön görülmektedir. Ulus-devletçi sistem ise vatandaşını denetlenmesi, yardım edilmesi, gerektiğinde azarlanması ve kendisini üstten kontrol eden bir iktidar aygıtına gereksinim duyan bir düzeyde tutmayı esas alır.

Demokratik Özerklik bir etnisiteyi esas alarak diğer tüm etnik farklılıkları onun içinde eritmeyi reddeder. Ulus-devlete ait olan bu katı, tekçi ulus yaratma politikasına karşı demokratik özerklik demokratik ulusu savunur. Burada kültür tanımlı uluslaşmadan hareketle ulus-devletin dar sınıf, cins, renk ve etnik köken ölçülerinden öte gönüllülük ve demokratik ön kabuller üzerinden ortak zihniyet ve kültür dünyasının oluşması, ulus olmak için yeterli görülmektedir. Ulus-devletin yarattığı ‘oluşturulmuş uluslaşma’ formu tamamen toplumsal doğaya ters olduğu halde yapay egemen zihniyeti ile tekçiliği ve milliyetçiliği bir gereklilik olarak görür, onlara dayanır. Bu zihniyet yapılanması demokratik ulus ve onun siyasi formu olan demokratik özerkliğin gelişmesini engelleme eğilimi taşır.

Doğru bir tanımlamaya ulaşmak için demokratik özerklik çözümünün üniter ulus-devletin federasyon veya konfederasyon biçimlerine dönüşmüş hali gibi değerlendirilmemesi gerekmektedir. Bunlar ulus-devletin farklı biçimli çözümleridir. Merkezileşmeye karşı toplumun tepkisini düşürmeye yönelik olarak da devreye konulan bu yönetim anlayışları demokratik çözüm olarak görülemez. Nitekim birçok verili örnekte sorunları ağırlaştırmaktan öteye gidememişlerdir. Hatta

diktatörlüğe ve faşizme kadar giden örneklerden söz edilebilir.

Toplumsal değişim ve demokratik bilinci en güçlü biçimde etkileyen faktör, bir toplumun siyasal örgütlenme paradigması ve ona bağlı gelişen toplumsal ahlakıdır. Bu bağlamda ele alınıp değerlendirildiğinde kapitalist uygarlığın şekillendirdiği toplumlarda, politika belirleyenler devletçi zihniyetin temsilcileri olan şefler, sermaye sahipleri, merkezi hükümet ve onun meclisidir. Diğer önemli belirleyiciler de askeri ve hukuki gücü ellerinde bulunduranlardır. Oysa demokratik uluslaşma perspektifinde temel hedef ahlaki- politik toplumun geliştirilmesi iken, temel belirleyenler olarak toplumsallaşmayı sağlayan kültür, ahlak ve toplumun kendi kendini yönetme yeteneğinin adı olan politikadır. Bu perspektifte ahlak ve politika birbirinden ayrılmaz belirleyenler olarak ele alınır. Çünkü toplumsal ahlaktan soyutlanmış bir politikanın iktidarlaşmaya neden olacağı öngörülürken, politikasız bırakılmış ahlaki anlayışın ise toplumu öz-yönetimsiz, iradesiz ve öz-savunmasız bırakacağı düşünülmektedir. Böyle bir toplumun her türlü iktidarcı ve sömürücü yönetime açık hale gelme riskine dikkat çekilmektedir. Neticede demokratik uluslaşmanın birçok boyutu olmasına rağmen asıl belirleyeni ahlaki ve politik toplumdur.

Güncel gelişmeler ışığında değerlendirdiğimizde merkeziyetçi ulus-devletler Ortadoğu’da ezilmiş kitlelerin gazabına uğrarken, bu diktatör rejimlere alternatif olabilecek modeller iddia edildiği gibi yeni ulus-devletler değildir. Toplamların öfkeli ayaklanmalarına neden olan zaten bu rejimlerin ulus-devlet özellikleridir. Yama yapılarak yeni maskeler takılsa da Mısır’ın Hüsnü Mübarek sonrası devam eden kaos hali, bu yöntemin esaslı bir çözüm olmadığını göstermektedir. Irak, Suriye ve daha birçok ülkede ortaya çıkan sorunlar barışçıl karaktere sahip ve toplumsal zenginliği savunan bir çözüm modeline ihtiyaç duyulduğunu gösteriyor. Dolayısıyla ulus-devletin kendini küçülterek yeniden çözüm modeli olarak sunması mümkün değildir ve yanlıştır. Çatışmanın merkezinde kışkırtılmış etnik, dinsel ve kültürel farklılıklar yer aldığına göre, geliştirilmesi gereken çözüm modelinin de merkezine toplumun tüm farklılıklarını kucaklayan, onlara eşit mesafede duran ve inkar politikalarını dayatmadan onların varlığını koruyan bir yönetim anlayışının konulması gerekmektedir. Or-

tadoğu'nun kangrene dönüşmüş tarihsel sorunları düşünüldüğünde, bugüne kadar denenmemiş demokratik özerklik çözümü, halk demokrasisi ile demokratik toplumun inşası açısından büyük değişimler yaratacak sonuçlar ortaya çıkaracağı düşünülmektedir.

Devletçi çözüme alternatif olan demokratik ulusun çözüm modeli olarak demokratik özerklik, tamamen devletten ayrı olarak değerlendirilemez. Düşünülen, iki otorite olarak demokrasi ve devletin aynı siyasi çatı altında yer alabilmesidir. İki rejim arasında anlayış ve felsefi farklılıklar bulunmasına rağmen, ulus-devletin etkileşim temelinde demokratikleştirilmesi amaçlandığından, ikisinin ortak bir paydada buluşmasından söz edilebilir. İlişkiyi demokratik bir anayasa belirler. Bu Devlet+Demokrasi olarak formüle edilmiştir. Bu durumda demokratik özerklik kendini ne kadar özerk kılar, toplumsal bir sisteme kavuşursa, ulus-devletin dönüşümüne de o kadar katkı sunabilir.

Farklı zihniyet yapılanmalarına sahip oldukları için iki otorite arasında karşılıklı mücadele, paradigma eksenli olarak durmaksızın devam eder. Demokratik ulusun geliştiği ve toplumun giderek demokratik özerkliğe yöneldiği, ulus-devletin ise ortadan kalkmadan hukuk ve asgari demokrasiyi benimsediği bir alanda uzlaş ve barış halinden söz edilebilir. Böyle bir durumda çözümleyici bir model olarak demokratik özerklik, ulus-devletin parçaladığı ve birbirine yabancılaştırdığı toplumsal ilişkileri yeniden demokratikleştirir, uzlaşıcı, barışçı ve hoşgörülü kılar. Ulus-devletin demokratik ulusa ve birbiriyle ilişkili özerkliklere doğru evrilmesi büyük bir toplumsal barışı beraberinde getirebilir. Türkiye özgünlüğü esas alınarak değerlendirildiğinde demokratik özerklik çözümü Kürtler ve etnik farklılıklar açısından ulusların kendi kaderini tayin hakkının devletçi olmayan demokratik perspektifini ifade etmektedir. Ulusal sorunun çözümünde köklü bir dönüşüm olarak da değerlendirilmelidir. Sayın Öcalan'ın oluşturduğu yeni paradigmayla tartışılmaya başlanan demokratik çözüm modeli özellikle Kürt sorununun çözümünde büyük bir zihniyet devrimini ifade etmektedir. Kapitalist modernitenin yol açtığı ulusal sorunlar sürekli 'bizimde bir ulus-devletimiz olsun' sloganıyla çözüleceğine inanılmışken, Kürt toplumunun bundan etkilenmemiş olması mümkün değildir. Bu etkiye rağmen geliş-

tirilen yeni paradigmanın devrimsel boyutunu gözетerek yaklaşılması gerekmektedir.

Türk ulus-devletinin yarattığı ‘Kürt ulusal sorunu’nu, karşı bir Kürt ulus-devletini savunarak çözmek yerine ulus-devletçi çözümden vazgeçmek, alternatif olarak demokratik anayasal çözümü esas almak, Ortadoğu’da kanamaya devam eden benzer sorunların barışçıl çözümü için de bir şanstır. Bu çözüm formülü felsefi dönüşüm ve toplumsal yapının öz doğasına dönmesi açısından da toplumun demokratikleşmesindeki arayışları ifade eder.

Türkiye ve Ortadoğu açısından böylesi demokratik bir çözüm modeli, şiddetin ana aygıtı olan ulus-devleti reddettiği için doğal olarak şiddet eğiliminden arınmış ve dolayısıyla barış zihniyetini içselleştirmiş olması temelinde birçok çatışmanın önüne geçmesi mümkündür. Kürdistan’da demokratik ulus perspektifiyle de-mokratik özerklik temelinde siyasi bir statüye kavuşma mücadelesi yürütülürken Türkiye’de devlete rağmen varlığını korumaya çalışan tüm farklı kimliklere de yeni bir yol ve kapı aralanmış olur. Bu yolla yok olma tehlikesi altında bulunan tüm farklılıklara daha da özgürleşerek varlıklarını koruma imkânı oluşturulurken ulus-devletin de katı, tekçi zihniyetinden vazgeçip demokrasiye duyarlı hale gelmesini sağlar. Yani egemen kimlik baskısı altında yok olmaya doğru sürüklenen kimliklerin kurtuluşu, demokratik ulus zihniyetinin gelişmesi ile mümkündür. Ancak böyle bir durumda özü itibarıyla demokratik ulus ruhu ve felsefesine duyarlı bir cumhuriyette özgünlüklerini koruyarak ve özerkliklerini kurarak varlıklarını güven içinde sürdürebilirler.

Unutulmamalı ki farklılık temelinde gelişen özerkliklerle uzlaşan, komşu olan, onları tanıyan devlet yapılanmaları katılıklarından ve inkârcılıklarından mutlaka taviz vermek durumundadırlar. Bu temelde demokratik Kürt siyasal hareketi, geliştirdiği demokratik özerklik alternatifi ile Türkiye’de ulusçuluk temelinde derinleşme riski yüksek olan bir savaşı önlemekle kalmamış, aynı zamanda ulus-devletin cellât zihniyeti ile renkler ve farklılıklar mezarlığına dönüştürülmüş bu ülkeyi demokratikleşme kültürüne davet etmektedir. Şüphesiz bunun gerçekleşmesi devlet ile demokratik özerklik temelinde bir uzlaş ve barış ile mümkündür. Devletin, farklı toplulukların zorla gasp ettiği haklarını

iade etmesi toplumsal barışa giden yolda ilk adım olarak görülmektedir. En önemli hakikatlerden biri de Türkiye Cumhuriyeti'nin, anayasal çerçevede nitelik değiştirmeden demokrasiye duyarlı hale gelemeyeceğidir.

Bu dönüşümü sağlamadığı gibi devlet, kendi bölücü ve ötekileştirici özelliklerini, alternatifi olması iddiasıyla ortaya çıkan demokratik özerklik için bir suçlama ve gözden düşürme aracı olarak kullanmaktan geri durmamaktadır. Şüphesiz demokratik özerklik Kürt sorununda çözümü devletten pay almada görmez. Devletten beklenen temel adım, Kürtlerin ve diğer tüm farklılıkların bir toplum olarak özgür iradeleriyle kendilerini yönetme haklarına saygı göstermesi ve kabul etmesidir. Ne ki, destekleme ve teşvik etme olmasa bile en azından bu hakkın kullanılması karşısında engelleyici olmaktan çıkması beklenir. Kürtlerin inkarında pay sahibi olan ulus-devletler Kürtlerle ortak bir çatı altında yaşamak istiyorlarsa, Kürt toplumunun kendi zihniyet ve duygu dünyasını oluşturmak, kendi farklılıklarıyla demokratik bir toplum olabilmeleri için gerekli olan düşünce ve ifade özgürlüğüne anayasal bir güvence sağlamaları gerekir ki Kürtler açısından ulus-devletlerle uzlaşmanın temelinde de demokratik özerkliğin kabulü yer alıyor. Kabul edilmesi istenen, sınırlarla belirlenmiş bir statü değil daha çok tam demokratik ruhla örgütlenmiş bir toplumdur.

Kürt siyasal hareketi ve liderliği bu talebi ortak siyasi çatı altında yaşamanın asgari koşulu olarak ortaya koymaktadır. Bunun gerisinde bir tercihin, sorunun çözümünü değil, çözümsüzlüğün derinleşmesini, çatışmanın artmasını beraberinde getireceği sıklıkla ifade edilmektedir. Gerçekten de söz konusu çözüm modelinin dışındaki her seçenek daha fazla savaş ve çatışma riski yaratma potansiyeline sahiptir. Görünen o ki demokratik özerklik, ulus-devlet lehine de olabilecek en elverişli çözüm projesi olarak değerlendirilebilir.

Bölgemizdeki gelişmeler ışığında değerlendirildiğinde sayı Öcalan'ın sunduğu demokratik özerklik çözümü, Türkiye'yi bir yol ayrımına taşımıştır. Kürt siyasal hareketinin ve kitlesel tabanının da onayladığı bu çözüm modeli, barış ve demokratik siyaset yoluyla yani demokratik anayasa çözümüyle gerçekleşir ve böyle bir durumda devlet inkar politikasından vazgeçerek, demokratik anayasanın içeriğini

bütün muhataplarıyla netleştirmek durumundadır. Ülkenin hem devlet hem de ulus olarak bütünlüğünü mümkün kılan bu çözümün radikal demokratik dönüşümleri gerektiği ortaya konuluyor. Öncelikli beklenti Türkiye Cumhuriyetinin başta Kürtler olmak üzere tüm farklılıkların demokratik özerklik statüsünü tanıyarak yeniden yapılırken anayasa ve ilgili kurumlarını bu gerçeğe göre düzenlemesidir. Bu çözüm yolu Türkiye'yi bölmek şurada kalsın, Kürdistan ve Türkiye'yi ortak vatan haline getirir. Ulus tanımının, birçok ulusu kapsayacak tarzda genişletilmesi Kürtlerin demokratik uluslaşmalarını demokratik özerklik ile gerçekleştirmelerine olanak verir.

Ancak öncelikli olarak Kürt Özgürlük Hareketi ve Önderliği tarafından tercih edilen bu yol kabul edilmez ise geriye kalan ikinci yolun ne olabileceğini öngörmek zor değildir. Anayasal çözüm yolunun engellenmesi halinde Kürt hareketinin tek taraflı olarak kendi demokratik otoritesini, demokratik özerklik perspektifiyle inşa etmesi kaçınılmaz görülüyor. Bölgesel dengeler bu konuda Kürtlerin lehinedir. Tek taraflı inşa çalışması, devlet tarafından kabul görmeyeceği varsayımından hareketle onu savunma ve koruma refleksinin devreye gireceği rahatlıkla öngörülebilir. Geçmişten daha fazla ittifak, diplomatik ilişki ağı ve tecrübeye sahip olan Kürt hareketi bu konuda farklı diyalog ve müzakere zeminleri bulabilir. Ulus-devlet güçleriyle barış ve diyalog temelinde bir ilişki başarılı olmazsa, çatışma kaçınılmaz olur. Öngörülen, geriye doğru sonsuz bir gidiş değildir, ancak geçmişte aşan bir kitlesel savunma refleksinin devreye girmesi söz konusu olabilir.

Sayın Öcalan demokratik özerklik çözümünün anayasal çerçevesinin Türkiye'de devlet tarafından kabulü veya reddinin nelere yol açacağını şu öngörüyle dile getirmektedir:

“Demokratik Özerklik çözümü, iki yolla uygulanabilir: Birinci yol; ulus-devletle uzlaşmayı esas alır. Somut ifadesini demokratik anayasal çözümde bulur. Halkların, kültürlerin tarihsel-toplumsal mirasına saygı gösterilir. Bu mirasların kendilerini ifade etme ve örgütlenme özgürlüklerini anayasanın temel vazgeçilmez haklarından sayar. Demokratik özerklik, bu hakların temel ilkesidir. Bu ilkenin başlıca koşulları; egemen ulus-devletin her türlü inkar ve imha politikasından vazgeçmesi, ezilen ulusun da kendi öz ulus-devletçiliğini terk etmesidir. Her iki ulus bu

yönlü devletçi eğilimlerden vazgeçmedikçe demokratik özerklik projesinin hayata geçirilmesi zordur. AB ülkelerinin üç yüz yılı aşan ulus-devlet deneyimlerinin sonunda vardığı aşama, ulus-devletlerin, demokratik özerkliği bölgesel, ulusal ve azınlıksal sorunların çözümünde en iyi çözüm modeli olarak kabul etmeleridir. Kürt sorununun çözümünde de ayrılıkçılığa ve şiddete dayanmayan tutarlı ve anlamlı olan esas yol, Demokratik Özerkliğin kabul edilmesinden geçer. Bu yolun dışındaki tüm yollar ya sorunları ertelemeye, böylece çıkmazı derinleştirmeye; ya da sert çatışmalara ve ayrışmaya götürür. Ulusal sorunlar tarihi bu yönlü örneklerle doludur. AB ülkelerinin son altmış yılını barış içinde zenginlik ve refahla geçirmeleri, demokratik özerkliğin kabulü ile onun bölgesel, ulusal ve azınlıksal sorunlarına esnek ve yaratıcı biçimde yaklaşım ve uygulamalarıyla mümkün olmuştur. TC'de ise tersi geçerli olmuştur. Kürtleri inkar, imha ve asimilasyon politikalarıyla eriterek yok ettikten sonra tamamlanmak istenen ulus-devletçilik cumhuriyeti; çözülüşün, devasa problemlerin, sürekli krizlerin, her on yılda bir başvurulanan askeri darbelerin, 'gladio' ile yürütülen bir özel savaş rejiminin içine çekmiştir. Türk ulus-devleti ancak tüm bu yönlü iç ve dış politikalarından, rejim uygulamalarından vazgeçtikçe, genelde tüm kültürlerin (Türk, Türkmen kültürü de dahil) özelde Kürt kültürel varlığının de-mokratik özerkliğini kabul ettikçe normal (hukuki) laik ve de-mokratik bir cumhuriyet halinde kalıcı barış, zenginlik ve refaha erişebilir.

Demokratik özerkliğin ikinci çözüm yolu ulus-devletlerle uzlaşmaya dayalı olmayan, tek taraflı kendi projesini pratikleştirme yoludur. Geniş anlamda demokratik özerklik boyutlarını hayata geçirerek Kürtlerin demokratik ulus olma hakkını gerçekleştirir. Şüphesiz bu tek taraflı demokratik ulus olma yolunu kabul etmeyecek olan egemen ulus-devletlerle çatışma yoğunlaşacaktır. Kürtler bu durumda, ulus-devletlerin ister tek tek ister ortaklaşa (İran, Suriye, Türkiye) saldırıları karşısında varlıklarını korumak ve özgür yaşamak için topyekun seferberlik ve savaş pozisyonuna geçmekten başka çare bulamayacaktır. Öz savunmalarını, savaş içinde olası bir uzlaşma veya bağımsızlık sağlanıncaya kadar, demokratik ulus olmayı tüm boyutlarıyla ve öz güçleriyle gerçekleştirmekten ve geliştirmekten geri durmayacaklardır.”

Sonuç olarak Demokratik Özerklik, tüm farklı kimliklerin özgürce kendini gerçekleştirme olanağına kavuşmasıdır. Bu bakımdan salt Kürtleri statüye kavuşturacak bir proje veya çözüm modeli olarak ele alınması son derece yanlış ve önyargılı bir tanımlamadır. Günümüz koşullarında hiçbir halk varlığını kabul etmeyen, onu yok etmeye çalışan egemen bir ulus-devlet ile yaşamak istemez. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti'nin bütün soykırım politikalarına rağmen Kürt toplumu öz varlığını ölümüne savunmak için sayısız isyan girişiminde bulunmuştur. Son 30 yıla yayılan varlığını koruma mücadelesi, Kürtlere artık kritik eşiği aştırmış ve gelinen aşamada tercih yapma düzeyine gelmişlerdir. Devlet kabul ederse tercihlerini birlikten yana yapacakları gibi bu iradeleri tanınmaz ise de zorunlu ayrılık seçeneğine yönelmeleri kaçınılmaz olacaktır. Aslında hangi tercihin gelişeceğini belirleyecek olan devletin tavrı olacaktır.

Kürtlerin çetin mücadele sürecini bilen ve ulaşılan bilinç düzeyini doğru okuyan herkes, Kürt toplumunun statüsüz bir yaşamı artık kabul etmeyeceğini ve varlığını inkar eden bir sistemle yaşamayacağını rahatlıkla anlayabilir. Kürtlerden tersi bir duruş bekleyenler ya milliyetçilik (z)illetine yakalandıkları için sağlıklı düşünemeyenler ya da Kürdistan'da gelişen büyük değişim ve dönüşümü doğru okuyamayanlardır. Kaldı ki toplumsallığını yitirmemiş hiçbir halk kendisini yok sayan bir sistemle gönüllü ve hiçbir sorun yokmuş gibi yaşamayı tercih etmez. Kürtlerin özgürlük mücadelesini böyle ele almak ve adil olmak gerekmektedir. Türkiye'nin tam demokratikleşmemesi ve dar ulus-devlet karakterinde ısrar etmesi halinde özgünlükleri kabul görmeyen birçok etnik, dinsel, kültürel gruplar da varlıklarını korumak için devlete karşı mücadele etmekten başka bir yol bulamayacaktır. Oysa daha kolay ve barışçıl olanı toplumun ezici çoğunluğu tarafından da talep edilen demokratik çözüm modelidir. Türkiye güncelinde, Demokratik Özerklik projesi işte böyle büyük bir ihtiyacı karşılayacak bir projedir.

Bu projeye karşı geliştirilmeye çalışılan önyargılardan biri de Demokratik Özerklik modelinin sadece Kürtlerin yaşadığı coğrafyada hayata geçecek bir proje gibi gösterilmesidir. Ulus devletin milliyetçi ve sınırlara hapsedilmiş zihniyetini aşamayan bu düşünce biçimi, ulus devlet ruhu ile inşa edilmiş demokratik toplumun kendini yönetme modeli

olan Demokratik Özerkliğin her türlü farklılığa yaşam kaynağı olma iddiasını ya görmezden geliyor ya da bilinçli bir çarpıtma çabası içindedir. Bu çarpıtmalar karşısında gözden kaçırılmaması gereken önemli bir hakikat şudur ki; Demokratik Özerklik tek ulusa, etnik veya kültürel bir kimliğe kendini dayandırmaz. Zaten çözüm olabilme gücü, tekçiliğe karşı çıkma ve çoğulcu demokratik toplumu kurma iddiasından gelir. Zira tekçi bir kimliğe dayanırsa eğer, toplumsal problemlerin kaynağı haline gelmiş ulus-devletin yarattığı sorunları çözmek bir yana, onu aşamaz ve kötü bir taklidi olmaktan öteye gidemeyecektir.

Demokratik Özerkliğin ulus kavramına getirdiği yeni tanım ve toplumda var olan bütün renklerin kendini orijinallikleriyle özgürce örgütleyebileceği demokratik ulus toplumuna dayanması, bu çözüm modelinin sınır çizme amacının olmadığını gösteriyor. Ancak bu gerçeğe rağmen, Türkiye’de ‘Kürtler kendilerine ait bölgede, kendilerini yöneterek, devletten kopmak istiyorlar’ gibi bir algının sürekli canlı tutulması, söz konusu projenin doğru anlaşılmasını engellemektedir.

Nasıl ki esasta bir şeyin niteliğini anlamak ve kavramak için onu oluşturan (o şeyi o yapan) niteliklere bakmak gerekiyorsa, Demokratik Özerkliği de öyle ele almak en objektif yaklaşım olacaktır. Niteliklerine ve onu oluşturan temel esaslara bakıldığında Demokratik Özerklik’in, sınırlı bir bölgeyle sınırlandırılacak bir toplumsal yönetim sistemi olmadığı rahatlıkla görülecektir. Ne ki, Türkiye’deki Kürt sorununa çözüm örneğinde görüldüğü üzere Kürdistan coğrafyasının dışına sürülmüş milyonlarca Kürdün kaderleriyle baş başa bırakılmayacağı gibi Kürdistan coğrafyasında yüzyıllardır yaşayan onlarca farklı etnik, dinsel ve kültürel grupların sorunları da sınırların dışına sürülerek çözülemeyeceği bilinmektedir. Bu çıkarsama gözetildiğinde Demokratik Özerkliğin sınır çizme amacıyla olduğu savunulabilir mi? Aksine, var olan sınırların da zorunluluk olmadığını ve daha da esnek bir düzeyde tutulmasının gerekliliğini vurgular.

Son olarak Kürt Sorununun çözümü Türkiye, Suriye ve İran’da önemli bir kritik eşiكتedir. Güney Kürdistan’daki yapılanmaya verilen destekten de anlaşıldığı gibi uluslararası güçlerin bu soruna çözüm yaklaşımı ulus-devlet modeline dayanmaktadır. Kürdistan’ın diğer parçalarında da bu çözüm yolunun yer yer teşvik edilmesine rağmen, özünde

yüzyıllara yayılabilecek bir çatışma ve savaş halinin süreklileşmesini beraberinde getireceğini öngörmek zor değildir. Bu yöntem, demokratik çözümün engellenmesi durumunda Kürt toplumunun ezici çoğunluğu tarafından tercih edilmese de bir seçenek olarak ortada durmaktadır. Ancak özellikle Türkiye’de Kürt Özgürlük Hareketi ve Önderliğinin öncülüğünde, Kürdistan Toplumu ağırlıklı olarak çözüm tercihinin demokratik anayasal çözüm ekseninde demokratik uluslaşmadan yana koymuştur. Kürdistan’ın her yerinde etkili bir örgütlülüğe ve toplumsal zemine sahip olan Kürt Özgürlük Hareketi üç ulus-devletin (Türkiye, Suriye, İran –ki buna Irak’ta dâhil edilebilir-) bütün karşı saldırı ve statüsüz bırakma politikalarına karşı, Türk, Arap ve Fars halklarıyla barışçıl ve demokratik temelde ortak yaşamı savunmaktadır. Hem paradigmasal olarak hem de siyasal ve toplumsal alanda atılan adımlar ve yanı sıra gerçekleştirilen sistemsel değişiklikler Kürt Özgürlük Hareketinin bu tercihten vazgeçmeyeceğini göstermektedir. Bu aşamadan sonra asıl netleşmesi gereken; bu çözüm yolunun söz konusu ulus-devletlerle uzlaşma ve barış temelinde mi, yoksa onların süren fiziki ve kültürel soykırım politikalarına karşı, tek taraflı olarak Kürt toplumunun kitleselleşmiş savunma refleksi ile mi uygulanacağıdır.

Kürt Özgürlük Hareketi ve Önderliği bütün dinamikleri ile öncelikli tercihinin her yönüyle barışçıl, demokratik anayasal çözümden yana ortaya koyduğuna göre geriye egemen ulus devletlerin tercihlerini ortaya koymaları kalıyor. Bölgedeki rolü ve barındırdığı Kürt potansiyeli açısından Türkiye’nin tercih edeceği yol, Suriye, İran ve hatta Irak Merkezi Hükümeti açısından da belirleyici olacaktır. Umuyoruz ki tüm ezilen, mazlum halkların kardeşliği ve barış kazansın.

KAYNAKÇA

- Nalbant, Atilla. 1997. Üniter Devlet Yapı Kredi Yayınları İstanbul
- Uygun, Oktay. 2007. Federal Devlet. On İki Levha Yayıncılık İstanbul.
- Öcalan, Abdullah. 2009. Özgürlük Sosyolojisi. Aram Yayınları Diyarbakır.
- Öcalan, Abdullah. 2012 Kürt Sorunu Ve Demokratik Ulus Çözümü.
- Özçer, Akin. 2007. Çoğul İspanya/Anayasal Sistemi ve Ayrılıkçı Terörle Mücadele Modeli. İmge Kitabevi Ankara.
- Tigris, Amed. Anadil Eğitimi.
- Kapaklıkaya, İbrahim. 2009. Kürt Açılımı—Kuzey İrlanda Perspektifi. Ağaç Kitabevi Yayınları İstanbul.
- Güzel, M. Şehmus. 2004. İspanya Ve Bask Gerçeği. Peri Yayınları İstanbul.
- Güzel, M. Şehmus. 2006. Avrupa Birliği'nde Devlet ve Fransa'da Korsika. Peri Yayınları İstanbul.
- Türkeri, Zekine. 2007. Bask Meselesi Bir Tarih Bir Otonomi Bir Sorun. Dipnot Yayınları Ankara.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi.
- AB Yerel Yönetimler Özerklik Şartı.
- 1921 Anayasası (Teşkilat-ı Esasiye Kanunu)

